

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ & ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Διπλωματική Εργασία

**Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ:**

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ TEACHERS4EUROPE

Της

ΠΑΥΛΙΔΟΥ ΒΑΪΑΣ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Γεωργία Φέρμελη

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης
στη διοίκηση & οργάνωση εκπαιδευτικών μονάδων

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος, 2018

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία καλύπτεται στο σύνολό της νομικά από δημόσια άδεια πνευματικών δικαιωμάτων CreativeCommons:

Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή

Μπορείτε να:

- **Μοιραστείτε:** αντιγράψετε και αναδιανέμετε το παρόν υλικό με κάθε μέσο και τρόπο
- **Προσαρμόστε:** αναμείξτε, τροποποιήστε και δημιουργήστε πάνω στο παρόν υλικό

Υπό τους ακόλουθους όρους:

- **Αναφορά Δημιουργού:** Θα πρέπει να καταχωρίσετε αναφορά στο δημιουργό, με σύνδεσμο της άδειας, και με αναφορά αν έχουν γίνει αλλαγές. Μπορείτε να το κάνετε αυτό με οποιονδήποτε εύλογο τρόπο, αλλά όχι με τρόπο που να υπονοεί ότι ο δημιουργός αποδέχεται το έργο σας ή τη χρήση που εσείς κάνετε.
- **Μη Εμπορική Χρήση:** Δε μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το υλικό για εμπορικούς σκοπούς.
- **Παρόμοια Διανομή:** Αν αναμείξετε, τροποποιήσετε, ή δημιουργήσετε πάνω στο παρόν υλικό, πρέπει να διανείμετε τις δικές σας συνεισφορές υπό την ίδια άδεια CreativeCommonsόπως και το πρωτότυπο.

Αναλυτικές πληροφορίες νομικού κώδικα στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode>

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τον Κανονισμό Σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Διοίκηση & Οργάνωση Εκπαιδευτικών Μονάδων του Αλεξανδρείου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- Η παρούσα Διπλωματική Εργασία αποτελεί έργο αποκλειστικά δικής μου δημιουργίας, έρευνας, μελέτης και συγγραφής.
- Για τη συγγραφή της Διπλωματικής μου Εργασίας δεν χρησιμοποίησα ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται σαφής αναφορά στην πηγή προέλευσης(βιβλίο, άρθρο από επιστημονικό περιοδικό, ιστοσελίδα κλπ.).

Θεσσαλονίκη, 24 Νοεμβρίου,2018

Ο/Η Δηλών/ούσα: Βάια Παυλίδου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
1. Κεφάλαιο 1: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	9
1.1 Ευρωπαϊκή Ένωση και Εκπαίδευση- Σύντομη Ιστορική Αναδρομή.....	9
1.2 Ευρωπαϊκή Κοινωνία.....	13
1.3 Ευρωπαϊκή Ένωση και εκπαιδευτική πολιτική.....	14
1.4 Ευρωπαϊκές Συνθήκες για την Εκπαίδευση.....	15
1.4.1 Συνθήκη Μάαστριχτ.....	15
1.4.2 Πράσινη βίβλος για την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης.....	17
1.4.3 Λευκή Βίβλος για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση «Διδασκαλία και Μάθηση: Προς μια κοινωνία της γνώσης», 1995.....	18
1.4.4 Συνθήκη Άμστερνταμ.....	19
1.4.5 Συνθήκη Νίκαιας.....	19
1.4.6 Συνθήκη Λισσαβόνας.....	20
2. Κεφάλαιο 2: Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση.....	21
2.1 Εθνική και Ευρωπαϊκή ταυτότητα.....	22
2.2 Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική και σχολική πραγματικότητα.....	25
2.3 Εκπαιδευτικός και Ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης.....	27
3. Κεφάλαιο 3: Ευρωπαϊκά προγράμματα και εκπαίδευση.....	28
3.1 Το πρόγραμμα Σωκράτης.....	30
3.1.1 Συμπεράσματα για την εφαρμογή των δράσεων του προγράμματος «Σωκράτης».....	37
3.2 Το πρόγραμμα Erasmus+.....	39

3.3	Το πρόγραμμα Horizon 2020.....	43
3.4	Το πρόγραμμα Teachers4Europe.....	45
4.	Κεφάλαιο 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	52
4.1	Εισαγωγή.....	52
4.2	Το δείγμα της έρευνας.....	52
4.3	Μεθοδολογικά εργαλεία.....	53
4.4	Το ερωτηματολόγιο.....	57
5.	Κεφάλαιο 5: Στατιστικά στοιχεία και ανάλυση των απαντήσεων της έρευνας....	60
6.	Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα-Συζήτηση για μια «ευρωπαϊκή παιδεία».....	79
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	82
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	85
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	91

Περίληψη

Το σύγχρονο ελληνικό σχολείο καλείται να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής σύμφωνα με την οποία, η ανάπτυξη θα βασίζεται στην εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία και την ψηφιακή κοινωνία. Η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί αναγκαία την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας μέσω της οποίας θα διαμορφωθεί η ευρωπαϊκή συνείδηση στους πολίτες της. Κεντρικός στόχος της ευρωπαϊκής πολιτικής είναι τόσο η ανάδειξη των κοινών χαρακτηριστικών στην ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά όσο και η ανάπτυξη και διάδοση διαφορετικών πολιτισμών, καθώς και η δημιουργία ενός αισθήματος ένταξης στην ίδια ευρωπαϊκή κοινότητα, αλλά με τον απαραίτητο σεβασμό στην εκάστοτε εθνική πολιτιστική πολυμορφία, δημιουργώντας μια νέα ταυτότητα για τα μέλη της, την «ευρωπαϊκή». Υπηρετώντας αυτή τη φιλοσοφία, το Teachers4Europe, είναι ένα καινοτόμο εκπαιδευτικό πρόγραμμα δράσης, το οποίο εφαρμόζεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση από το σχολικό έτος 2011-2012, και έχει πρεσβευτές και υποστηρικτές του, εκπαιδευτικούς που οραματίζονται το κοινό μέλλον των λαών σε μια ενωμένη Ευρώπη, υπογραμμίζοντας την ανάγκη να διευρυνθούν οι ιστορικές, πολιτιστικές και κοινωνικές γνώσεις των νέων για την ευρωπαϊκή κοινότητα. Ποιες οι απόψεις όμως των εκπαιδευτικών που στελεχώνουν τα ελληνικά σχολεία; Πιστεύουν ότι τα ευρωπαϊκά προγράμματα συμβάλλουν στην ποιότητα της εκπαίδευσης και καλλιεργούν στους μαθητές τη συνείδηση του ευρωπαίου πολίτη με την ταυτόχρονη αναγνώριση και διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και της πολιτισμικής τους αυτογνωσίας;

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει τον βαθμό στον οποίο τα διάφορα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα και ειδικότερα το Teachers4Europe, συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας σε μαθητές σχολικής εκπαίδευσης με ταυτόχρονη αναγνώριση και διατήρηση της εθνικής τους ταυτότητας. Ως ερευνητικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο για να διερευνηθούν οι απόψεις εκπαιδευτικών οι οποίοι έχουν υλοποιήσει ανάλογα ευρωπαϊκά προγράμματα και τρόπος επιλογής τους ήταν η «δειγματοληψία σκοπιμότητας». Η συλλογή και ανάλυση των αποτελεσμάτων οδήγησε στο συμπέρασμα ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν θετική άποψη για τέτοιου είδους προγράμματα θεωρώντας ότι προετοιμάζουν τους μαθητές να αποδεχτούν εκτός από την εθνική ταυτότητα που τους χαρακτηρίζει, και την «ευρωπαϊκή».

Λέξεις κλειδιά: *Ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης, εκπαιδευτικά προγράμματα, ευρωπαϊκή συνείδηση-ταυτότητα, Teachers4Europe.*

Abstract

The modern Greek school needs to meet the requirements set by the European educational policy according to which development will be based on education, research, innovation and the digital society. The European Union itself considers the European dimension in education essential to forming a European conscience in its citizens. The main aim of the European policy is not only the enhancement of the common characteristics of the European cultural heritage but also the development and spread of different cultures as well as the creation of a sense of belonging to the same European community while respecting each national cultural diversity by creating a new identity for its members; the European identity. Following this approach, “Teachers4Europe” is an innovative educational action plan which has been applied to primary education since 2011 and is supported and advocated by teachers who develop a vision for nations’ common future in a united Europe emphasizing the need to broaden the historic, cultural and social knowledge that young people share for the European community.

Do Greek school teachers believe that European programs contribute to the quality of the education offered and raise awareness of a European citizenship while identifying and preserving national identity and cultural self-awareness, though? The objective of the present research is to examine the extent to which different European programs and more specifically, Teachers4Europe contribute to the formation of a European identity in primary school students while preserving their national identity. A questionnaire was developed and used to collect teachers’ views. The teachers that participated in this research had implemented equivalent European programs in their classrooms and the method of convenience sampling was used for choosing the sample. The collection and analysis of the data indicated that teachers share a mainly positive view of the European programs believing that they prepare students to accept their European identity together with the national identity that defines them.

Key words: *European dimension in education, Educational programs, European conscience-identity, Teachers4Europe.*

Εισαγωγή

Η οικοδόμηση μιας δυναμικής και ανανεωμένης Ευρώπης προκαλεί ριζικές αλλαγές στον καθημερινό τρόπο ζωής μας, στο συναίσθημα και στη λογική μας και απαιτεί έναν πιο σαφή και λεπτό ορισμό του τι είναι και πώς πιστοποιείται διεθνώς η «ευρωπαϊκή ταυτότητα». Μια ταυτότητα που, ομολογουμένως, περικλείει ένα κοινό ενδιαφέρον για σεβαστές αξίες, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η δημοκρατία, η πολυφωνία, η ενότητα και παράλληλα ο σεβασμός της ποικιλίας των ιδεών, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Κακαβούλης (1993). Για να μπορέσει η Ευρώπη να αναπτυχθεί ως κοινωνία της γνώσης και να ανταπεξέλθει στην ανταγωνιστικότητα μιας παγκοσμιοποιημένης πλέον οικονομίας, είναι ανάγκη να εξασφαλίσει πρωτίστως στα κράτη της, υψηλής ποιότητας ολοκληρωμένη εκπαίδευση και ανάλογη κατάρτιση και επιμόρφωση διαμορφώνοντας τους αυριανούς ενεργούς και συνειδητοποιημένους ευρωπαίους πολίτες. Επομένως είναι επιβεβλημένη μια εκπαίδευση με πλήρως εξειδικευμένη γνώση, άρτια επιστημονική κατάρτιση, απόλυτα εξοικειωμένη με τις νέες τεχνολογίες της εποχής, σε συνδυασμό πάντα με την ανάπτυξη νοητικών χαρακτηριστικών όπως η αντίληψη και η κρίση, ηθικών αρχών όπως η αξιοπρέπεια, η εντιμότητα, η υπευθυνότητα, ευαισθητοποίηση απέναντι σε παγκόσμια προβλήματα όπως η οικολογική καταστροφή, η μετανάστευση και η οικονομική κρίση, έτσι ώστε το όραμα για έναν ολοκληρωμένο ευρωπαίο πολίτη να γίνει πραγματικότητα μέσα από μια καλά στοχευμένη και ποιοτική σχολική εκπαίδευση. Σημαντικό μέρος μιας ευρωπαϊκού τύπου εκπαίδευσης αποτελεί συνάμα και η απόκτηση ευρωπαϊκής συνείδησης από τους μαθητές. Ως εκ τούτου η ιστορική γνώση, η γνωριμία με τον πολιτισμό κάθε έθνους-μέλους της Ε.Ε., οι διαφορετικές θρησκείες, η γνώση των αξιών που απαρτίζουν την ευρωπαϊκή ιδέα, η ανάδειξη κοινών πολιτισμικών χαρακτηριστικών θα συμβάλλουν καθοριστικά σε αυτό. Μπορεί, έτσι, κάθε κράτος-μέλος να χαράσσει τη δική του εκπαιδευτική πολιτική ανάλογα με τις πραγματικές και υπαρκτές ανάγκες του, αλλά όλα τα κράτη μαζί να θέτουν κοινούς στόχους και να ανταλλάσσουν βέλτιστες εκπαιδευτικές πρακτικές συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στο κοινό όραμα της Ε.Ε. Εξάλλου, “Ένωση μέσα στην ποικιλία” είναι η φράση η οποία αντανακλά αυτό το όραμα θεωρώντας την ποικιλομορφία ως μια κινητήρια δύναμη προς την πρόοδο και την ευημερία της ευρωπαϊκής κοινωνίας. Η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση στέκεται αρωγός σε αυτή την προσπάθεια μέσα από την προαγωγή και χρηματοδότηση προγραμμάτων τα οποία δίνουν στους ευρωπαίους πολίτες τη δυνατότητα να αποκτήσουν μια τέτοια υψηλού επιπέδου εκπαίδευση.

Η παρούσα εργασία θα προσπαθήσει να καταδείξει εάν τα ευρωπαϊκά προγράμματα της σχολικής εκπαίδευσης προάγουν την ευρωπαϊκή συνείδηση στους μαθητές και εάν συμβάλλουν στο να αποκτήσουν την ευρωπαϊκή τους ταυτότητα. Ειδικότερα η έρευνα θα

εστιάζει στο πρόγραμμα teachers4europe. Το πρόγραμμα teachers4europe είναι σχετικά νέο στον εκπαιδευτικό χώρο, αποτελεί ελληνική πρωτοβουλία και δεν υπάρχουν ανάλογες έρευνες εκτός από μία η οποία εξέτασε τη χρησιμότητα του προγράμματος από την πλευρά της επαγγελματικής εξέλιξης των εκπαιδευτικών με τον τίτλο: «Ευρωπαϊκή διάσταση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης: «Η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών μέσω της Δράσης Teachers4Europe» (Πριμικήρη, 2016).

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στην Ενωμένη Ευρώπη και ιδιαίτερα στον ευαίσθητο χώρο της παιδείας έχουν επιτευχθεί πολλά, αφού η παιδεία αποτελεί κεντρικό πολιτικό άξονα όλων των κρατών-μελών. Δεδομένου ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών της ενωμένης Ευρώπης διαφέρουν σημαντικά, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει ως στόχο τη χάραξη κοινής εκπαιδευτικής πολιτικής, αλλά επιθυμεί να προάγει την αμοιβαία συνεργασία ανάμεσα στα κράτη μέλη καθώς και την ανταλλαγή ιδεών και καλών πρακτικών. Η όλη κοινοτική δράση στον τομέα της παιδείας πληροί τα κριτήρια της αρχής της επικουρικότητας την οποία αναφέρει στην παρ.1 άρθρο 149 Συνθ. Ε.Κ., κατά την οποία *«η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και, αν αυτό απαιτείται υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους...»* (Παπαγιάννης 2008, σσ.86). Πλέον η λέξη Ευρώπη αποκτά άλλο νόημα. Δεν είναι ένας αυστηρά γεωγραφικός όρος αλλά μια Ιδέα αντίληψης του κόσμου.

1.1 Ευρωπαϊκή Ένωση και Εκπαίδευση- Σύντομη Ιστορική Αναδρομή

Η ευρωπαϊκή ενοποίηση δεν αποτελεί μόνο μια περιστασιακή οικονομική συμφωνία ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες-μέλη. Συνιστά πρωτίστως μια συνένωση λαών με διαφορετική εθνική και πολιτιστική ταυτότητα, αλλά ωστόσο κοινές πνευματικές ρίζες. Πρόκειται, δηλαδή κατά κοινή ομολογία, για μια διαπολιτισμική συνύπαρξη λαών, του ενός μέσα από τον άλλον, χωρίς όμως να αφομοιώνεται με κανέναν τρόπο και για κανέναν προφανή λόγο ο ένας από τον άλλον. Το κίνητρο λοιπόν και η αφετηρία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση υπήρξε η ενιαία, διακριτή «ταυτότητα» του ευρωπαϊκού πολιτισμού, καθώς και η ενότητα της ευρωπαϊκής κουλτούρας (Ζήγος 1988, σσ.12). Κάτι τέτοιο είναι εφικτό να πραγματοποιηθεί μόνο μέσα από τη διαδικασία της παιδείας, και επειδή μιλάμε για οργανωμένες κοινωνίες-κράτη, η παιδεία αφορά και τα σχολικά συστήματα των διαφόρων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσα από την τυπική σχολική εκπαίδευση εισάγεται έτσι, μια ενιαία αποδεκτή εκπαιδευτική πολιτική η οποία καλλιεργεί στα παιδιά την ευρωπαϊκή συνείδηση-ταυτότητα, ταυτόχρονα με την ανάπτυξη της εθνικής και πολιτιστικής τους ταυτότητας. Η σχέση αυτή μεταξύ της

Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και της Παιδείας έχει γεννήσει συνεκδοχικά την ιδέα της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην εκπαίδευση. Η ευρωπαϊκή αυτή εκπαιδευτική πολιτική δεν είναι νέα, αλλά το αποτέλεσμα μιας σειράς μέτρων και πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Η σημερινή ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική αποτελεί επομένως τη συνέχεια που διαμορφώθηκε σταδιακά από το 1976 ως το 1994, χρονικό διάστημα που ορίζει την πρώτη περίοδο της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής. Κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της περιόδου είναι ότι οι δράσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στηρίζονται σε αποφάσεις που φέρουν αδιαμφισβήτητα πολιτικό χαρακτήρα (Τσαούσης, 1996, σσ.10-11).

Τις δεκαετίες **1957-1976** παρουσιάζεται για πρώτη φορά η ανάγκη ύπαρξης και συνειδητής εφαρμογής μιας ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής.

Ωστόσο στην ιδρυτική **Συνθήκη της Ρώμης του 1957** δεν υπήρχε κάποια πρόβλεψη για την εκπαίδευση η οποία δεν αποτελούσε βέβαια σε καμιά περίπτωση στόχο της τότε ΕΟΚ, και τα ιδρυτικά μέλη της δεν επιθυμούσαν την εμπλοκή τους με το εθνικό εκπαιδευτικό τους σύστημα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση επεκτείνεται, ωστόσο η εθνική εκπαίδευση που ως τότε εθεωρείτο το μέσο με το οποίο διαχέεται η εθνική ταυτότητα, ήταν αδιαπραγμάτευτη. Από πολύ νωρίς όμως, φαινόταν ο προβληματισμός σχετικά με την εκπαίδευση και πώς αυτή θα μπορούσε να βοηθήσει καθοριστικά στην καλλιέργεια της ευρωπαϊκής ιδέας.

Τη μετέπειτα χρονική περίοδο **1976-1992** εμφανίζεται η έννοια της «Ευρωπαϊκής Διάστασης της Εκπαίδευσης» και αναπτύσσεται παράλληλα η πολιτική τάση με τη μορφή πολιτικών αποφάσεων οι οποίες λαμβάνονται σε διεθνές επίπεδο.

Στις **28-31 Μαρτίου το 1978** στο Λουξεμβούργο, όπου πραγματοποιήθηκε το 7ο Διεθνές Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των Εκπαιδευτικών με θέμα: «**Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση**», παρουσιάστηκε η επιτακτική ανάγκη να καλλιεργηθεί στους νέους η ιδέα της πνευματικής αναγέννησης και πολιτικής ενοποίησης όλων των ευρωπαϊκών χωρών. Για να συντελεστεί αυτό, οι εκπαιδευτικοί μέσα από το καθημερινό εκπαιδευτικό τους έργο καλούνται να αναζητήσουν τον κατάλληλο τρόπο, ώστε να προετοιμάσουν τους μαθητές τους ως αυριανούς πολίτες της ενωμένης Ευρώπης και να δώσουν στη διδασκαλία τους την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης κάνοντας το σχολείο κοινωνό της ευρωπαϊκής ιδέας. Η ισχυροποίηση της ενοποίησης της Ευρώπης εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την εκπαίδευση, γιατί αυτή αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα πνευματικής και πολιτιστικής ενοποίησης των λαών, η οποία θα αποτελέσει και τον θεμέλιο λίθο για την ένωση και σε άλλους

τομείς. Εκπαιδευτικοί με καλλιεργημένη τη δημοκρατική συνείδηση και αφοσίωση στις αξίες που διέπουν την Ευρωπαϊκή Ένωση όπως η ελευθερία, η ισότητα, η αδελφσύνη, η δικαιοσύνη, η αλληλεγγύη ο σεβασμός της ανθρώπινης ζωής, μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στη διαμόρφωση της ταυτότητας του Ευρωπαίου Πολίτη διατηρώντας αναλλοίωτη την εθνική και πολιτιστική ταυτότητα του καθενός, χαρακτηριστικά μιας αποδεκτής κοινής ευρωπαϊκής αγωγής που θα επιδιώκει την συνεργασία μεταξύ ατόμων και λαών.

Το παιδαγωγικό αυτό ρεύμα το οποίο αποκαλείται «**Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση**» υιοθετήθηκε πρώτη φορά **το 1983** από το Συμβούλιο και τους Υπουργούς Παιδείας. Στο ψήφισμα που εξέδωσαν, διακήρυξαν την απόφασή τους, κατά την περίοδο **1988-1992**, να πάρουν μια σειρά εκπαιδευτικών μέτρων προσβλέποντας στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας των νέων, προετοιμάζοντάς τους έτσι μελλοντικά για την ενεργό συμμετοχή τους στην κοινωνική αλλά και οικονομική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και συγκεκριμένα:

*ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΠΟΥ ΣΥΝΗΛΘΑΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ,*

αναφερόμενοι στα συμπεράσματά τους της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 1985,

επιβεβαιώνοντας εκ νέου τη θέλησή τους να ενισχύσουν την ευρωπαϊκή διάσταση στην Εκπαίδευση, σύμφωνα με την «Πανηγυρική Διακήρυξη για την Ευρωπαϊκή Ένωση» της Στουτγάρδης (Ιούνιος 1983) με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Φονταινεμπλώ (Ιούνιος 1984) και την έκθεση «Ευρώπη των Πολιτών» που εγκρίθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μιλάνου (Ιούνιος 1985), θεωρώντας την προβολή της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση ως στοιχείο που συμβάλλει στην ανάπτυξη της Κοινότητας[...] (Κακαβούλης, 1993, σσ.99).

Ενδεικτικό είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα της ευρωπαϊκής διάστασης της παιδείας στο παραπάνω ψήφισμα των Υπουργών Παιδείας της **24^{ης} Μαΐου 1988** υπογραμμίζει μεταξύ άλλων: «**Να ενισχυθεί στους νέους η αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και να τους γίνει σαφής η αξία του ευρωπαϊκού πολιτισμού.**» (www.pi-schools.gr/programs/epim_stelexoi/epim_yliko/book6.pdf πρόσβαση στις 12-3-18).

Στις **24 Μαΐου το 1988**, το ίδιο όργανο αποφάσισε επίσημα πλέον, την εισαγωγή της Ευρωπαϊκής Διάστασης σε όλα τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Κακαβούλης, 1993, σσ.58).

Σκοπός του ανωτέρω ψηφίσματος ήταν κατά κύριο λόγο η ενίσχυση της παρουσίας της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση με την ανάλογη λήψη συντονισμένων μέτρων τα οποία είχαν ως στόχο αφ' ενός να ενισχυθεί στους νέους η αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και να τους γίνει σαφής η αξία του ευρωπαϊκού πολιτισμού θέτοντας τα θεμέλια για την περιφρούρηση των αρχών της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 177 της 06/07/1988 σ. 0005 – 0007 στο <https://eur-lex.europa.eu> πρόσβαση στις 19-3-18 και αφετέρου να προετοιμάσουν τους νέους να συμμετέχουν ενεργά στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας, να συνειδητοποιήσουν τα πλεονεκτήματα της ευρωπαϊκής ενοποίησης, να διευρύνουν τις ιστορικές, πολιτιστικές και κοινωνικές γνώσεις τους για την Κοινότητα, ώστε να αντιληφθούν τη μείζονος σημασίας διακρατική συνεργασία.

Πρότειναν λοιπόν την ενσωμάτωση της στα σχολικά Προγράμματα Σπουδών και στη διδασκαλία μαθημάτων, όπως η γλώσσα, η ιστορία, η γεωγραφία με τη βοήθεια κατάλληλα διαμορφωμένου παιδαγωγικού υλικού και την ταυτόχρονη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Το κυριότερο χαρακτηριστικό αυτού του Ψηφίσματος είναι η **ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας**.

Κατά τη δεκαετία του **1990** έκαναν την εμφάνισή τους οι στόχοι της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής οι οποίοι αφορούσαν :

- ✓ Στη δραστική καταπολέμηση κάθε είδους ρατσισμού και κοινωνικού αποκλεισμού
- ✓ Στην άμεση συγκρότηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας
- ✓ Στην αгаστή συνεργασία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων
- ✓ Στη σύνδεση της εκπαίδευσης με την κοινωνία και την παραγωγή
- ✓ Στην ομαλή ένταξη των νέων στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας
- ✓ Στην ελεύθερη, απρόσκοπτη διακίνηση πολιτών για επαγγελματικούς λόγους
- ✓ Στην εξασφάλιση άρτια εκπαιδευμένου εργατικού δυναμικού
- ✓ Στην εξασφάλιση μιας άκρας ανταγωνιστικής τεχνολογίας

Είναι φανερό λοιπόν, ότι η εκπαίδευση για την Ε.Ε αποτελεί τον διαμεσολαβητή για τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής συνείδησης και της ευρωπαϊκής ταυτότητας στους μαθητές/τριες σχολικής εκπαίδευσης, για την εδραίωση της οποίας, κατά κοινή ομολογία, απαιτείται αρχικά η αποδοχή και ο ενστερνισμός της από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι καλούνται να διαδραματίσουν τον τόσο σημαντικό ρόλο του να μεταλαμπαδεύσουν αυτές τις αρχές.

Σύμφωνα με τον Σταμέλο κ.ά. (2015) από το **1992** έως σήμερα η εκπαιδευτική πολιτική εκλαμβάνει επίσημο χαρακτήρα στηριζόμενη σε ένα υγιές και αδιαμφισβήτητο νομικό

υπόβαθρο τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, με την οποία (Τσαούσης, 1996) μπαίνουμε στη δεύτερη περίοδο της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, όπου αποκτά σταθερά θεσμικά χαρακτηριστικά, παραμένει πολυδιάστατη και πολυεπίπεδη, με περισσότερο σφαιρικό και συνεκτικό χαρακτήρα και ενώ συνεχίζει να εξυπηρετεί τους σκοπούς της αρχικής Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, επιδιώκει πια και ποικίλους άλλους ευρύτερους πολιτικούς και κοινωνικούς σκοπούς.

Αρχικά, λοιπόν, η έννοια της ευρωπαϊκής διάστασης δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της διαμόρφωσης της εκπαιδευτικής πολιτικής της Κοινότητας για να υποστηρίξει τις απαιτήσεις του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αλλά σταδιακά συνδέθηκε με τη διάσταση της πορείας του οράματος της ενεργής συμμετοχής του πολίτη στην οικοδόμηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπερασπιζόμενη την πολυπολιτισμική Ευρώπη και την Ευρώπη των πολιτών με ευρωπαϊκή συνείδηση. Δανασσής – Αφεντάκης (1994) ανακτήθηκε από <http://epub.lib.uoa.gr/index.php/parousia/issue/view/73> στις 23-6-18.

1.2 Ευρωπαϊκή Κοινωνία

Η σύγχρονη ευρωπαϊκή κοινωνία όπως διαμορφώνεται απαιτεί να στηρίζει και να προάγει τις θεμελιώσει αρχές της Ελευθερίας, της Ισότητας και της Αλληλεγγύης μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα των κρατών-μελών της. Έχει ανάγκη λοιπόν από σχολεία, τα οποία θα αναπτύξουν την προσωπικότητα και την υπευθυνότητα των μαθητών, θα τους δώσουν τη δυνατότητα να διευρύνουν τις επαφές τους έξω από τα στενά όρια της χώρας που ζουν και θα τους βοηθήσει να ενστερνιστούν στη ζωή τους τις αξίες πάνω στις οποίες η Ευρώπη θεμελιώνει την ανάπτυξή της, όπως η ειρήνη, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η δημοκρατική οργάνωση της πολιτικής δύναμης και της κοινωνίας, η ισότητα και η αλληλεγγύη (Κακαβούλης, 1993, σσ.73). Ο ευρωπαίος πολίτης οφείλει να σεβαστεί αυτές τις αρχές και με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ αποκτά δικαιώματα και υποχρεώσεις με μια ευρωπαϊκή ταυτότητα η οποία συμπληρώνει και δεν καταλύει οποιαδήποτε άλλη ταυτότητα του πολίτη οποιουδήποτε κράτους μέλους (ΣΕΕ, άρθρο 17) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> πρόσβαση στις 3-8-18).

Οι προαναφερόμενες ατομικές και κοινωνικές αξίες συνιστούν ασφαλώς ένα ουσιώδες στοιχείο της ευρωπαϊκής ταυτότητας που επιβάλλεται να αποκτήσουν οι μελλοντικοί πολίτες της μέσα από τη σχολική εκπαίδευση και την προσεγμένη εκπαιδευτική πολιτική που χαράζει η Ε.Ε. μέσω συγκεκριμένων παιδαγωγικών δράσεων και προγραμμάτων. Πέρα των όποιων διαφορών, που υφίστανται ανάμεσα στα κράτη της Ευρώπης, υπάρχει παράλληλα και μια αρκετά στενή σχέση που απορρέει σαφώς από τις παραπάνω υπερεθνικές αξίες και ιδανικά που ξεπερνούν

την εθνική ταυτότητα κάθε λαού και οδηγούν σε μια ευρωπαϊκή ταυτότητα συνειδητοποιώντας οι λαοί πως τα κοινά τους στοιχεία είναι πολύ περισσότερα και ουσιαστικότερα από αυτά που τους διαφοροποιούν. Είναι αναγκαίο λοιπόν να γίνει αντιληπτό μέσω της εκπαίδευσης πως οι κοινές αξίες δε σημαίνουν σε καμιά περίπτωση εγκατάλειψη των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών του κάθε κράτους-μέλους, αλλά γνωρίζοντας το άτομο την πολιτισμική ταυτότητα των άλλων ευρωπαϊκών λαών είναι ανάγκη να αναδειχθεί ένας βαθύς σεβασμός και εκτίμηση προς το άλλο, το ξένο, το διαφορετικό. Παράλληλα μέσα από τη μελέτη της ταυτότητας των άλλων εθνοτήτων θα μπορέσει ο κάθε μαθητής να κατανοήσει καλύτερα την ταυτότητα του δικού του έθνους και να αναγνωρίσει την ιδιαιτερότητα και τη μοναδικότητά της. Η κοινή λοιπόν ευρωπαϊκή προσπάθεια δεν αμφισβητεί ούτε βέβαια θέτει σε κίνδυνο την εθνική συνείδηση και ταυτότητα των κρατών-μελών αλλά μπορεί να βρει την ολοκλήρωσή της με τη συνδρομή της ευρωπαϊκής εκπαίδευσης, μιας εκπαίδευσης που θα μεταλαμπαδεύσει τις πανανθρώπινες αξίες της δημοκρατίας και του ανθρωπισμού στους μελλοντικούς πολίτες της Γηραιάς Ηπείρου, τους μαθητές.

1.3 Ευρωπαϊκή Ένωση και εκπαιδευτική πολιτική

Η εκπαιδευτική πολιτική εμφανίζεται κατά τη συγκρότηση των σύγχρονων κρατών στο πλαίσιο ανάπτυξης και διοίκησής τους. Η εκπαίδευση σε κάθε έθνος-κράτος αποτελεί βασικό πυλώνα στήριξης του και νοείται ως «εκπαίδευση» η εθνική εκπαίδευση, η οποία διαχέει την εθνική ταυτότητα των πολιτών και προετοιμάζει τη νέα γενιά για την ομαλή ένταξή της στην κοινωνική ζωή, αναπτύσσοντας ένα εθνικό κράτος (Σταμέλος, 2015). Μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο και την Οικουμενική Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα που υπεγράφη το 1948, η εκπαίδευση ανακηρύσσεται βασικό και κύριο ανθρώπινο δικαίωμα (26^ο) και συνάμα ολόκληρος ο κόσμος αναζητά πιθανούς τρόπους επιτυχούς υλοποίησής της, δεδομένου ότι έχει γίνει κατανοητή η βαρύνουσα σημασία ενός οργανωμένου και καλά σταθμισμένου εκπαιδευτικού συστήματος ως το μέσο που θα διαφοροποιήσει δραστικά το μέλλον των κρατών προς το καλύτερο. Για το λόγο αυτό η παγκόσμια τράπεζα από το 1963 ως το 1979 χρηματοδοτεί εκπαιδευτικά προγράμματα αναγνωρίζοντας τη στενή σχέση ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και την επιστήμη ενώ το 1957 στο πλαίσιο λειτουργίας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), ιδρύεται η Unesco με κύριο αντικείμενο ενασχόλησής της, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό.

Παράλληλα, η έννοια της «ευρωπαϊκής διάστασης» της εκπαίδευσης άρχισε να δομείται συστηματικά στις αρχές της δεκαετίας του 1970 στο πλαίσιο της διαμόρφωσης εκπαιδευτικής πολιτικής της Κοινότητας προκειμένου να στηρίξει το εγχείρημα της ευρωπαϊκής

ολοκλήρωσης. Συνδέθηκε επίσης, με τον ιδεολογικό προσανατολισμό της ευρωπαϊκής ενοποίησης, την ιστορική καταγωγή και την κοινή πολιτισμική κληρονομιά των λαών της Ευρώπης. Αναγνωρίζει τη διαφορετικότητα, την ύπαρξη του «άλλου» και την αναγκαιότητα συνύπαρξής με αυτόν τον «άλλο» σε ένα κοινό γεωγραφικό, θεσμικό, πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό χώρο της ενωμένης Ευρώπης. Κατ' αυτόν τον τρόπο όπως αναφέρει ο Παντίδης (2003), η ευρωπαϊκή διάσταση συνδέεται με τη δημιουργία του «ευρωπαϊού πολίτη» και με τη διαμόρφωση μιας νέας ταυτότητας πολίτη, της «ευρωπαϊκής».

Είναι γεγονός ότι η νέα Ευρώπη χρειάζεται μια νέα μορφή εκπαίδευσης. Η ένωση των ευρωπαϊκών λαών μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο όταν οι πολίτες της ευρωπαϊκής ένωσης κατανοήσουν σε βάθος την πολιτική, πολιτιστική, οικονομική και κοινωνική ζωή των άλλων κρατών. Η ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης επομένως πρέπει να αποτελέσει αναπόσπαστο τμήμα της παιδείας των μελλοντικών Ευρωπαίων πολιτών και να γίνει παράλληλα με διακριτικό τρόπο και όχι σε βάρος των στόχων ενός εθνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Αν θέλαμε να προσδιορίσουμε τον όρο «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση» θα λέγαμε ότι είναι η καλύτερη γνωριμία των λαών μεταξύ τους σε διάφορους τομείς όπως η γλώσσα, η ιστορία, ο σεβασμός των διαφορών και η καλλιέργεια των βαθύτερων πολιτισμικών αξιών που ενώνουν την Ευρώπη και αποτελούν συνολικά τον κοινώς λεγόμενο «δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό». Η διάχυση της Ευρωπαϊκής διάστασης στα Προγράμματα Σπουδών των μαθημάτων που διδάσκονται οι νέοι στην Ευρώπη μοιάζει να είναι ο πιο ασφαλής και αποτελεσματικός τρόπος προκειμένου να δημιουργηθεί μια ενιαία ευρωπαϊκή ταυτότητα. Παρέχοντας στους μαθητές γνώσεις σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις κοινές καταβολές των κρατών-μελών μέσα από τα μαθήματα της ιστορίας, της γεωγραφίας, της γλώσσας, της κοινωνικής και πολιτικής αγωγής, προβάλλεται η Ευρωπαϊκή ένωση ως ένα αδιαμφισβήτητο «όλο».

Εάν εξελικτικά η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική ακολούθησε πιο αργούς ρυθμούς σε σχέση με άλλους τομείς όπως για παράδειγμα ο οικονομικός, αυτό ίσως εξηγείται από τον ευαίσθητο χαρακτήρα που παρουσιάζει η παιδεία, ο οποίος είναι αρκετά εθνοκεντρικός και αντανακλά σαφώς τις κοινωνικοπαιδαγωγικές ιδεολογίες του κάθε κράτους-μέλους.

1.4 Ευρωπαϊκές Συνθήκες για την Εκπαίδευση

1.4.1 Συνθήκη Μάαστριχτ

Ουσιαστικότερα η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση δύναται να ενισχυθεί με την υπογραφή της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992.

Η θεμελιώδης συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση καταδεικνύει περίτρανα τον πολιτισμό σε ολοκληρωμένο τομέα της ευρωπαϊκής δράσης και θεσπίζει μ' αυτόν τον τρόπο ταυτόχρονα την υποχρέωση της συνεκτίμησης των πολιτιστικών πτυχών όλων των κρατών-μελών και αναφέρεται ότι η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης της παιδείας. Οι διατάξεις της Συνθήκης εξάλλου, προσδίδουν θεσμικό και επίσημο πια χαρακτήρα στις πρώτες προσπάθειες εισαγωγής της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής στα κράτη-μέλη και είναι αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης δραστηριότητας της Κοινότητας που οδήγησε προοδευτικά σε ανάλογες αποφάσεις. Η εκπαίδευση αποκτά έτσι, πρωταρχικό ρόλο σε μια συντονισμένη προσπάθεια να διαμορφωθεί μια ευρωπαϊκή πολιτιστική ταυτότητα. Η ευρωπαϊκή ταυτότητα λοιπόν συνδέεται άμεσα με την κοινή πολιτιστική κληρονομιά. Ενθαρρύνεται, επίσης, η συνεργασία ανάμεσα στα κράτη μέλη, εφόσον απαιτείται, δρώντας συμπληρωματικά και υποστηρικτικά.

Διατάξεις για την παιδεία, την επαγγελματική εκπαίδευση και την κατάρτιση περιλαμβάνονται και στα τρία κεφάλαια του Τίτλου VIII (άρθρα 118,123,126 και 127). Ειδικότερα στην παράγραφο 1 και 2 αναφέρεται ότι: « Η κοινότητα οφείλει να συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία..».

https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf πρόσβαση στις 29-6-18).

Επιπλέον ο στόχος της Κοινότητας είναι να αναπτυχθεί η ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας μέσω της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών, να διευκολυνθεί η κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων αλλά και με τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Υποστηρίζει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών γύρω από τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών και ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως

Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ, η ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης νομιμοποιείται ως αντικείμενο γενικότερου ενδιαφέροντος της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία δεν εξυπηρετεί πλέον μόνο τους στόχους της Ε.Ε για οικονομική ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα, αλλά και τους κοινωνικούς στόχους για κοινωνική συνοχή και ισότιμη

ένταξη στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μια δημοκρατικότερη ευρωπαϊκή ενοποίηση ασφαλώς που οφείλει να συμπεριλάβει στους κόλπους της και τον εκπαιδευτικό χώρο. Στη συνθήκη του Μάαστριχτ η εντατικοποίηση αυτών των προσπαθειών γίνεται κατά κύριο λόγο ρητή στο άρθρο 14 το οποίο αναφέρει τη γενική, επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση. Ανάλογες ενέργειες που αποτελούν βασική προϋπόθεση περιφρούρησης του δικαιώματος για μόρφωση σύμφωνα με τις ανάγκες κάθε ανθρώπου, εξασφαλίζουν τη διαφάνεια σε θέματα παιδείας. Έτσι μόνο παρακάμπτεται η πιθανή απειλή αποστείρωσης της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής λόγω πολιτικοοικονομικών συμφερόντων και ο εκπαιδευτικός λόγος αποκτά μεγαλύτερη ισχύ στο πλαίσιο μιας Ενωμένης Ευρώπης (Ζμας, 2003, σσ.120).

1.4.2 Πράσινη βίβλος για την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης

Οι πράσινες βίβλοι είναι έγγραφα δημοσιοποιημένα από την Ευρωπαϊκή επιτροπή με σκοπό τον προβληματισμό και τη διαβούλευση σε ευρωπαϊκό επίπεδο πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα. Κάποιες φορές αποτελούν και την αφετηρία νομοθετικής πράξης που παρατίθεται και στις Λευκές Βίβλους.

Στις 18 Οκτωβρίου 1993 η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή γνωμοδότησε για την Πράσινη Βίβλο για την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης. Η Επιτροπή, με βάση τη Συνθήκη του Μάαστριχτ που εισάγει νέες αρμοδιότητες για την Κοινότητα στον εκπαιδευτικό τομέα, και εφόσον είναι η πρώτη φορά που θεσπίζεται ένα νομοθετικό πλαίσιο επιτρέποντας στην Κοινότητα να προτείνει πρωτοπόρες δράσεις συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και κυρίως στο επίπεδο σχολικής εκπαίδευσης, θεώρησε ότι χάρη στην Πράσινη Βίβλο, η Επιτροπή έχει σκοπό να θέσει τις βάσεις για έναν πιο συστηματικό προβληματισμό σχετικά με τις πιθανές κατευθύνσεις μιας δράσεως σε κοινοτικό επίπεδο στον χώρο της εκπαίδευσης (*Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 195 της 18/07/1994 σ. 0026*), προσαρμόζοντας την εκπαιδευτική δράση στο νέο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι θεμελιώδεις αρχές στις οποίες στηρίζεται η Πράσινη βίβλος είναι ο σεβασμός της κάθε εθνικής ταυτότητας και η κατάλληλη προετοιμασία των νέων για την αποτελεσματικότερη ένταξή τους στην ευρωπαϊκή κοινωνία, καθώς και στον επαγγελματικό βίο.

Ο σημαντικότερος χώρος δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης των κρατών μελών είναι το σχολείο και μέσω αυτού, θα μπορούσαν να επιτευχθούν οι στόχοι των κοινοτικών δράσεων για: α) τη συμβολή στην ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής ιθαγένειας, β) την παροχή ευκαιριών για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και, γ) την προετοιμασία των νέων για μια καλύτερη κοινωνική και επαγγελματική ένταξη (<https://eur-lex.europa.eu> πρόσβαση στις 3-6-18).

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, επικρότησε την Πράσινη Βίβλο για την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης θεωρώντας ότι η εκπαίδευση πρέπει να συμβάλλει στη διάπλαση των νέων βάσει των ευρωπαϊκών δημοκρατικών αξιών και της γνώσης των διαφόρων ευρωπαϊκών πολιτισμικών ταυτοτήτων, να βασίζεται σε μία πανευρωπαϊκή θεώρηση των πραγμάτων, έτσι ώστε κάθε πολίτης να συνειδητοποιήσει πλήρως ότι εκτός από τις εθνικές και ατομικές ιδιαιτερότητές του ανήκει βασικώς στον ενιαίο πολιτισμό της Ευρώπης. Συνεπώς η κοινοτική δράση πρέπει να δώσει έμφαση στην ολοκληρωμένη και ισόρροπη αγωγή του «ευρωπαίου πολίτη» (Τσαούσης, 1996).

1.4.3 Λευκή Βίβλος για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση-«Διδασκαλία και Μάθηση: Προς μια κοινωνία της γνώσης», 1995

Τα Λευκά Βιβλία αποτελούν τη συνέχεια ενός Πράσινου Βιβλίου και αποτελούν κοινοτικά έγγραφα που περιλαμβάνουν σαφείς προτάσεις κοινοτικής δράσης και αφορούν έναν συγκεκριμένο τομέα δράσης. Το Συμβούλιο των Υπουργών Παιδείας στη σύνοδο που συντελέστηκε στις 6 Μαΐου 1996 εξέτασε ενδελεχώς ορισμένα θεμελιώδη ερωτήματα γύρω από την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Στη Λευκή Βίβλο η κοινωνία του μέλλοντος περιγράφεται ως μια κοινωνία της γνώσης, στην οποία η εκπαίδευση και η κατάρτιση δε θα περιορίζονται πλέον μόνο στην ένταξη των νέων στην επαγγελματική ζωή, αλλά θα πρέπει να δίνουν έμφαση στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, της κοινωνικής ενσωμάτωσής τους, τη μετάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς, τον ενστερνισμό κοινών αξιών και την ανάπτυξη της ατομικής αυτονομίας μέσα στο διευρυμένο πλαίσιο της ευρωπαϊκής κοινωνίας (http://europa.eu/rapid/press-release PRES-96-122_el.htm πρόσβαση στις 3-6-18).

Η Λευκή Βίβλος υπογραμμίζει επίσης, την αναγκαιότητα της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και εντοπίζει πέντε γενικούς κύριους στόχους για την καλύτερη επίτευξή της. Την ενθάρρυνση της απόκτησης νέων γνώσεων, την προσέγγιση του σχολείου και το άνοιγμα της εκπαίδευσης στον κόσμο της εργασίας, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, τη γνώση τριών βασικών κοινοτικών γλωσσών σε βάθος, από το προσχολικό επίπεδο μέχρι και την επαγγελματική κατάρτιση και την ισότιμη αντιμετώπιση των υλικών και άυλων επενδύσεων όπως οι δαπάνες που προορίζονται για την κατάρτιση.

Οι προτάσεις που εμπεριέχονται στη Λευκή Βίβλο αφορούν συγκεκριμένους άξονες δράσης χωρίς όμως να φέρνουν ανατρεπτικές αλλαγές στα ιδιαίτερα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα, σύμφωνα πάντα με τις αρχές της συνεπικουρικότητας της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

1.4.4 Συνθήκη Άμστερνταμ

Η συνθήκη του Άμστερνταμ ψηφίστηκε στις 2 Οκτωβρίου του 1997 στην ομώνυμη πόλη και αποτελεί σαφώς τη συμπλήρωση και τροποποίηση της προγενέστερης Συνθήκης του Μάαστριχτ. Η νέα αυτή συνθήκη εμπεριέχει καίριες συνταγματικές ρυθμίσεις αποσκοπώντας σε μια δημοκρατικότερη και αποτελεσματικότερη Ένωση που θα διασφαλίζει στο μέλλον τα Ευρωπαϊκά δικαιώματα του πολίτη. Σύμφωνα μ' αυτήν στο άρθρο 117 της Συνθήκης του Άμστερνταμ: *«η κοινότητα και τα κράτη μέλη έχουν ως στόχο να προωθήσουν την απασχόληση, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, την παροχή της κατάλληλης κοινωνικής προστασίας, τον κοινωνικό διάλογο και την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων που θα επιτρέψουν ένα υψηλό και διαρκές επίπεδο απασχόλησης για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού....»* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1998, σσ. 52).

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση στο άρθρο 2 τροποποιείται ουσιαστικά η συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και στο προοίμιο μετά την όγδοη παράγραφο προστίθεται η ακόλουθη παράγραφος: *«Αποφασισμένοι να προάγουν την ανάπτυξη του υψηλότερου δυνατού επιπέδου γνώσης για τους λαούς τους μέσω ευρείας πρόσβασης στην εκπαίδευση και μέσω της συνεχούς αναπροσαρμογής της»* (https://europa.eu/european-union/sites/europaefiles/docs/body/treaty_of_amsterdam_el.pdf πρόσβαση στις 6-5-18).

Με αυτό το άρθρο, όπως γίνεται κατανοητό, αναγνωρίζεται η προοπτική και η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης ως προϋπόθεση για την οικοδόμηση της «Ευρώπης της Γνώσης» και νομιμοποιείται συνάμα η «διά βίου εκπαίδευση και κατάρτιση» η οποία απουσίαζε παντελώς από την προηγούμενη συνθήκη του Μάαστριχτ.

1.4.5 Συνθήκη Νίκαιας

Η συγκεκριμένη συνθήκη υπεγράφη στις 26 Φεβρουαρίου 2001, τέθηκε σε ισχύ διεθνώς από την 1^η Φεβρουαρίου 2003 και στόχος της ήταν να καταστούν τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. πιο αποτελεσματικά και να αποκτήσουν μεγαλύτερη νομιμοποίηση. Η δέσμευση της ευρωπαϊκής ένωσης για την προάσπιση των δικαιωμάτων των πολιτών της διακηρύχτηκε επίσημα με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος συνιστά νομικώς δεσμευτικό κείμενο. Τα 54 άρθρα του, που χωρίζονται σε έξι κεφάλαια - αξιοπρέπεια, ελευθερίες, ισότητα, αλληλεγγύη, δικαιώματα των πολιτών και δικαιοσύνη -, ορίζουν στην ουσία τις θεμελιώδεις αξίες της Ε.Ε. Στον τομέα της εκπαίδευσης ιδιαίτερα, το άρθρο 14 αναφέρει ρητά το απαράγραπτο δικαίωμα του ατόμου στην εκπαίδευση, στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση, στη δυνατότητα δωρεάν συμμετοχής του στην παρεχόμενη

υποχρεωτική εκπαίδευση, στην ελεύθερη ίδρυση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και τέλος, στο αναφαίρετο δικαίωμα των γονέων να επιλέγουν τη μόρφωση των τέκνων τους βασιζόμενοι στις προσωπικές τους θρησκευτικές, φιλοσοφικές και παιδαγωγικές πεποιθήσεις τους (http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf πρόσβαση στις 11-5-2018).

Αυτό το οποίο γίνεται κατανοητό, είναι ότι η συγκεκριμένη Συνθήκη δεν επέφερε κάποιες αξιοσημείωτες αλλαγές στην εκπαιδευτική πολιτική της Ένωσης, ωστόσο προκύπτει η άποψη ότι Ευρώπη σημαίνει εκπαίδευση και πολιτισμός και προς αυτήν την κατεύθυνση κινείται και η πολιτική της.

1.4.6 Συνθήκη Λισσαβόνας

Η συγκεκριμένη συνθήκη υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007 με έναρξη ισχύος από την 1η Δεκεμβρίου 2009 και είναι απόρροια συζητήσεων διάρκειας έξι ολόκληρων χρόνων ανάμεσα στα κράτη μέλη σχετικά με τις αναγκαίες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις που απαιτούνταν για να αντιμετωπιστούν οι μεγάλες προκλήσεις του 21ου αιώνα.

Απώτερος σκοπός της διαφαίνεται να γίνει η Ε.Ε. πιο δημοκρατική, πιο αποτελεσματική και πιο ικανή να αντιμετωπίζει ομόφωνα τα παγκόσμια προβλήματα. Η απάντηση στην ερώτηση πώς θα επιτευχθεί αυτό είναι: «επενδύοντας στον ανθρώπινο παράγοντα». Με τη ραγδαία αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο δυναμικό, τη δραστική μείωση του αριθμού νέων με γνώσεις χαμηλότερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, την απαιτούμενη σύνδεση με το διαδίκτυο, τη θέσπιση δυνατών συνεργασιών ανάμεσα σε σχολεία, κέντρα κατάρτισης και ερευνητικά κέντρα με τη θέσπιση ενός ενιαίου ευρωπαϊκού πλαισίου παροχής βασικών δεξιοτήτων και την προώθηση της κινητικότητας μαθητών σπουδαστών και εκπαιδευτικών για περαιτέρω κατάρτιση. Η Συνθήκη της Λισσαβόνας θέτει προφανώς, με σαφέστερο τρόπο τα όρια των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποσαφηνίζει ποιες είναι οι αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ποιες των κρατών μελών και ποιες από αυτές είναι κοινές (http://www.teachers4europe.gr/ekpaideutiko_periehomeno/oikonomikh-thesmikh_diastash_ths_ee/yposthriktiko_yliko/odhgos_sas_gia_th_sunthikh_tis_lisbon_eu_2010.pdf πρόσβαση στις 6-5-18).

Η Ε.Ε. επίσης διατηρεί το δικαίωμα να ασκεί εκείνες τις αρμοδιότητες που της εκχώρησαν τα κράτη μέλη. Έτσι ενώ φέρει την αποκλειστική αρμοδιότητα σε τομείς όπως η νομισματική πολιτική, οι κανόνες ανταγωνισμού, η κοινή εμπορική πολιτική, τα κράτη-μέλη έχουν την πρωταρχική ευθύνη σε ευαίσθητους τομείς όπως η εκπαίδευση και η υγεία. Κι αυτό γιατί η συνθήκη της Λισσαβόνας διακηρύσσει με κατηγορηματικό τρόπο την ισότητα των κρατών

μελών και παράλληλα τον σεβασμό της Ε.Ε. στις εθνικές ταυτότητές τους εγγυώμενη την προστασία των διαφορετικών πολιτισμών που συνυπάρχουν στον ευρωπαϊκό χώρο.

Στον τομέα της εκπαίδευσης και συγκεκριμένα το άρθρο 165 (πρώην άρθρο 149 της ΣΕΚ) αναφέρει ότι η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών, υποστηρίζοντας τη δράση τους και σεβόμενη πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών-μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού τους συστήματος. Επιπλέον, όπως και στη Συνθήκη του Μάαστριχτ η δράση της Ένωσης έχει ως κύριο στόχο να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, καθώς και να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών, να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών, να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων και τη συμμετοχή τους στον δημοκρατικό βίο της Ευρώπης και τέλος να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ' αποστάσεως. Επιπρόσθετα, οφείλει να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση του αθλητισμού, προάγοντας τη δικαιοσύνη και τον ανοιχτό χαρακτήρα των αθλητικών αναμετρήσεων και τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αθλητικών φορέων.

(https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/eu_citizenship/consolidated-treaties_el.pdf#page=121 πρόσβαση στις 20-5-18).

Με αυτή τη συνθήκη η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, όπως ακριβώς είχε καθοριστεί από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, καθίσταται πιο συγκεκριμένη, προγραμματίζεται και εφαρμόζεται μέσω των παραπάνω αναφερόμενων στρατηγικών. Είναι εμφανές ότι συντελείται κατά αυτόν τον τρόπο ένα πραγματικά ποιοτικό άλμα στην οικοδόμηση της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής και μια σημαντική προετοιμασία μετάβασης στην οικονομία της γνώσης. Έτσι, η εκπαίδευση καλείται να διαδραματίσει ένα πολύ σημαντικό ρόλο, καθώς τα άτομα θα πρέπει να είναι εφοδιασμένα με υψηλού επιπέδου εκπαίδευση και κατάρτιση προκειμένου να ανταπεξέλθουν με επιτυχία στον ανταγωνιστικό χώρο της εργασίας.

2.Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση

Η «ευρωπαϊκή διάσταση» είναι μια πολύσημη έννοια. Το συνθετικό «ευρωπαϊκή» δηλώνει ουσιαστικά την άμεση εξάρτηση του όρου από την εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στις μεταπολεμικές δεκαετίες, ενώ ο όρος «διάσταση» προσδιορίζει την κατεύθυνση της χωροχρονικής μεταβολής, προσδίδοντας της έναν δυναμικό και εξελικτικό χαρακτήρα (Παντίδης και Πασιάς, 2003, σε: Μπαγάκης σσ.47).

Ο όρος λοιπόν «ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση» αποτελεί μια πολυδιάστατη έννοια που θα μπορούσαμε να πούμε ότι αφορά την:

- ✓ εκπαίδευση στην Ευρώπη, ό,τι δηλαδή διαδραματίζεται στα σύγχρονα ευρωπαϊκά σχολεία,
- ✓ εκπαίδευση αναφορικά με την Ευρώπη, όπως διδασκαλία μαθημάτων που σχετίζονται με τη γεωγραφία και την ιστορία της Ευρώπης και
- ✓ εκπαίδευση για την ίδια την Ευρώπη, δηλαδή συστηματική προετοιμασία των νέων ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την πραγματικότητα της πολυπολιτισμικής Ευρώπης.

Εύκολα γίνεται κατανοητό ότι η ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης θα συμβάλλει, ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν γνώση και αντίληψη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε όλες τις μορφές της, τη γεωγραφική, ιστορική, οικονομική και πολιτιστική, με απώτερο στόχο να γίνουν συνειδητοποιημένοι ενεργοί πολίτες της, διατηρώντας παράλληλα την πολιτιστική τους ταυτότητα και αποκτώντας μία νέα την ευρωπαϊκή. Επομένως η ευρωπαϊκή διάσταση αντιπροσωπεύει κάτι πολύ περισσότερο: την αναγνώριση της ετερότητας, της ύπαρξης του «άλλου» και την απαίτηση της συνύπαρξης με τον «άλλο», εντός του ίδιου γεωγραφικού, πολιτικού, πολιτιστικού και κοινωνικού χώρου (Παντίδης και Πασιάς, 2003,σε:Μπαγάκης, σσ.48). Αυτό που επιδιώκει όμως η ευρωπαϊκή εκπαίδευση είναι να συνενώσει κράτη με διαφορετική ταυτότητα σε μια ομάδα συνεκτική με συνειδητή ένταξη στο πολιτικό και κοινωνικό γίγνεσθαι της Ενωμένης Ευρώπης, προετοιμάζοντας τους μελλοντικούς εθνοπολίτες και ταυτόχρονα ευρωπαίους, να συμμετάσχουν στο ευρύτερο ευρωπαϊκό όραμα

http://www.elliepek.gr/gr_html/gr_ejournal/efarmpaid_3.html πρόσβαση στις 10-7-18

Ο Jean Monnet ένας από τους εμπνευστές της ιδέας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας είχε δηλώσει δημόσια ότι, αν του δινόταν η ευκαιρία να άρχιζε ξανά, θα άρχιζε από την εκπαίδευση. Πραγματικά, ο ρόλος της εκπαίδευσης στην ουσιαστική διαμόρφωση μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας είναι πολύ σημαντικός γιατί καλείται να βοηθήσει στην επιλογή πολιτισμικών στοιχείων αποδεκτών από όλους, τα οποία θα αποτελέσουν τα συστατικά στοιχεία της νέας ευρωπαϊκής ταυτότητας (Δαράρας, 2003,σσ.66).

2.1 Εθνική και Ευρωπαϊκή ταυτότητα

Ύστερα από την προσπάθεια εμπεριστατωμένης μελέτης της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ε.Ε. είναι απαραίτητο να διερευνηθεί τόσο η υιοθέτηση της εθνικής όσο και της ευρωπαϊκής ταυτότητας, εφόσον τις τελευταίες δεκαετίες η Ευρώπη έχει μετατραπεί σε μια υπερεθνική

οντότητα. Πώς είναι δυνατόν όμως να διατηρηθεί η ισορροπία ανάμεσα στο εθνικό και ευρωπαϊκό στοιχείο εντός των ορίων της Ένωσης; Και τι σημαίνει να διαμορφώνεις μια ταυτότητα δηλαδή επίγνωση ότι έχεις έναν εαυτό ότι είσαι κάποιος; Ο Σωκράτης μίλησε πρώτος για την αυτοσυνείδηση και το «γνώθι σαυτόν» που σημαίνει: «πάρε απόσταση από την ενστικτώδη αμεσότητα της ζωής, ξεπέρασε τις στιγμιαίες ή παρορμητικές σου αντιδράσεις και φώτισε την ύπαρξή σου στη συνέχεια και την ενότητά της διαμέσου του χρόνου. Μια συνέχεια που φανερώνει το νόημα και την αξία της.» (Μιχαηλίδης, 2017 σελ. 459). Για τους λαούς η συνέχεια αυτή σημαίνει Ιστορία. Συνείδηση της ταυτότητάς τους διαμορφώνουν οι λαοί, όταν έχουν συνείδηση της ιστορίας τους και της πορείας τους στο πέρασμα του χρόνου. Η ταυτότητά μας λοιπόν δε μας δίνεται έτοιμη, αλλά μας παραδίδεται ως έργο ζωής, την οποία καλούμαστε να υιοθετήσουμε αποδεικνύοντας ποιοι είμαστε αναφορικά προς μία παράδοση που οφείλουμε να κρατήσουμε ζωντανή.

Βασικός στόχος όλων των εκπαιδευτικών συστημάτων ανά τον κόσμο είναι η προαγωγή και η ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών. Αυτό πραγματώνεται μέσα από την αυτοσυνείδηση του ανθρώπου δηλαδή την αναγνώριση της ατομικής του ταυτότητας η οποία προσδιορίζει ποιος είναι ο εαυτός μας, το πλαίσιο και τα όριά του.

Έτσι, τα άτομα νιώθουν στενά συνδεδεμένα με τους ομοεθνείς τους καθώς η εθνική ταυτότητα προσφέρει μια συναισθηματική γέφυρα μεταξύ του ατόμου, της κοινωνίας και του κράτους.

Και αν λάβουμε υπόψιν μας τον ορισμό για το έθνος που διατύπωσε χαρακτηριστικά ο Gellner το 1988, σύμφωνα με τον οποίο: *«Δύο άνθρωποι ανήκουν στο ίδιο έθνος εάν, και μόνο εάν, μοιράζονται τον ίδιο πολιτισμό, όπου πολιτισμός σημαίνει με τη σειρά του ένα σύστημα ιδεών, συμβόλων, συνειρμών και τρόπων συμπεριφοράς και επικοινωνίας και β) δύο άνθρωποι ανήκουν στο ίδιο έθνος εάν και μόνο αναγνωρίζουν ο ένας τον άλλον ως μέλη του ίδιου έθνους»* (<https://ejournals.e-publishing.ekt.gr/index.php/sas/article/view/544> πρόσβαση στις 23-6-18).

Σήμερα όμως, τα πράγματα στην ευρωπαϊκή οικογένεια στην οποία ανήκουμε, έχουν καταστεί περισσότερο περίπλοκα καθώς μαζί με την εθνική μας ταυτότητα είναι αδήριτη ανάγκη να συνανασταφύθουμε και η ευρωπαϊκή, γεγονός που αποτυπώνεται και στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: «Τέλος, με την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αναδύεται ως αναγκαιότητα η καλλιέργεια της συνείδησης του ευρωπαίου πολίτη, με την ταυτόχρονη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και της πολιτισμικής μας αυτογνωσίας.» (http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/1Geniko_Meros.pdf, πρόσβαση στις 28-6-18).

Πού μπορεί όμως να βρίσκεται η «ευρωπαϊκή ταυτότητα»; Στα κοινά πολιτισμικά στοιχεία που συνδέουν τα ευρωπαϊκά έθνη όπως στην Ιστορία, τη Λογοτεχνία, την Τέχνη, τη Μουσική, την Πολιτική, τις επιστήμες ή στην κοινή χριστιανική παράδοση; Η ταυτότητα δεν αποτελεί ένα αυστηρά σταθερό μέγεθος. Αφορά το φύλο, την πατρίδα, το έθνος, τη θρησκεία, την ιστορία, τη γλώσσα θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι μια συσώρευση «κοινών γνωρισμάτων» (Pantazis 2002 σε:Μπαγάκης,2003).

Σύμφωνα με τη Βούκανου (2009) η ευρωπαϊκή ταυτότητα χαρακτηρίζει το άτομο που είναι πολίτης κράτους που γεωγραφικά ανήκει στην Ευρώπη, μιλάει μία από τις επίσημες γλώσσες της Ευρώπης και μοιράζεται κοινά θρησκευτικά, πολιτιστικά και ιστορικά στοιχεία με τους άλλους Ευρωπαίους. Μοιράζεται όμως και κοινές θεμελιώδεις αξίες όπως αλληλεγγύη, δικαιοσύνη, ελευθερία, έχει αναπτύξει ευρωπαϊκή συνείδηση και ακολουθεί τους θεσμούς και τους νόμους που επιβάλλεται από το δίκαιο της Ε.Ε. Με βάση αυτά ως δεδομένα η οικοδόμηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας συνδέεται με την καλλιέργεια της ευρωπαϊκής συνείδησης και την έννοια του «ευρωπαίου πολίτη».

Εθνική και ευρωπαϊκή ταυτότητα όμως, μπορεί να έρθουν σε «μετωπική» σύγκρουση, εάν η δεύτερη επιχειρήσει να αλλοιώσει τον πολιτισμό ενός έθνους. Γι' αυτό τον σημαντικότερο ρόλο για την αρμονική συνύπαρξη των δύο ταυτοτήτων θα πρέπει να κατέχει ο σεβασμός του ανθρώπου απέναντι στις πανανθρώπινες αξίες που ορίζουν την ύπαρξή του, αποτελούν κινητήρια δύναμη και επηρεάζουν καθοριστικά τις κοινωνικές αντιλήψεις των ατόμων.

«Η Ευρώπη είναι ένα πολιτιστικό ιδεώδες το οποίο πρέπει να προωθηθεί», υποστήριξε η προγενέστερη επίτροπος Edith Cresson, εννοώντας μια συλλογική ταυτότητα, την οποία η Ευρώπη φιλοδοξεί να διαμορφώσει διαμέσου μιας ολοκληρωμένης εκπαίδευσης» (Δαράρας,2003,σσ. 67).

Η ευρωπαϊκή ταυτότητα, το κοινό δηλαδή αίσθημα ή η κοινή συνείδηση ότι ανήκουμε στην ίδια κοινότητα και επομένως μοιραζόμαστε την ίδια ιστορική πορεία, είναι μια έννοια που κρύβει μέσα της μια εξελικτική δύναμη που δύναται να την ωθήσει προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Σε μια ανοιχτή Ευρώπη τα κοινά πολιτιστικά στοιχεία αποδεκτά από όλους θα αποτελέσουν και τα στοιχεία της νέας ευρωπαϊκής ταυτότητας η οποία επιβάλλεται να στηρίζεται σε κοινές αξίες και στην κοινή πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά των Ευρωπαίων.https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/el_greek_6.pdf πρόσβαση στις 23-6-18).

2.2 Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική και σχολική πραγματικότητα

Η ευρωπαϊκή κοινωνία όπως εξελίσσεται και διαμορφώνεται σήμερα, απαιτεί σχολεία τα οποία πρέπει να μπορούν να αναπτύξουν την υπευθυνότητα στα παιδιά, να διευρύνουν τις επαφές των μαθητών με τον πραγματικό κόσμο για την βαθύτερη κατανόησή του και να παρέχουν ευρύ πεδίο για κριτική (Κακαβούλης,1993), ώστε να μπορούν να αντιλαμβάνονται τις αλλαγές και να τις συνδυάζουν με τις ανάγκες τους, προσεγγίζοντας πολύπλευρα την κοινωνική πραγματικότητα, μέσα από μια πολυδιάστατη εκπαιδευτική διαδικασία. Σ' αυτό έγκειται και η ειδική αποστολή της εκπαίδευσης, να προετοιμάζει δηλαδή, τη νέα γενιά προκειμένου να ενταχθεί σε μια δημοκρατική κοινωνία, αφού, αρνούμενη τον διαχωρισμό των εθνών, η Ευρώπη πέρα από μια οικονομική ενοποίηση και πολιτική συνεργασία μεταξύ των κρατών, ελπίζει σε μια κοινωνία κρατών που θα κυβερνά ο νόμος, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ισότητα και η αλληλεγγύη. Τα ευρωπαϊκά σχολεία κατά συνέπεια έχουν καθήκον να ενδυναμώσουν συνειδήσεις βασιζόμενες σε αυτές τις πρωταρχικές αρχές.

Στο στενό σχολικό χώρο τα Προγράμματα Σπουδών είναι αυτά τα οποία θα εμφυσήσουν τις αξίες των ανθρώπινων δικαιωμάτων και την ανάπτυξη μιας κοινής ευρωπαϊκής δημοκρατικής συνείδησης στους μικρούς μαθητές. Πιο συγκεκριμένα, η ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στο επίπεδο κρατών μελών μπορεί να γίνει με την ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών-μελών, τα σχολικά προγράμματα και τη διδασκαλία, το κατάλληλα διαμορφωμένο παιδαγωγικό υλικό, την κατάρτιση των εκπαιδευτικών, καθώς και με την προώθηση κατάλληλων μέτρων για την διευκόλυνση στις επαφές μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών των διαφόρων κρατών της Ένωσης.

Οι αρχές στις οποίες στηρίζεται η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική λαμβάνονται υπόψη ή και έχουν ήδη ενσωματωθεί στην ελληνική εκπαιδευτική νομοθεσία. Το Διαθεματικό Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΦΕΚ τ.β' 303/13-3-03) σχετικά με την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ελλάδα, βασίζεται σε οχτώ βασικές αρχές, εκ των οποίων η τέταρτη φέρει τον τίτλο: «Η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας».

(<http://www.pi-schools.gr/programs/depps/> πρόσβαση στις 21-9-18). Τα σημαντικότερα σημεία αυτής της γενικής αρχής μπορεί να συνοψιστούν στην αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία με τους άλλους ευρωπαϊκούς λαούς, τον εμπλουτισμό της ελληνικής κοινωνίας και των λοιπών ευρωπαϊκών κοινωνιών με άτομα, φορείς άλλων πολιτισμών, με αποτέλεσμα την αύξηση της πολιτισμικής ποικιλότητας, τον σεβασμό της πολιτισμικής ετερότητας του άλλου

και την αρμονική συμβίωση σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα, την ανάπτυξη κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων αναγκαίων για συμμετοχή στις σύγχρονες κοινωνικές εξελίξεις. Τέλος, υπογραμμίζεται ότι στο πνεύμα της πολιτισμικής και γλωσσικής πολυμορφίας, που προβλέπεται στο άρθρο 726 της Συνθήκης του Μάαστριχτ, θα πρέπει να καλλιεργούνται η εθνική και πολιτισμική ταυτότητα. (ΦΕΚ τ.β', 303/13-3-03, 3735, Βλ. επίσης Παντίδης και Πασιάς, 2003, σσ.333 κ.ε.).

Η οργανωμένη αυτή προσπάθεια του Υπουργείου να ενώσει στο άμεσο μέλλον την ευρωπαϊκή με τη διαπολιτισμική διάσταση στα σχολεία, αποτελεί ένα πολύ θετικό βήμα, που μπορεί να αποτελέσει την αφετηρία ενσωμάτωσης της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης στις σχολικές μονάδες. Ωστόσο, διαφορετικές φιλοσοφικές παραδόσεις σε διαφορετικά κράτη της Ευρώπης συνετέλεσαν στη δημιουργία διαφορετικών εκπαιδευτικών συστημάτων με διαφορετικά, φυσικά, Προγράμματα Σπουδών. Αν και με τη Συνθήκη του Maastricht δόθηκε μια νέα ώθηση στην εκπαίδευση, ένα ενιαίο ευρωπαϊκό αναλυτικό πρόγραμμα φαντάζει ιδιαίτερα δύσκολο ως προοπτική, ίσως όμως θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα κοινό πρόγραμμα προσαρμοσμένο στις τοπικές και πολιτισμικές συνθήκες κάθε κράτους-μέλους (Δαράρας,2003,σσ.70).

Τα σχολεία στην Ευρώπη πρέπει να ριζώνουν στην κοινωνία, να παραμένουν ανοικτά στον κόσμο αλλά συγχρόνως να διατηρούν και την ταυτότητά τους και να είναι προσανατολισμένα σε συγκεκριμένους στόχους προσαρμοσμένους πάντοτε στις ειδικές συνθήκες της κοινότητας μέσα στην οποία λειτουργούν. Τότε ακριβώς θα είναι αποτελεσματικά, όταν εκπληρώνουν την αποστολή τους μέσα στις ιδιαίτερες συνθήκες που δραστηριοποιούνται. Και η αποστολή τους είναι η ενίσχυση της συνείδησης των λαών που ζουν στην ευρωπαϊκή ήπειρο του «ανήκειν στην Ευρώπη».

Πώς όμως το σχολείο του σήμερα θα ετοιμάσει τους νέους να σταθούν επάξια στην Ευρωπαϊκή πραγματικότητα; Τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα είναι η απάντηση στο ερώτημα μέσα από τα οποία μπορεί να γίνει:

- ✓ διδασκαλία μαθημάτων που θα φέρουν το μαθητή σε επαφή με την ιστορία, τη λογοτεχνία την τέχνη και τον πολιτισμό της Ευρώπης,
- ✓ ενημέρωση αναφορικά με τους θεσμούς, τους φορείς, τα όργανα, την πολιτική, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις ενός Ευρωπαίου πολίτη,
- ✓ εκπαιδευτικές εκδρομές και προγράμματα ανταλλαγής μαθητών, ώστε να γνωρίζουν από κοντά την Ευρωπαϊκή πραγματικότητα,

- ✓ τηλεκαπαίδευση, όπου οι μαθητές μπορούν να συνδέονται και να επικοινωνούν με ευρωπαϊκά σχολεία,
- ✓ αξιοποίηση και εμπλουτισμός ξένων γλωσσών και φυσικά,
- ✓ με τον εμπνευσμένο δάσκαλο, ο οποίος με βιωματικό τρόπο θα μεταλαμπαδεύσει τις ευρωπαϊκές αξίες στους μαθητές του.

Οι προσπάθειες για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας δεν είναι κάτι καινούριο. Ήδη από το Ψήφισμα του Συμβουλίου το 1988 που ο σκοπός της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση οριζόταν με την ενίσχυση στους νέους της αίσθησης της ευρωπαϊκής ταυτότητας και κατά τη δεκαετία του 1990 με την υπογραφή της Συνθήκης του Maastricht και την Πράσινη Βίβλο, η ευρωπαϊκή διάσταση έχει πρωτεύοντα στόχο την ενδυνάμωση της συναίσθησης μιας κοινής ευρωπαϊκής κουλτούρας, η οποία θα συμβάλλει στην διαμόρφωση μιας «ευρωπαϊκής ταυτότητας» με εξελικτική δυναμική στο ευρωπαϊκό μέλλον. Τα κοινά, αποδεκτά από όλους, πολιτισμικά στοιχεία θα αποτελέσουν έτσι και τα ουσιαστικά στοιχεία αυτής της νέας ευρωπαϊκής ταυτότητας.

2.3 Εκπαιδευτικός και Ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης

Ο κύριος υπεύθυνος και πλέον ουσιαστικά αρμόδιος για την προαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης, είναι ο εκπαιδευτικός ο οποίος καλείται να εξευρωπαϊάσει τη διδασκαλία του και να την κάνει πιο αποτελεσματική, με στόχο να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες παιδαγωγικές απαιτήσεις, σε μια εποχή όπου οι κοινωνικές συνθήκες διαφοροποιούνται, οι αξίες αμφισβητούνται, επανεξετάζονται και διαρκώς μεταβάλλονται. Στο ενιαίο ευρωπαϊκό πλαίσιο και κάτω από την επιρροή της παγκόσμιας τάξης πραγμάτων, ο ευρωπαίος εκπαιδευτικός είναι αυτός που θα αναλάβει το δύσκολο ρόλο της αλλαγής της κουλτούρας των μαθητών και την ανάπτυξη, μέσα από την εμπνευσμένη διδασκαλία του, της σφυρηλάτησης της ευρωπαϊκής συνείδησης των μαθητών του, ώστε να καταστούν άμεσα ικανοί να κατανοήσουν τα νέα δικαιώματα και τις υπευθυνότητές τους, αναφορικά με τη διαμόρφωση μιας σύγχρονης Ευρώπης, και με την ανάπτυξη στάσεων και αντιλήψεων που χαρακτηρίζονται από απόλυτο σεβασμό προς τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, πάνω στα οποία στηρίζονται και οι αρχές της Ε.Ε. (Υφαντή, 2002, σε: Μπαγάκης, σσ.44).

Για να επιτευχθεί αυτό ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει τις στάσεις αλλά και τις απαραίτητες γνώσεις, ώστε να εργάζεται πια έξω και πέρα από τα στενά όρια του αναλυτικού σχολικού προγράμματος σπουδών και να συνδυάζει αρμονικά τόσο την εθνική όσο και την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Επιβάλλεται επίσης, να είναι ο ίδιος ανοιχτός απέναντι στις άλλες κουλτούρες και να παρουσιάζεται ικανός να διδάσκει διαθεματικά και σε ευρωπαϊκή προοπτική. Να

συμπεριφέρεται παράλληλα, ο ίδιος ως ευρωπαίος πολίτης επιδεικνύοντας αλληλεγγύη και σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, στη δημοκρατία και την ελευθερία.

Το πόσο σπουδαία είναι άλλωστε η εδραίωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση φαίνεται από το γεγονός ότι η ίδια η εκπαίδευση καλείται να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ευρώπης. Κατανοώντας έτσι, οι μαθητές τη διαφορετικότητα των πολιτισμών μέσα από την εκπαίδευση και τη μάθηση, θα αναπτυχθούν μεγαλύτερα επίπεδα ανοχής και οι λαοί θα μάθουν να ζουν μαζί όσο γίνεται πιο αρμονικά σε ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο, όπου οι πολίτες θα συμμετάσχουν πολύ ενεργητικά και κριτικά για τη δημιουργία ενός πιο δημοκρατικού κόσμου και μιας παγκόσμιας κοινωνίας μάθησης (Jarvis, 2000). Για να επιτευχθεί αυτό, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει τις στάσεις αλλά και τις γνώσεις ώστε να εργάζεται έξω από τα στενά όρια του αναλυτικού προγράμματος και να συνδυάζει αρμονικά τόσο την εθνική όσο και την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Να είναι ο ίδιος ανοιχτός απέναντι στις άλλες κουλτούρες και να είναι ικανός να διδάσκει διαθεματικά σε ευρωπαϊκή προοπτική. Να συμπεριφέρεται ο ίδιος ως ευρωπαίος πολίτης επιδεικνύοντας αλληλεγγύη, σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, στη δημοκρατία και την ελευθερία και τότε η συμβολή του στην προετοιμασία των νέων να αντιμετωπίσουν με εμπιστοσύνη το μέλλον στο ευρωπαϊκό στερέωμα θα είναι καταλυτική. Η εκπαίδευση μέσα στο πνεύμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης οφείλει να αλλάξει και να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της νέας εποχής. Οι λειτουργοί της οφείλουν επίσης να προσαρμοστούν σ' αυτές ώστε να μπορέσουν να μεταδώσουν στους μαθητές τους τις αρχές μιας ευρωπαϊκής κουλτούρας.

3. Ευρωπαϊκά προγράμματα και εκπαίδευση

Το ψήφισμα της 24^{ης} Μαΐου 1988 με θέμα: «Σχετικά με την Ευρωπαϊκή διάσταση στην Εκπαίδευση» έθεσε την αρχή για τα πρώτα προγράμματα ανταλλαγών προσωπικού και συνεργασίας. Το ερώτημα γιατί κρίνεται απαραίτητη η εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση απαντάται από τον Μπαγάκη (2003, σσ.71) ο οποίος αναφέρει: *«για την εκπλήρωση των στόχων της πολιτικής ενοποίησης μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την ενδυνάμωση της αίσθησης της ευρωπαϊκότητας».*

Το βασικότερο μέσο άσκησης της εκπαιδευτικής πολιτικής της ευρωπαϊκής ένωσης είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία σχεδιάστηκαν κατάλληλα για να ενισχύσουν τη συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών ώστε να δοθεί ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση. Με τέτοια καινοτόμα προγράμματα εφαρμόζεται με επιτυχία η τυπική εκπαιδευτική πολιτική της Ένωσης προκειμένου να υπάρξει διάχυση και προώθηση της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής στη βάση των γενικών αρχών που πρεσβεύει. Τα

ευρωπαϊκά προγράμματα έχουν περισσότερες προϋποθέσεις αξιοποίησης όταν εφαρμόζονται από επαρκώς ενημερωμένους εκπαιδευτικούς και μαθητές με κοινό όραμα την εκπαιδευτική αλλαγή, γιατί τα καινοτόμα προγράμματα δε φέρνουν μόνα τους την αλλαγή, αφού το πεδίο της εκπαιδευτικής αλλαγής είναι το ίδιο το σχολείο στη «συνάντησή» του με την κοινωνία (Μαυρογιώργος σε: Μπαγάκης, 2003, σσ.365). Τα σχολεία μέσα από την ενασχόλησή τους με ευρωπαϊκά προγράμματα μπορούν έτσι, να βελτιώσουν την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και να αναπτύξουν στο έπακρο τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις στάσεις ζωής και τις αξίες των μαθητών τους. Η διαφύλαξη της δημοκρατικότητας του πολιτικού βίου, της δικαιοσύνης, της αλληλεγγύης, του πολιτισμού, της πνευματικής καλλιέργειας, της ανεξίθρησκείας και της κοινωνικής συνοχής στις σύγχρονες πλουραλιστικές κοινωνίες πλαισιώνουν το σκοπό της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής. Η εκπαιδευτική διαδικασία με αρωγό πάντα τα διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα, πρέπει να επιδιώκει την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή και την πετυχημένη κοινωνική ένταξή του μέσα από την αποδοχή των παραπάνω κοινών αξιών και την ανάπτυξη νοητικών συναισθηματικών και ψυχοκινητικών ικανοτήτων, ώστε ο μαθητής να λειτουργήσει μελλοντικά ως υπεύθυνος και ενεργός πολίτης σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό περιβάλλον. Για την επίτευξη της αρμονικής κοινωνικής ένταξης είναι αδήριτη ανάγκη να μάθει το κάθε άτομο να συμβιώνει με τους άλλους σεβόμενος τους διαφορετικούς πολιτισμούς, διατηρώντας όμως, ταυτόχρονα την εθνική και πολιτιστική του ταυτότητα. Με την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση προβάλλει ταυτόχρονα η αναγκαιότητα για την καλλιέργεια της ευρωπαϊκής συνείδησης-ταυτότητας. Τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα έχουν σχεδιαστεί για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ ευρωπαϊκών χωρών, την ανταλλαγή καλών εκπαιδευτικών πρακτικών και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση προσδίδοντας ιδιαίτερη ποιότητα στην εκπαιδευτική διαδικασία και οφέλη που θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής: α) κατανόηση της σύγχρονης ευρωπαϊκής πραγματικότητας, που επιτρέπει την πολιτιστική σύμμιξη και τη διαμόρφωση ενός τρόπου ζωής που θα συνδυάζει τα καλύτερα διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία β) διαμόρφωση δημοκρατικής και ανθρωποκεντρικής συνείδησης, αποκήρυξη του εθνικισμού και του ρατσισμού γ) διαμόρφωση κοινής ευρωπαϊκής συνείδησης.

Ο κεντρικός φορέας που υλοποιεί και συντονίζει ανάλογα προγράμματα είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ τα κράτη μέλη έχουν την εποπτεία σε εθνικό επίπεδο. Δύο τέτοια μεγάλα προγράμματα που υποστηρίχθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν το πρόγραμμα **Σωκράτης** για τον εκπαιδευτικό χώρο και το **Leonardo Da Vinci** με χώρο δράσης τον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για την αύξηση των επαγγελματικών γνώσεων και προσόντων των ευρωπαίων πολιτών. Η πρώτη φάση των προγραμμάτων αυτών

ολοκληρώθηκε στις 31-12-1999, και η δεύτερη ξεκίνησε την 1-1-2000 και είχε διάρκεια έως τις 31-12-2006.

3.1 Το πρόγραμμα Σωκράτης

Ο Σωκράτης ήταν το πρώτο ενοποιημένο κοινοτικό πρόγραμμα στον εκπαιδευτικό χώρο στο οποίο προβλεπόταν: « η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Διάστασης στις σπουδές κάθε επιπέδου, έτσι ώστε να παγιωθεί το πνεύμα του ευρωπαίου πολίτη, βασιζόμενο στην πολιτισμική κληρονομιά των κρατών-μελών».

(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:51993PC0708> πρόσβαση στις 28-6-18).

Ήταν ένα ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό πρόγραμμα με συμμετοχή συνολικά τριάντα ευρωπαϊκών χωρών, στο οποίο για πρώτη φορά αναγνωρίζεται η υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση ως χώρος άσκησης μέτρων εκπαιδευτικής πολιτικής της Κοινότητας. (Αθανασούλα - Ρέππα κ.συν.,1999, τ.3, σσ.116). Η μεγαλύτερη φιλοδοξία που παρουσίαζε, μπορεί να συνοψιστεί στην ανάπτυξη της Ευρώπης της Γνώσης με την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στην Εκπαίδευση, βελτιώνοντας την ποιότητά της. Προσπάθησε να προωθήσει τη διά βίου εκπαίδευση, την εκμάθηση ξένων γλωσσών, την κινητικότητα και την καινοτομία, καθώς και την απόκτηση αναγνωρισμένων προσόντων και ικανοτήτων μαθητών και εκπαιδευτικών. Γενικότερα σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες το συγκεκριμένο πρόγραμμα προέβλεπε την ευρωπαϊκή συνεργασία και ευνοούσε τις δραστηριότητες εκείνες που έχουν ευρωπαϊκή διάσταση, η οποία θεμελιωνόταν στη διακρατική συνεργασία. Είχε ως σκοπό να τονίσει τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της Ευρώπης, να καταπολεμήσει τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη σχολική αποτυχία και να δώσει ίσες ευκαιρίες μάθησης και στους άνδρες και στις γυναίκες.

Οι ειδικότεροι στόχοι της δεύτερης φάσης του κοινοτικού προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ II ήταν:

- η ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες, ώστε σταδιακά να παγιωθεί το πνεύμα του ευρωπαίου πολίτη με βάση την πολιτιστική κληρονομιά των κρατών μελών,
- η βελτίωση ποσοτική και ποιοτική της γνώσης των ξένων γλωσσών, ώστε να ενισχυθεί η κατανόηση και η αλληλεγγύη μεταξύ των λαών που απαρτίζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση και να προωθηθεί έτσι η διαπολιτιστική διάσταση της διδασκαλίας,
- η προαγωγή της ευρείας συνεργασίας και της κινητικότητας στον τομέα της εκπαίδευσης, διδασκόντων και σπουδαστών, συμπεριλαμβανομένου και την ανοιχτή και εξ' αποστάσεως μάθηση,

- η ενθάρρυνση της καινοτομίας και της χρήσης νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση και
- η προώθηση των ίσων ευκαιριών σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης.

Η εφαρμογή αυτών των στόχων σε ευρωπαϊκό επίπεδο συμπλήρωσε τις εθνικές πολιτικές των κρατών /μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φρόντιζε ώστε αυτές οι ενέργειες του προγράμματος να είναι συνεπείς με τις άλλες ενέργειες και πολιτικές της Κοινότητας. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11043> πρόσβαση στις 29-5-18).

Το πρόγραμμα «**Σωκράτης**» στόχευε σε όλους τους συντελεστές της εκπαιδευτικής κοινότητας αφού αφορούσε άμεσα τους: α) μαθητές υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης, φοιτητές αλλά και νέους, β) εκπαιδευτικούς που βρίσκονταν είτε υπό κατάρτιση είτε δραστηριοποιούνταν επαγγελματικά, γ) εκπαιδευτικά ιδρύματα και δ) όλους όσους ενδιαφέρονταν, όπως ομοσπονδίες γονέων, αρχές της τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης, διάφορες ενώσεις κλπ. Ήταν ένα σύνθετο πρόγραμμα και αποτελούνταν από μεγάλο αριθμό δράσεων και επιμέρους δράσεων, επιδιώκοντας να προσδώσει ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση των μαθητών και να ενισχύσει τη συνειδητοποίηση της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας (Γκόβαρης και Ρουσσάκης, 2008). Εφαρμοζόταν μέσω οκτώ ενεργειών, εκ των οποίων οι πέντε ήταν ειδικές και οι τρεις ακόλουθες ήταν εγκάρσιες και απέβλεπαν στην αναβάθμιση του συντονισμού στο πλαίσιο του ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Η δεύτερη φάση του προγράμματος ήταν πλήρως εναρμονισμένη με τους στόχους της Στρατηγικής της Λισσαβόνας όπου η εκπαίδευση και η έρευνα απαιτούσαν καλύτερο συντονισμό σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Περιλάμβανε τις δράσεις:

- **Comenius:** Πρόγραμμα που αφορούσε τη σχολική εκπαίδευση, τα ιδρύματα προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Στόχος του ήταν η αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης, η ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης και η συστηματική προώθηση της εκμάθησης γλωσσών. Επιδίωκε να αναπτύξει την κατανόηση μεταξύ διάφορων ευρωπαϊκών πολιτισμών με τη συνεργασία σχολείων σε θεματικούς τομείς κοινού ενδιαφέροντος από διαφορετικές χώρες, θεωρώντας ότι αυτή η εμπειρία ενθαρρύνει την ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων των μαθητών, απαραίτητες για την προσωπική τους ανάπτυξη και τη δραστηριοποίησή τους ως ενεργοί πολίτες, να καλλιεργήσει την έννοια του Ευρωπαίου Πολίτη και να προωθήσει νέες παιδαγωγικές μεθόδους ή προγράμματα σπουδών. (<https://www.minedu.gov.gr/2012-07-19-10-59-39/2012-07-24-09-19-14/162-eu-programs-sub/epimerous-programmata/3636-comenius-prosxoliki-kai-sxoliki-ekpaideysi> πρόσβαση στις 18-6-18)

Το Comenius απευθυνόταν στους συντελεστές της εκπαιδευτικής κοινότητας και της ευρύτερης κοινωνίας των πολιτών όπως τοπικές αρχές, ενώσεις, σύλλογοι γονέων κ.λπ., με σκοπό την υλοποίηση σχολικών σχεδίων (με τη συμμετοχή τουλάχιστον τριών ιδρυμάτων από τρεις συμμετέχουσες χώρες), γλωσσικών σχεδίων (με τη συμμετοχή δύο ιδρυμάτων από δύο συμμετέχουσες χώρες), σχεδίων ανάπτυξης σχολικών ιδρυμάτων (με τη συμμετοχή τουλάχιστον τριών ιδρυμάτων από τρεις συμμετέχουσες χώρες) και σχεδίων πολυμερούς συνεργασίας μεταξύ διαφόρων ειδών ιδρυμάτων. Στόχος του, η διαπολιτισμική επαφή και κατανόηση των ευρωπαϊκών λαών μέσω ανταλλαγών και συνεργασίας ευρωπαϊκών σχολείων. Μέσα από τέτοιου είδους συμπράξεις επιδιωκόταν η καλλιέργεια της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη και η ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης.

Για τον αντίκτυπο των συμπράξεων μεταξύ σχολείων διαφορετικών χωρών, η Ανδρούλλα Βασιλείου, επίτροπος αρμόδια για την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, την πολυγλωσσία και τη νεολαία, όπως αναφέρεται σε δελτίο τύπου της ευρωπαϊκής επιτροπής στις 11 Δεκεμβρίου 2012, δήλωσε: *«οι σχολικές συμπράξεις επιτρέπουν στους νέους να αποκτήσουν τις βασικές δεξιότητες και ικανότητες που είναι απαραίτητες για την προσωπική ανάπτυξη, τη μελλοντική απασχόληση και την ενεργό συμμετοχή του πολίτη στα κοινά».*

(https://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1352_el.pdf πρόσβαση στις 18-6-18).

Γι' αυτό και οι θεματικές ενότητες των σχεδίων Comenius αφορούσαν την διαπολιτισμικότητα, την πολιτική, την ιστορία, την πολιτιστική κληρονομιά, γενικότερα κοινωνικοοικονομικά θέματα, την επιστήμη και τις νέες τεχνολογίες, το περιβάλλον-οικολογία, την τέχνη, την ευρωπαϊκή ταυτότητα, τον ρατσισμό και την ξενοφοβία.

Ως τμήμα του Comenius, το 2007 ενσωματώθηκε η δράση **eTwinning**, ως σχολικές συνεργασίες, μια αυξανόμενη πρακτική που αποκτά με τον καιρό ευρεία αναγνώριση. Επίσημα ξεκίνησε ωστόσο, ήδη από τον Ιανουάριο του 2005, ως δράση του προγράμματος eLearning της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και από το 2014 έγινε μέρος του προγράμματος Erasmus+. Το **eTwinning** είναι μια ευρωπαϊκή δράση μέσω της οποίας σχολεία από διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες συνεργάζονται ώστε να αποκομίζουν παιδαγωγικά, κοινωνικά και πολιτισμικά οφέλη με τη χρήση εργαλείων Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών. Είναι μια Κοινότητα για τα σχολεία στην Ευρώπη όπου περισσότεροι από 230.000 εκπαιδευτικοί από όλο τον ευρωπαϊκό χώρο συνεργάζονται συμμετέχοντας σε διεθνείς σχολικές δραστηριότητες μετατρέποντάς το σε μια πλούσια, πανευρωπαϊκή κοινότητα διδασκαλίας και μάθησης, βοηθώντας εκπαιδευτικούς και μαθητές να αισθάνονται και να είναι πραγματικά μέρος μιας μεγάλης κοινότητας μάθησης στην Ευρώπη. Η δράση eTwinning στοχεύει έτσι, ένα βήμα μπροστά

διευρύνοντας αυτές τις συνεργασίες, όπου δύο σχολεία από ευρωπαϊκές χώρες θα ωφεληθούν και τα παιδαγωγικά οφέλη της συγκεκριμένης δράσης μπορεί να είναι πολυδιάστατα. Οι μαθητές, δηλαδή, συμμετέχουν σε αυθεντικές μαθησιακές δραστηριότητες, συνεργάζονται ταυτόχρονα σε πολλά επίπεδα, διευκολύνοντας τους μαθητές, αλλά και τους εκπαιδευτικούς, να αναπτύξουν τις τεχνολογικές τους δεξιότητες και το σημαντικότερο, η δράση αυτή τονίζει την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης και την διαπολιτισμικότητα φέρνοντας σε επαφή μαθητές και εκπαιδευτικούς από διαφορετικές χώρες ενισχύοντας την αμοιβαία κατανόηση. Διαμορφώνει έτσι, νέες πολιτιστικές νόρμες ανοιχτές στην αλλαγή, την καινοτομία και τη διαφορετικότητα. Γεννιέται μ' αυτόν τον τρόπο μια νέα γενιά «Ευρωπαίων» με κοινό στόχο τη βελτίωση της εκπαίδευσης και το αίσθημα του να ανήκουν σε μια κοινότητα, την Ενωμένη Ευρώπη, όπου συνεργαζόμενοι μπορούν να κάνουν πλάνα, να συναποφασίζουν, να επιχειρηματολογούν και να συμβιβάζονται μιμούμενοι την ενήλικη ζωή και αποκτώντας ουσιαστικά εφόδια για την ενηλικίωσή τους (<http://www.etwinning.gr> πρόσβαση στις 19-6-18).

- **Erasmus:** Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αφορούσε στην τριτοβάθμια εκπαίδευση τόσο σε προπτυχιακό όσο και μεταπτυχιακό επίπεδο. Ονομάστηκε έτσι από τον φιλόσοφο, θεολόγο και ανθρωπιστή του 15^{ου} αιώνα Έρασμο του Ρότερνταμ, ο οποίος ταξίδεψε σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες αναζητώντας τη γνώση και την εμπειρία που μπορούσε να αποκτήσει από την επαφή του με άλλες χώρες. Στόχος του ήταν η ενθάρρυνση της κινητικότητας, καθώς και η εκμάθηση ξένων γλωσσών.

Η δράση Erasmus απευθυνόταν είτε στους σπουδαστές για την ενθάρρυνση της κινητικότητάς τους είτε στους διδάσκοντες, ώστε να τους δοθεί η δυνατότητα για συμμετοχή σε ανταλλαγές, κατάρτιση μαθημάτων από κοινού, προγραμματισμό εντατικών μαθημάτων και συμμετοχή τους στην κατάρτιση θεματικών δικτύων. Οι συμμετέχοντες μέσω των δραστηριοτήτων των σχεδίων μαθησιακής κινητικότητας είχαν τη δυνατότητα να βελτιώσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες, να έρθουν σε επαφή με νέες κουλτούρες και πολιτισμούς και να αναπτύξουν το αίσθημα της ευρωπαϊκής ταυτότητας. (www.iky.gr/el/erasmusplus-ka1 πρόσβαση στις 18-6-18)

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση το πρόγραμμα Erasmus αφορούσε κατά κύριο λόγο τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι εξασκώντας ένα επάγγελμα κατά κύριο λόγο κοινωνικό, το οποίο επηρεάζεται κατά ουσιαστικό τρόπο από το εκάστοτε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο, επιβάλλεται να βρίσκονται σε διαρκή επιμόρφωση. Και σύμφωνα με τους Σταμέλος και Βασιλόπουλος (2004) από τη στιγμή που μεταβάλλεται αυτό το πλαίσιο, αλλάζει και το επάγγελμα του εκπαιδευτικού. Η κινητικότητα των εκπαιδευτικών συμβάλλει στη δημιουργία της αίσθησης συμμετοχής στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι και στην απόκτηση ευρωπαϊκής

ταυτότητας. Αφού ο εκπαιδευτικός αποκτήσει ο ίδιος ευρωπαϊκή συνείδηση, θα μπορέσει να προωθήσει στους μαθητές του το αίσθημα ότι ανήκουν στην Ευρώπη και ότι όλοι είμαστε ευρωπαίοι πολίτες που πρέπει να συνεισφέρουμε ενεργά στη διαμόρφωση του μέλλοντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- **Grundtvig:** Αφορούσε την εκπαίδευση των ενηλίκων με κυριότερο στόχο την συμπλήρωση του Comenius και του Erasmus με τη διευκόλυνση της ένταξης των ενηλίκων που δεν εντάσσονται στο σχολικό σύστημα. Επιδίωξή του, ήταν να ανταποκριθεί στις προκλήσεις που σχετίζονταν με την ανάγκη εκσυγχρονισμού της γνώσης των ενηλίκων, προσφέροντάς τους διεξόδους και βελτιώνοντας τις δεξιότητές τους, ώστε να ανταποκριθούν στη σύγχρονη αγορά εργασίας.

Η δράση του προγράμματος Grundtvig απευθυνόταν στα ιδρύματα επίσημης εκπαίδευσης (σχολεία, πανεπιστήμια) αλλά και στα ιδρύματα άτυπης εκπαίδευσης (ενώσεις, μουσεία κ.λπ.), με σκοπό την υλοποίηση σχεδίων που αφορούσαν την αναβάθμιση της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών επιπέδων, τη θέσπιση εκπαιδευτικών συνεργασιών, τη δρομολόγηση δραστηριοτήτων κινητικότητας για την κατάρτιση, τη δημιουργία δικτύων Grundtvig για την ανταλλαγή πληροφοριών. Η ωφελιμότητά του εκφράζεται ως ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης και βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης ενηλίκων, καταπολέμηση του ρατσισμού και ανάπτυξη της ιδέας του ευρωπαίου πολίτη μέσα από τη συνειδητοποίηση της ευρωπαϊκής πραγματικότητας.

- **Lingua:** Αφορούσε την εκμάθηση ευρωπαϊκών γλωσσών με στόχο την προώθηση της εκμάθησης και της διδασκαλίας ξένων γλωσσών.

Το πρόγραμμα Lingua απευθυνόταν στους εκπαιδευτικούς και στους σπουδαστές ιδρυμάτων επίσημης ή άτυπης εκπαίδευσης από τουλάχιστον τρεις συμμετέχουσες χώρες με σκοπό τη δημιουργία συνεργασιών που αφορούσαν αφενός, την ευαισθητοποίηση, την κινητοποίηση, την ενημέρωση των ευρωπαίων πολιτών για την εκμάθηση γλωσσών και, αφετέρου, την ανάπτυξη τεχνικών εργαλείων για τη διευκόλυνση της εκμάθησης γλωσσών (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11043> πρόσβαση στις 19-6-18). Οι δράσεις αυτές (Ασδεράκη και Γκούσιος,2011) υποστηρίζουν την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης αλλά και τη σταδιακή ενίσχυση στους νέους της «ευρωπαϊκής ταυτότητας» δημιουργώντας ένα αίσθημα κοινότητας μεταξύ των νέων μια και η εκμάθηση ξένων γλωσσών αποτελεί το μέσο για την «προώθηση της πολιτιστικής και γλωσσικής κατανόησης μεταξύ των πολιτών της Ένωσης», όπως επισημαίνεται στο άρθρο 61 του προσχεδίου της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- **Minerva:** Αφορούσε τις τεχνολογίες της πληροφόρησης και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση με στόχο την ενθάρρυνση της χρήσης τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ), των πολυμέσων και της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Η δράση Minerva απευθυνόταν σε εκπαιδευτικούς, μαθητές και σπουδαστές, αλλά και σε άτομα της βιομηχανίας των πολυμέσων, των ΤΠΕ και της κοινωνίας των πολιτών, με σκοπό την υλοποίηση σχεδίων σχετικά με τα εξής: α) καλύτερη κατανόηση της καινοτομίας, β) ανάπτυξη νέων παιδαγωγικών μεθόδων, γ) κοινοποίηση των αποτελεσμάτων των σχεδίων και δ) την ανταλλαγή εμπειριών σε σχέση με την ανοιχτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και τις ΤΠΕ.

- **Πρόγραμμα «Παρατήρηση και καινοτομία των εκπαιδευτικών συστημάτων»**

Στόχος του, η παρατήρηση των εκπαιδευτικών πλαισίων άλλων κρατών μελών, ώστε να εισαχθούν καινοτομίες σε κάθε εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η εν λόγω ενέργεια απευθυνόταν στο σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας και της κοινωνίας των πολιτών γενικότερα (τοπικές αρχές, ενώσεις, ΜΚΟ κ.λπ.), με σκοπό την υλοποίηση σχεδίων αναφορικά με την κατάρτιση συγκριτικών αναλύσεων των εκπαιδευτικών συστημάτων και πολιτικών, τη διοργάνωση εκπαιδευτικών επισκέψεων, τη δρομολόγηση δικτύου ιδρυμάτων και πρότυπων εκπαιδευτικών σχεδίων καθώς και την ενθάρρυνση της αναγνώρισης τίτλων σπουδών.

- **Κοινές ενέργειες με άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα**

Στόχος τους, ήταν η αύξηση της συνέργειας στο πλαίσιο των πολιτικών εκπαίδευσης (ΣΩΚΡΑΤΗΣ), επαγγελματικής κατάρτισης (Leonardo da Vinci) και νεολαίας (Νεολαία). Οι εν λόγω ενέργειες πραγματοποιούνταν με προσκλήσεις υποβολής προτάσεων σε κοινά θέματα για τα τρία προαναφερθέντα προγράμματα με σκοπό την αύξηση της υφιστάμενης συνέργειας.

- **Συνοδευτικά μέτρα**

Στόχος των συνοδευτικών μέτρων ήταν η αύξηση της ευελιξίας του ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Τα εν λόγω μέτρα απέβλεπαν στην προώθηση της συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης, στη διάδοση των αποτελεσμάτων των σχεδίων, στην αναβάθμιση της εφαρμογής των σχεδίων και στη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων ενεργειών του προγράμματος.

Δικαιούχοι

Δικαίωμα συμμετοχής στο πρόγραμμα είχαν: α) κάθε μαθητής, σπουδαστής ή άλλος εκπαιδευόμενος β) κάθε κατηγορία εκπαιδευτικού προσωπικού γ) όλα τα είδη εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δ) τα άτομα και τα όργανα τα αρμόδια για τα συστήματα και τις πολιτικές

εκπαίδευσης σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, από όλα τα τότε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις 3 χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ισλανδία, Λιχτενστάιν, Νορβηγία) καθώς και την Τουρκία.

Επιπλέον, η συμμετοχή στο πρόγραμμα ήταν δυνατή επίσης σε όλους τους δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς συνεργαζόμενους με εκπαιδευτικά ιδρύματα και συγκεκριμένα: α) στα συλλογικά όργανα και στους οργανισμούς τοπικού και περιφερειακού χαρακτήρα β) στα σωματεία με τομέα δράσης την εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων των συλλόγων γονέων γ) στις επιχειρήσεις και στους ομίλους επιχειρήσεων, στις επαγγελματικές οργανώσεις δ) στα εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια ε) στις οργανώσεις των κοινωνικών εταίρων σε όλα τα επίπεδα στ) στα κέντρα και τους οργανισμούς έρευνας.

Η εφαρμογή και η διαχείριση του προγράμματος αποτελούσε έργο των εθνικών γραφείων σε κάθε συμμετέχουσα χώρα, εξασφαλίζοντας έτσι μια αμεσότερη επαφή με τους πολίτες. Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, μεριμνούσε για τη συνεκτική εφαρμογή των κοινοτικών ενεργειών του προγράμματος. Για την καλύτερη επίτευξη των στόχων του συντονισμού και της συνεργασίας, η Επιτροπή είχε επικουρική βοήθεια από επιτροπή αποτελούμενη από εκπροσώπους των κρατών μελών και στην οποία εκτελούσε χρέη προέδρου ο εκπρόσωπος της Επιτροπής και οριζόταν συγκεκριμένος προϋπολογισμός για την εκτέλεση του προγράμματος. Το πρόγραμμα αποτελούσε αντικείμενο συνεχούς παρακολούθησης και αξιολόγησης από την Επιτροπή σε συνεργασία με τα επιμέρους κράτη μέλη. Βάσει δύο τετραετών εκθέσεων που υποβάλλονταν από κάθε κράτος μέλος, η Επιτροπή είχε υποχρέωση να υποβάλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών τα ακόλουθα έγγραφα: 1) έκθεση ενδιάμεσης αξιολόγησης της εφαρμογής του προγράμματος, 2) ανακοίνωση για τη συνέχεια του προγράμματος, 3) έκθεση εκ των υστέρων αξιολόγησης (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11043> πρόσβαση στις 29-5-18).

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι κοινοί στόχοι όλων των προαναφερθέντων ευρωπαϊκών προγραμμάτων συνοψίζονται στη διεύρυνση των γλωσσικών και πολιτιστικών οριζόντων των μαθητών, στην επαφή τους με τον πολιτισμό άλλων λαών και στην επαφή με νοοτροπίες και συνήθειες διαφορετικές από τις δικές τους μέσα από τη γνωριμία τους και την επικοινωνία με συνομήλικους άλλων χωρών.

3.1.1 Συμπεράσματα για την εφαρμογή των δράσεων του προγράμματος «Σωκράτης»

Το πρόγραμμα “Σωκράτης” ήταν ένα πρόγραμμα κοινοτικής δράσης το οποίο επέτρεψε την εισαγωγή μιας ευρωπαϊκής διάστασης σε διάφορους τομείς της εκπαίδευσης, από τη σχολική μέχρι την ανώτατη και την εκπαίδευση ενηλίκων, ώστε «να παγιωθεί το πνεύμα του ευρωπαίου πολίτη με βάση την πολιτιστική κληρονομιά των κρατών-μελών» (Τσαούσης, 2005,σελ.33). Παράλληλα, η κινητικότητα των ατόμων και οι σχέσεις μεταξύ ιδρυμάτων κάθε τύπου είναι αυτές που δίνουν τη δυνατότητα στους πολίτες απόκτησης μιας ευρωπαϊκής εμπειρίας και την ανάπτυξη της ιδιότητας του ευρωπαίου πολίτη.

Οι εθνικές εκθέσεις για την εφαρμογή του προγράμματος αντικατόπτριζαν μια ιδιαίτερη θετική γνώμη σχετικά με το πρόγραμμα, και συνδέονταν με την επένδυση ποιότητας στα εκπαιδευτικά συστήματα, προκειμένου να προωθηθεί στην Ευρώπη μια κοινωνία της γνώσης.

Το άρθρο 3 της απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου καθόριζε τέσσερις γενικούς στόχους του προγράμματος που μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης, προώθηση της βελτίωσης της γνώσης των γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προώθηση της συνεργασίας και της κινητικότητας στον τομέα της εκπαίδευσης και ενθάρρυνση των παιδαγωγικών καινοτομιών. (<https://publications.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/50ef7569-db91-4194-ba33-f65419101fb4/language-el> πρόσβαση στις 1-8-17). Για τον έλεγχο εκπλήρωσης των παραπάνω στόχων το άρθρο 14 της απόφασης αριθ.253/2000/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που καθιέρωνε τη δεύτερη φάση του προγράμματος «Σωκράτης» προέβλεπε ρητά την έκθεση αξιολόγησης σχετικά με τα ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα εφαρμογής του προγράμματος.

Σύμφωνα με την ενδιαμέση έκθεση αξιολόγησης της Επιτροπής σχετικά με τις ποσοτικές και ποιοτικές πλευρές της εφαρμογής της δεύτερης φάσης του προγράμματος «Σωκράτης»{SEC(2004)230}, το πρόγραμμα είχε τη δυνατότητα να έχει αντίκτυπο στη βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας στην Ευρώπη και να επιτύχει τους στόχους του. Τα αποτελέσματά του έχουν εκτιμηθεί από τους δικαιούχους και η ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία του είναι ισχυρή, από πλευράς συνειδητοποίησης της πολιτιστικής διαφοράς και της καλύτερης κατανόησης και ανοχής των διαφορών. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52004DC0153> πρόσβαση στις 3-7-18).

Ιδιαίτε­ρώς τα προγράμ­μα­τα Comenius και το eTwinning που εφαρ­μό­στη­καν στην πρωτοβάθ­μια εκπαί­δευση δημιούρ­γη­σαν στους συμ­με­τέ­χον­τες μια σαφέ­στε­ρη αίσθη­ση της ευρω­παϊ­κής ταυ­τό­τη­τας, βελτιώ­νον­τας ση­μαν­τι­κά την α­γα­στή συ­νε­ργα­σία ανά­με­σα σε εκ­παι­δευ­τι­κούς και μα­θη­τές των σχο­λεί­ων που συ­νε­ργά­ζον­ταν και έ­δω­σαν την ευ­και­ρία να βελτιώ­σουν τις γλωσ­σι­κές δε­ξιό­τη­τες τους. Επί­σης η δρά­ση τους συν­δέ­θη­κε θε­μα­τι­κά στενά με τους ευρω­παϊ­κούς πολι­τι­κούς εκ­παι­δευ­τι­κούς στό­χους.

Όσο για το πρό­γραμ­μα Erasmus η πα­ρα­πάνω έκ­θε­ση στην πα­ρά­γρα­φο 4.2 ανα­φέ­ρει: «η με­γά­λη πλειο­νό­τη­τα των ιδρυ­μά­των συμ­με­τεί­χε στο Erasmus επι­τρέ­πον­τας έ­τσι στο σχέ­διο να εν­θαρ­ρύνει την ευρω­παϊ­κή διά­στα­ση και την και­νο­το­μία στην τριτο­βάθ­μια εκ­παί­δευση και να έχει αν­τί­κτυ­πο σε προ­σω­πι­κό θε­σμικό και πολι­τι­κό επί­πε­δο» βελτιώ­νον­τας την ενε­ργό συμ­με­το­χή τους στην με­γά­λη ευρω­παϊ­κή οικο­γένεια.

Το πρό­γραμ­μα Grundtvig (παρ.4.3) στον το­μέα της εκ­παί­δευσης των εν­η­λί­κων, συμ­πλή­ρω­νε το Erasmus και το Comenius συμ­βά­λλον­τας στο ά­νοι­γμα της σχο­λι­κής και ανώ­τα­της εκ­παί­δευσης σε νέο κοι­νό στο πλαι­σί­ο της δια βί­ου εκ­παί­δευσης, ενώ το Minerva που εί­χε ως στό­χο την προώ­θη­ση της χρή­σης τε­χνο­λο­γίας πλη­ρο­φό­ρη­σης και ε­πι­κοι­νω­νίας η κα­τα­λλη­λό­τη­τά του εί­ναι προ­φανής σε σχέση με την προ­τε­ραι­ό­τη­τα ευρω­παϊ­κής συ­νε­ργα­σίας και επι­βε­βαιώ­νε­ται η συμ­πλη­ρω­μα­τι­κή του δρά­ση σε σχέση με τις άλλες δρά­σεις του «Σω­κρά­τη».

Ω­στό­σο, η απο­τε­λε­σμα­τι­κό­τη­τα του προ­γράμ­μα­τος εί­χε ελ­λεί­ψεις ό­σον αφο­ρά την προ­βολή και διά­δο­ση των απο­τε­λε­σμά­των. Για το λό­γο αυτό η Επι­τρο­πή κι­νη­το­ποίη­σε τους εμπ­λε­κό­με­νους φο­ρείς, ό­στε εν­τα­τι­κο­ποιή­θη­καν οι ενέ­ργει­ες των εθ­νι­κών γρα­φεί­ων με πρακ­τι­κούς ο­δη­γούς για τη διά­δο­ση, τη δημο­σί­ευση άρθ­ρων, την πα­ρου­σία­ση και προ­βολή των κα­λύ­τε­ρων σχε­δίων, φρο­νί­ζον­τας έ­τσι για το ά­νοι­γμα του προ­γράμ­μα­τος σε ό­σο το δυ­να­τόν με­γα­λύ­τε­ρο αριθ­μό ατό­μων. Ου­σια­στι­κά η συμ­με­το­χή των εθ­νι­κών αρχών εί­ναι αυτή που απο­δει­κνύ­ε­ται ου­σια­στι­κή σε ό,τι αφο­ρά τα απο­τε­λέ­σμα­τα που συν­δέ­ον­ται με τους στό­χους της Ε.Ε. σε θέ­μα­τα εκ­παί­δευσης. Οι εθ­νι­κές εκ­θέ­σεις αν­τι­κα­το­πι­ρίζουν θε­τι­κές γνώ­μες για το πρό­γραμ­μα και τη χρη­σι­μό­τη­τα κάθε προ­η­γού­με­νης δρά­σης του.

Έ­τσι, εκ­τι­μών­τας συ­νο­λι­κά τα προ­γράμ­μα­τα που βρί­σκον­ταν κάτω από την ευ­ρύ­τε­ρη ομ­πρέ­λα του «Σω­κρά­τη», θα μπο­ρού­σα­με να πού­με ότι έ­χουν συμ­βά­λλει σα­φώς στη δημι­ουρ­γία ενός ευρω­παϊ­κού εκ­παι­δευ­τι­κού χώ­ρου εμ­πε­δών­ον­τας με αυτόν τον τρό­πο μια κοι­νότητα ευρω­παϊ­κής συ­νε­ργα­σίας ανά­με­σα στα κρά­τη-μέ­λη και ό­πως ανα­φέ­ρε­ται στο προ­οί­μιο της έκ­θε­σης αξιολό­γη­σης, στην ανά­πτυ­ξη της ιδιό­τη­τας του ευρω­παϊ­κού πολί­τη.

3.2 Το πρόγραμμα Erasmus+

Το αρχικό πρόγραμμα Erasmus έτυχε ευρείας αποδοχής από την εκπαιδευτική κοινότητα και μετεξελίχθηκε σε Erasmus+ για το χρονικό διάστημα 2014-2020. Είναι το πρόγραμμα της Ε.Ε. προκειμένου να στηρίξει την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση, τη Νεολαία και τον Αθλητισμό στους κόλπους της Ευρώπης. Ουσιαστικά αποτελεί τη συνένωση επτά ήδη υφισταμένων προγραμμάτων της Ε.Ε. που υλοποιήθηκαν από την Επιτροπή κατά τη χρονική περίοδο 2007-2013, υποστηρίζοντας δράσεις στους τομείς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης της σχολικής εκπαίδευσης, της εκπαίδευσης ενηλίκων και της νεολαίας. Αυτά είναι:

- Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης
- «Νεολαία σε Δράση»
- Tempus
- Erasmus Mundus
- Alfa
- Edulink
- Προγράμματα συνεργασίας με βιομηχανικές χώρες στον τομέα της ανώτατης/τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Για λόγους επικοινωνίας επιπλέον της ονομασίας Erasmus+ και επειδή έχουν παραμείνει στη συνείδηση των συμμετεχόντων οι παλαιότερες ονομασίες, συγκεκριμένου τομέα δράσης, χρησιμοποιούνται και οι σύνθετες ονομασίες(η παλιά και η νέα μαζί):

Erasmus+:Comenius, για τις δράσεις που αφορούν τη σχολική εκπαίδευση,

Erasmus+:Erasmus, για τις δράσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση,

Erasmus+:Erasmus Mundus, για κοινά προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών,

Erasmus+:Leonardo da Vinci ,για τις δραστηριότητες του προγράμματος που αφορά την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση,

Erasmus+:Grundtvig, για τις δράσεις που αφορούν την εκπαίδευση ενηλίκων,

Erasmus+: Νεολαία σε δράση, στον τομέα της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης των νέων,

Erasmus+ :Jean Monnet, στον τομέα των ευρωπαϊκών σπουδών και

Erasmus+: Αθλητισμός για δράσεις τον τομέα του αθλητισμού.

Στόχος του Erasmus+ είναι τόσο η βελτίωση των δεξιοτήτων και της απασχολησιμότητας, όσο και ο εκσυγχρονισμός των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και **η ενίσχυση της ταυτότητας του Ευρωπαίου Πολίτη**. Με έναν μεγάλο προϋπολογισμό στη διάθεσή του, χάρη στο πρόγραμμα αυτό, αναμένεται να δοθεί η δυνατότητα σε ένα πολύ μεγάλο αριθμό Ευρωπαίων να σπουδάσουν, να επιμορφωθούν, να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία, όπως επίσης και να συμμετάσχουν σε δράσεις εθελοντισμού στο εξωτερικό (http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_el, πρόσβαση στις 27-9-18). Το ίδιο το πρόγραμμα είναι ένα σπουδαίο μέσο για την προώθηση των κοινών ευρωπαϊκών αξιών και την ενίσχυση της διαπολιτισμικής κατανόησης, η οποία θα οδηγήσει ανεπιφύλακτα στην αίσθηση του «ανήκειν» σε μία κοινότητα, την ευρωπαϊκή. Ειδικότερα το Erasmus+ συμβάλλει στο να επιτευχθούν:

- οι στόχοι της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», συμπεριλαμβανομένου του πρωταρχικού στόχου για την εκπαίδευση, που είναι η μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου.
- οι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.
- η βιώσιμη ανάπτυξη στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης των χωρών-μελών.
- οι στόχοι της ανάπτυξης της ευρωπαϊκής διάστασης στον αθλητισμό.
- οι συνολικοί στόχοι του ευρωπαϊκού πλαισίου συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας για τα έτη 2010-2018.
- οι στόχοι για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στον αθλητισμό και
- η προαγωγή των ευρωπαϊκών αξιών (της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων) του άρθρου 2 της Συνθήκης για την Ε.Ε.

(<https://www.iky.gr/el/iky->

[rss/item/download/3242_43757add7812978aaa418cc728e0e700](https://www.iky.gr/el/iky-rss/item/download/3242_43757add7812978aaa418cc728e0e700) πρόσβαση στις 17-9-18).

Το πρόγραμμα δομείται σε 3 βασικές Δράσεις:

Βασική Δράση 1 – Κινητικότητα των ατόμων

Μέσω της δράσης αυτής παρέχεται στήριξη:

- στην κινητικότητα εκπαιδευομένων και προσωπικού (φοιτητές, εκπαιδευτικούς εργαζόμενους στον τομέα της νεολαίας, προσωπικό εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών), προκειμένου να αποκτήσουν εκπαιδευτική ή ακόμα και επαγγελματική πείρα σε άλλη χώρα.

- σε κοινά προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών (Erasmus Mundus). Κοινοπραξίες ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης χορηγούν πλήρη υποτροφία στους καλύτερους μεταπτυχιακούς φοιτητές παγκοσμίως, ώστε να έχουν πρόσβαση σε ολοκληρωμένα διεθνή προγράμματα σπουδών υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου.
- σε δάνεια μεταπτυχιακών Erasmus+. Φοιτητές ανώτατης εκπαίδευσης από χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα μπορούν να μεταβούν στο εξωτερικό για να πραγματοποιήσουν πλήρεις μεταπτυχιακές σπουδές.

Ειδικά η Βασική Δράση 1/KA1 του Erasmus + που αφορά την μαθησιακή κινητικότητα προσωπικού σχολικής εκπαίδευσης, δίνει την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να βιώσουν μια μαθησιακή εμπειρία σε μια άλλη χώρα βελτιώνοντας τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους. Τους δίνεται η δυνατότητα επίσης να βελτιώσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες να έρθουν σε επαφή με μια νέα κουλτούρα και πολιτισμό και να αναπτύξουν το αίσθημα της **ευρωπαϊκής ταυτότητας**.

Βασική Δράση 2 – Συνεργασία για καινοτομία και ανταλλαγή ορθών πρακτικών

Η συγκεκριμένη δράση στηρίζει:

- διακρατικές στρατηγικές συμπράξεις με σκοπό την προώθηση της καινοτομίας στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, την ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας μεταξύ οργανισμών που δραστηριοποιούνται στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας.
- συμμαχίες γνώσης μεταξύ ιδρυμάτων Ανώτατης / Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και επιχειρήσεων, σκοπεύοντας στην προαγωγή της καινοτομίας, της δημιουργικότητας, της ανταλλαγής γνώσεων και την ανάπτυξη νέων προσεγγίσεων διδασκαλίας και μάθησης.
- τομεακές συμμαχίες δεξιοτήτων, οι οποίες υποστηρίζουν τον σχεδιασμό και την εφαρμογή κοινών μαθημάτων και προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης ή και μεθοδολογιών διδασκαλίας, λαμβάνοντας υπόψη τους στοιχεία που καταδεικνύουν τις απαιτούμενες δεξιότητες για την άσκηση κάποιου επαγγέλματος.
- σχέδια ανάπτυξης ικανοτήτων στον τομέα της νεολαίας έχοντας ως σκοπό τη στήριξη και ανάπτυξη δραστηριοτήτων για τους νέους της μη τυπικής μάθησης και της εθελοντικής εργασίας σε συνεργασία με τις χώρες-εταίρους.
- ηλεκτρονικές πλατφόρμες υποστήριξης, όπως η πλατφόρμα eTwinning (ηλεκτρονική αδελφοποίηση), η ηλεκτρονική πλατφόρμα για την εκπαίδευση ενηλίκων στην Ευρώπη (EPALE) και η Ευρωπαϊκή Δικτυακή Πύλη της Νεολαίας, οι οποίες αποτελούν

εικονικούς χώρους συνεργασίας, κοινότητες ανταλλαγής καλών πρακτικών ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς, σε όσους δραστηριοποιούνται στον τομέα της σχολικής εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης ενηλίκων, καθώς και για νέους, εθελοντές ή εργαζόμενους στον τομέα της νεολαίας.

Βασική δράση 3 -Υποστήριξη μεταρρυθμίσεων πολιτικής

Η Δράση αυτή στηρίζει:

- την απόκτηση γνώσεων στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας για την χάραξη πολιτικής στο πλαίσιο συνεργασίας ακαδημαϊκών δικτύων καθώς και στη μάθηση μέσω ανοικτών μεθόδων συντονισμού στους προαναφερθέντες τομείς.
- τις πρωτοβουλίες για καινοτομίες στην πολιτική.
- τα μέσα ευρωπαϊκής πολιτικής που διευκολύνουν: τη διαφάνεια και την αναγνώριση των δεξιοτήτων των επαγγελματικών προσόντων, τη στήριξη δικτύων που διευκολύνουν τις διευρωπαϊκές ανταλλαγές, την κινητικότητα των πολιτών για εκπαιδευτικούς ή επαγγελματικούς σκοπούς, την ανάπτυξη ευέλικτων μαθησιακών οδών.
- τη συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΟΣΑ και το Συμβούλιο της Ευρώπης στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας.
- τον διάλογο μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών και την προώθηση της πολιτικής του Προγράμματος.

Την τελική ευθύνη για τη λειτουργία του προγράμματος φέρει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία διαχειρίζεται τον προϋπολογισμό, θέτει προτεραιότητες, στόχους και κριτήρια για το πρόγραμμα, παρέχει καθοδήγηση, και γενικότερα παρακολουθεί την εφαρμογή του. Η ίδια αναθέτει καθήκοντα εκτέλεσης του προϋπολογισμού στους εθνικούς οργανισμούς των κρατών-μελών, οι οποίοι με τη σειρά τους προωθούν και υλοποιούν το πρόγραμμα σε εθνικό επίπεδο και ενεργούν ως σύνδεσμοι ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τους συμμετέχοντες οργανισμούς. Στα καθήκοντα των εθνικών οργανισμών περιλαμβάνεται η παροχή κατάλληλων πληροφοριών σχετικά με το πρόγραμμα, η προβολή του, η δίκαιη και διαφανή διαδικασία επιλογής αιτήσεων χρηματοδότησης σχεδίων στη χώρα τους, η παροχή στήριξης στους αιτούντες, η παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής του προγράμματος και η προώθηση της διάδοσης και της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων του προγράμματος τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Στην Ελλάδα, υπεύθυνος οργανισμός για την υλοποίηση του Erasmus+ στους τομείς της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης είναι το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ). (http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_el, πρόσβαση στις 27-9-18).

Αναφορικά με τη χώρα μας, το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει τύχει ευρείας αποδοχής, αφού περί τους 173.000 Έλληνες έχουν επωφεληθεί από το πρόγραμμα Erasmus μεταξύ του 1987 και 2017, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από τους οποίους οι 39.000 ήταν εκπαιδευτικοί (www.aftodioikisi.gr/paideia/posoi-ellines-exoun-epofelithei-apo-programma-erasmus πρόσβαση στις 17-9-18), γεγονός που αποδεικνύει πόσο το στηρίζουν και το πιστεύουν οι ίδιοι.

Ο επίτροπος της Ε.Ε. για θέματα εκπαίδευσης, πολιτισμού και αθλητισμού Tibor Navracsics υποστηρίζοντας τις δράσεις του Erasmus+ δήλωσε ότι «η επένδυση στην εκπαίδευση είναι επένδυση στη μέλλον» και ότι «το καλύτερο σενάριο είναι εκείνο στο οποίο κάνουμε την καλύτερη δυνατή χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης» και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το 2018 όπου η Ε.Ε. θα γιορτάσει το Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς, «είναι μια μεγάλη ευκαιρία να προβληματιστούμε σχετικά με την ταυτότητά μας και τι σημαίνει να είσαι Ευρωπαίος» (www.euractiv.gr/section/ekpaideysi/news/to-erasmus-eklise-30-chronia-ke-antimetopizi-nees-proklisis/ πρόσβαση στις 17-9-18).

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το Erasmus+ βοηθά τους νέους να διευρύνουν τους ορίζοντές τους, προσφέροντας σπουδές και πρακτική άσκηση, τους εκπαιδευτικούς να εξερευνήσουν νέους μεθόδους εργασίας, τα σχολεία και τα πανεπιστήμια να δημιουργήσουν διεθνείς συνεργασίες. Με απλά λόγια ενώνει τους Ευρωπαίους αυξάνοντας την ενεργό συμμετοχή τους στην κοινωνία και ενισχύει την ταυτότητα του Ευρωπαίου Πολίτη.

3.3 Το πρόγραμμα Horizon 2020

Το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» αποτελεί βασικό μέσο πολιτικής για την υλοποίηση της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και του στόχου της «να συμβάλει στη βιώσιμη ανάπτυξη της ευρωπαϊκής οικονομίας και της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης, ενισχύοντας την ικανότητα των κρατών μελών και της Ένωσης για καινοτομία, προκειμένου να ανταποκριθούν στις μεγάλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ευρωπαϊκή κοινωνία»

(<http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020> πρόσβαση στις 18-9-18)

Είναι το μεγαλύτερο πρόγραμμα έρευνας και καινοτομίας της Ε.Ε., διαθέτοντας στο διάστημα 2014-2020, σχεδόν 80 δισεκατομμύρια ευρώ, αποσκοπώντας στην εξασφάλιση της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης. Θεωρείται από τους ηγέτες της Ευρώπης ως το μέσο για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας, εφόσον η έρευνα είναι μια επένδυση στο μέλλον της Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρισκόμενη μπροστά σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο και λαμβάνοντας υπόψη της ότι ένας σημαντικός αριθμός νεαρών ατόμων δεν έχει πρόσβαση στην εκπαίδευση, την εργασία ή την κατάρτιση και θεωρώντας ότι η έρευνα και η καινοτομία μπορούν να βοηθήσουν σε αυτό, χρηματοδοτεί το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» στηρίζοντας νέες μορφές καινοτομίας όπως η καινοτομία επιχειρηματικών μοντέλων, η καινοτομία στον δημόσιο τομέα και η κοινωνική καινοτομία προκειμένου να καλυφθούν οι κοινωνικές ανάγκες. Υποστηρίζει επίσης την έρευνα και την καινοτομία στην ευρωπαϊκή κληρονομιά, την ταυτότητα, την ιστορία καθώς και τον πολιτισμό, επισημαίνοντας τον ρόλο της Ευρώπης στον κόσμο. Μ' αυτόν τον τρόπο η Ε.Ε. θέλει να χτίσει «σκεπτόμενες κοινωνίες» χωρίς αποκλεισμούς.

Το πρόγραμμα στηρίζεται σε 3 άξονες: α) την **Επιστημονική Αριστεία**, όπου υψηλού επιπέδου επιστημονική έρευνα θα οδηγήσει στις μελλοντικές τεχνολογίες, με στόχο την προσέλκυση στην Ε.Ε των καλύτερων επιστημόνων, β) τη **Βιομηχανική Υπεροχή**, δηλαδή η επένδυση σε τεχνολογίες, όπως η νανοτεχνολογία και η δημιουργία καινοτόμων επιχειρήσεων για την προσέλκυση στην Ευρώπη επενδύσεων στην έρευνα και την καινοτομία, γ) τις **Κοινωνικές Προκλήσεις** όπως η αντιμετώπιση των σημαντικών κοινωνικών προκλήσεων (η γήρανση του πληθυσμού, η κλιματική αλλαγή, η εξάντληση των ενεργειακών πηγών), λαμβάνοντας υπόψη τους κοινωνικούς προβληματισμούς.

Η κοινωνική πρόκληση του «Ορίζοντας 2020» στοχεύει στην καλύτερη κατανόηση της Ευρώπης, προσπαθώντας να παρέχει λύσεις, να στηρίζει την κοινωνική ένταξη και τις στοχαστικές καινοτόμες ευρωπαϊκές κοινωνίες. Επιπλέον υπάρχουν και δύο ξεχωριστές ενότητες:

- **Η διάδοση της αριστείας και η διεύρυνση της συμμετοχής** με ειδικό στόχο την πλήρη αξιοποίηση του ταλαντούχου ανθρώπινου δυναμικού της Ευρώπης
- **Η Επιστήμη μαζί με την Κοινωνία και για την Κοινωνία** με στόχο την οικοδόμηση μιας αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ της επιστήμης και της κοινωνίας.

Το πρόγραμμα «Horizon 2020» μπορεί να μη συνδέεται άμεσα με τη σχολική εκπαίδευση, ωστόσο δίνει τις απαραίτητες ευκαιρίες για χρηματοδότηση ερευνών και στον εκπαιδευτικό χώρο. Μέσω της αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων, επιτυγχάνεται η μεγιστοποίηση του οφέλους που προκύπτει από τις δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης για την κοινωνία αλλά και την οικονομία ενός κράτους. Έτσι με αυτόν τον τρόπο το κράτος επιστρέφει την επένδυση που έκανε στην έρευνα, προς την ίδια την κοινωνία. Και όπως δήλωσε ο κ. Jyrki Katainen, αρμόδιος για την απασχόληση, την ανάπτυξη, τις επενδύσεις και την

ανταγωνιστικότητα: «Η επένδυση στην έρευνα και την καινοτομία είναι επένδυση στο μέλλον της Ευρώπης». (<http://www.ekt.gr/el/news/21952> πρόσβαση στις 18-9-18)

Μπορεί το HORIZON 2020 όπως αναφέρθηκε, να μην αφορά αμιγώς τη σχολική εκπαίδευση ,ωστόσο μπορούν να ενταχθούν σε αυτό δράσεις όπως το πρόγραμμα «Open Schools for Open Societies-OSOS» (Ένα ανοιχτό σχολείο σε μια ανοιχτή κοινωνία) που εφαρμόζεται πιλοτικά από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, τον Εθνικό Συντονιστή για την Ελλάδα αυτού του Ευρωπαϊκού Έργου.

«Αντικείμενο του έργου OSOS είναι η προετοιμασία της εισαγωγής της καινοτομίας του «Ανοιχτού σχολείου», με βασικό άξονα τις φυσικές επιστήμες και τα αντικείμενα του STEM σε θεματικές που συνδέονται με σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. (http://www.iep.edu.gr/images/IEP/PROKIRIKSEIS-ERGA/Erga/OSOS/2018-03-30_prosklisi_OSOS.pdf πρόσβαση στις 19-8-18)

Στο πλαίσιο αυτό διενεργήθηκε διαγωνισμός εκπαιδευτικού σεναρίου με τίτλο: «Σχολικοί κήποι και παρτέρια: Παραγωγή και διάθεση αγροτικών προϊόντων» για το σχολικό έτος 2017-2018,ώστε να αναδειχθούν καλές πρακτικές που συνδέονται με τους «Σχολικούς κήπους» προκειμένου να δημιουργηθούν κοινότητες μάθησης και πρακτικής με αντικείμενο τους σχολικούς κήπους, αλλά και γενικότερα τις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις.

Η φιλοσοφία του “ανοιχτού σχολείου” συμβαδίζει απόλυτα με την ιδεολογία της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία δίνει έμφαση στη συνεργατικότητα, στην κοινωνική δικαιοσύνη και στις ίσες ευκαιρίες .

3.4 Το πρόγραμμα Teachers4Europe

Ένα από τα πιο πρωτότυπα και καινοτόμα προγράμματα που πραγματοποιείται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα μπορεί να θεωρηθεί και η εκπαιδευτική δράση Teachers4Europe. Η Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα έχοντας αντιληφθεί την έλλειψη πληροφόρησης σε ευρωπαϊκά θέματα και στον τρόπο λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκίνησε το 2011 την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος Teachers4Europe, με την πρωτοβουλία του κου. Αργύρη Περουλάκη (Αναπληρωτής Επικεφαλής της Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα). Στην πρώτη της πιλοτική εφαρμογή το σχολικό έτος 2011-2012 επιμορφώθηκαν 97 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και το έτος 2012-2013 άλλοι 79.Το σημαντικότερο όμως στοιχείο ήταν οι 2.500 μαθητές και μαθήτριες τη μια χρονιά και οι 2000 την επόμενη, οι οποίοι συμμετείχαν στο πρόγραμμα ενεργά με βιωματικό

τρόπο στις εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο σχολικό τους περιβάλλον (<http://www.teachers4europe.gr/welcome> πρόσβαση στις 27-6-18).

Στη συνέχεια υποστηρίχτηκε η εν λόγω δράση από την αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα σε συνεργασία με το Τμήμα Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και το Εργαστήριο Εκπαιδευτικής πολιτικής, Έρευνας, Ανάπτυξης και Διαπανεπιστημιακής Συνεργασίας (ERDIC) του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς καθώς και με την υποστήριξη του Γραφείου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Ελλάδα και πλέον αριθμεί στους κόλπους του περί τους 1000 εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, εφόσον από το 2015 η ευρωπαϊκή αυτή δράση επεκτάθηκε και στη δευτεροβάθμια με τους ίδιους στόχους και σκοπούς.

Η Δράση έχει διττό χαρακτήρα: Αφενός κεντρικός άξονας του συγκεκριμένου προγράμματος είναι να δημιουργηθεί ένα δίκτυο εκπαιδευτικών που θα αποτελέσουν ένα είδος κοινωνιών των βασικών αξόνων που αφορούν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έχοντας την απαιτούμενη γνώση και αφετέρου να κοινωνούν τους μαθητές τους με τον κατάλληλο τρόπο, σε θέματα που άπτονται των ευρωπαϊκών υποθέσεων, εξελίξεων και προοπτικών, με απώτερο σκοπό τη διαμόρφωση Ενεργών Ευρωπαίων πολιτών. Σηματοδοτεί λοιπόν ένα δίκτυο λειτουργών της τυπικής εκπαίδευσης, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας(μετέπειτα), οι οποίοι μέσω των πρεσβευτών της εκπαιδευτικής δράσης Teachers4Europe ανά περιφερειακές ενότητες, υλοποιούν μια σειρά από παιδαγωγικές και πολιτισμικές παρεμβάσεις με θέματα που άπτονται της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δίκτυο αυτό επιδιώκει τη συνοχή και ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας μέσω της εκπαίδευσης στις αξίες και τις δυνατότητες που υποστηρίζει η Ε.Ε. (<http://www.haniotika-nea.gr/os-diktio-energon-eiuropeon-politon-me-kinitiria-dinami-tin-tipiki-ekpedefsi/> πρόσβαση στις 11-6-18).

Δύο νέες αφετηριακές ιδέες διαπερνούν το συγκεκριμένο πρόγραμμα: η πρώτη είναι ότι το πρόγραμμα εκπαίδευσης απευθύνεται σε ενήλικες και αυτό δημιουργεί την ανάγκη διαφοροποίησης από τις κλασικές μορφές εκπαίδευσης και χρησιμοποίησης μορφών που αντιστοιχούν στα χαρακτηριστικά των ενηλίκων και η δεύτερη ότι το πρόγραμμα δεν αποτελεί μια γενική μαθησιακή διαδικασία αλλά συνιστά επαγγελματική επιμόρφωση σε συγκεκριμένο αντικείμενο (<http://www.teachers4europe.gr/ourgoal> πρόσβαση στις 26-6-18).

Σκοπός της δράσης είναι να γίνουν αρχικά γνωστές και κατανοητές στους/στις εκπαιδευτικούς, που συμμετέχουν, οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται στο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα, ώστε μέσω του προγράμματος που θα πραγματοποιήσουν με τους μαθητές τους:

- ✓ να συμβάλλουν ενεργά στην προώθηση και διάχυση των γνώσεων σε θέματα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση και να γίνουν οι ίδιοι κοινωνοί της Ευρωπαϊκής ιδέας,
- ✓ να εμπλουτίσουν τις γνώσεις και εμπειρίες των μαθητών/τριών της σχολικής εκπαίδευσης σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και τη βελτίωση της μελλοντικής συμμετοχής τους ως ενεργοί Ευρωπαίοι πολίτες, είτε σε συλλογικό είτε σε ατομικό επίπεδο,
- ✓ να αποτελέσουν μέλη μιας Παν-Ευρωπαϊκής Κοινότητας που θα προωθεί και θα ενθαρρύνει ποικίλες πρωτοβουλίες σχετικές με την Ευρώπη των πολιτών,
- ✓ να συμμετέχουν οι ίδιοι σε ένα ενεργό δίκτυο ανταλλαγής απόψεων και καλών πρακτικών στο πλαίσιο της εκπαίδευσης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- ✓ να εξοικειωθούν σε βιωματικές και καινοτόμες παιδαγωγικές στρατηγικές με στόχο την παροχή ειδικευμένης γνώσης πάνω σε σύγχρονα ευρωπαϊκά θέματα (<http://www.teachers4europe.gr/calls/call-2017-2018/call-2017-2018-primary/2813-call-2017-2018-primary> πρόσβαση στις 20-5-18).

Η διαδικασία υλοποίησης του συγκεκριμένου προγράμματος περιλαμβάνει τις ακόλουθες τρεις φάσεις:

Α΄ Φάση: Αρχικά γίνεται η επιλογή Εκπαιδευτικών, υποψηφίων “Teachers4Europe”.

Οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι συμμετέχουν σ’ αυτό το πρόγραμμα θα πρέπει να πληρούν τις παρακάτω προϋποθέσεις προκειμένου να καταστεί αποτελεσματικότερη η δράση τους και να επιτευχθούν τα επιθυμητά επιδιωκόμενα αποτελέσματα:

- ✓ Να είναι υπήκοοι οποιασδήποτε χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- ✓ Να διαθέτουν ικανοποιητική γνώση μίας τουλάχιστον από τις ακόλουθες σύγχρονες γλώσσες: αγγλικά, γερμανικά, γαλλικά, ισπανικά ή άλλη ευρωπαϊκή πλην της μητρικής τους.
- ✓ Να έχουν συνολική επαγγελματική εμπειρία τουλάχιστον δύο (2) έτη ως εκπαιδευτικοί στην Πρωτοβάθμια (κατά προτεραιότητα) ή Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα.
- ✓ Να είναι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, σε δημόσιο ή ιδιωτικό εκπαιδευτικό ίδρυμα, κατά τη σχολική χρονιά που θα υλοποιήσουν το πρόγραμμα και να ασκούν διδακτικό έργο σε Δημοτικό Σχολείο εντός της Ελληνικής Επικράτειας.
- ✓ Να μη συμπληρώνουν μέχρι 31.12.2025 συνολική πραγματική συντάξιμη υπηρεσία ούτε το όριο ηλικίας για αποχώρηση από την εκπαιδευτική τους υπηρεσία.

✓ Τέλος να έχουν αποκτήσει ικανοποιητική τεχνολογική εξοικείωση (π.χ. σε windows/mac, internet, ανάπτυξη εφαρμογών, social networks, κ.ο.κ).

Πρόκειται δηλαδή για εκπαιδευτικούς με υψηλά επαγγελματικά προσόντα, τα οποία θεωρούνται απολύτως απαραίτητα εφόδια για την επιτυχή υλοποίηση της δράσης.

Β΄ Φάση: Διεξαγωγή επιμορφωτικής ημερίδας των "Teachers4Europe Ambassadors" (πρεσβευτές).

Οι πρεσβευτές του προγράμματος είναι αυτοί που επιμορφώνουν, στηρίζουν, ενισχύουν, εμπυχώνουν, συμβουλεύουν τους εκπαιδευτικούς του δικτύου και συντονίζουν τη συνολικά όλη δράση. Επιλέγονται γι' αυτόν τον σκοπό πολύ προσεκτικά, ώστε να εξασφαλιστούν εκπαιδευτικοί που τους χαρακτηρίζει το ενδιαφέρον για σχεδιασμό και υλοποίηση δράσεων σχετικά με την Ε.Ε. και γενικότερα να έχουν ευρωπαϊκό προσανατολισμό. Οι ίδιοι οφείλουν να έχουν εμπειρία στην εκπαίδευση ενηλίκων, διδακτική εμπειρία με πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας, όπως υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και εφαρμογή συμμετοχικής διδασκαλίας, επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία σε ευρωπαϊκά προγράμματα και γενικότερα να παρουσιάζουν κοινωνική δράση με τη συμμετοχή τους σε κοινωνικούς φορείς, ιδρύματα ή άλλες εθελοντικές δράσεις της κοινωνίας των πολιτών.

Οι πρεσβευτές/πολλαπλασιαστές του προγράμματος αρχικά συμμετέχουν σε επιμορφωτική ημερίδα που υλοποιούν οι φορείς που είναι υπεύθυνοι για την πραγματοποίηση του προγράμματος με σκοπό την επιπρόσθετη ενημέρωσή τους γύρω από τους στόχους του προγράμματος και την ανταλλαγή απόψεων για την πορεία του. Κατά τη διάρκεια της δράσης και μετά από τη δική τους επιμόρφωση, έχουν υποχρέωση επίσης, να υλοποιήσουν με τη σειρά τους επιμορφώσεις για τους εκπαιδευτικούς teachers4europe, να αξιολογήσουν τις εργασίες τους και να δρουν καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος υποστηρικτικά στο έργο τους με τη χρήση ηλεκτρονικής πλατφόρμας (forum) στην επίσημη ιστοσελίδα www.teachers4europe.gr, στην οποία θα γίνεται παράλληλα και ανταλλαγή απόψεων των συμμετεχόντων.

Γ΄ φάση: Επιμόρφωση των teachers4europe από τους "Teachers4Europe Ambassadors" και υλοποίηση των σχετικών εργασιών στις σχολικές τους τάξεις.

Οι Πρεσβευτές (Ambassador) του προγράμματος διοργανώνουν επιμορφωτικές συναντήσεις για τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι έχουν επιλεγεί, για την ενημέρωσή τους για τους σκοπούς, την εξέλιξη και την πορεία του προγράμματος. Η επιμόρφωσή τους πραγματοποιείται δηλαδή μέσω διαφορετικών τρόπων όπως:

- Διά ζώσης υλοποίηση θεωρητικών μαθημάτων προκειμένου να γνωρίσουν σε βάθος την ευρωπαϊκή πραγματικότητα και συνάμα τους ειδικούς στόχους της ευρωπαϊκής πολιτικής.
- Προετοιμασία σε μεθόδους e-learning για τη σωστή χρήση της πλατφόρμας (forum) του προγράμματος, στην οποία γίνεται ανταλλαγή απόψεων και στην οποία θα αναρτηθεί η τελική εργασία των teachers4europe που θα υλοποιήσουν μέσα στη σχολική τάξη με τους μαθητές τους.

Όπως όλοι γνωρίζουμε οποιαδήποτε επιμόρφωση επιδιώκει και συγκεκριμένα αποτελέσματα. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα αυτής της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών συνοψίζονται ως εξής:

-Να εμπλουτίσουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες των μαθητών σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και τη βελτίωση της συμμετοχής τους ως ενεργοί Ευρωπαίοι πολίτες μέσα στην Ε.Ε., σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο.

-Να εξοικειωθούν σε βιωματικές και καινοτόμες παιδαγωγικές στρατηγικές με στόχο την παροχή γνώσης βασισμένη πάνω σε σύγχρονα ευρωπαϊκά θέματα.

- Να αποτελέσουν ενεργά μέλη μίας Παν-Ευρωπαϊκής Κοινότητας που θα προωθεί και θα ενθαρρύνει πρωτοβουλίες σχετικές με την Ευρώπη των πολιτών.

-Να συμμετέχουν σε ένα ενεργό δίκτυο ανταλλαγής απόψεων και καλών πρακτικών στην εκπαίδευση εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (<http://europedirect.eliamep.gr> πρόσβαση στις 26-6-18).

Οι επιμορφωμένοι εκπαιδευτικοί, οφείλουν να οργανώσουν παρουσίαση των πρωτότυπων εργασιών που δημιουργούνται από την αλληλεπίδραση των δασκάλων και των μαθητών τους με τη χρήση καινοτόμων εκπαιδευτικών εργαλείων μέσα στη σχολική τάξη με σκοπό τη διάχυση των καλών πρακτικών και την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων τους.

Οι εργασίες αυτές θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από τη χρήση και εφαρμογή καινοτόμων διδακτικών στρατηγικών (π.χ. ΤΠΕ, βιωματική εκπαίδευση, διαθεματικότητα), τη συμβατότητα των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων με τις αξίες και τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ενεργητική εμπλοκή των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία καθώς και από τον πρωτότυπο τρόπο προσέγγισης του θέματος. Τα θέματα των εργασιών των εκπαιδευτικών ποικίλλουν ανάλογα με την ηλικία των μαθητών και τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους. Ένας όμως είναι ο κοινός παρονομαστής τους που πρέπει να επισημανθεί: η επιθυμία να γνωρίσουν σε βάθος και να εξερευνήσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση με καινοτόμους τρόπους,

μορφές και εργαλεία μάθησης. Απαραίτητη είναι και η γνωστοποίηση και διάχυση των εργασιών και των αποτελεσμάτων τους στην τοπική κοινωνία.

Οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι θα ολοκληρώσουν την όλη δράση, γίνονται κοινωνοί στο υπάρχον δίκτυο των T4E με κύρια δέσμευσή τους να συνεχίζουν κάθε χρόνο μέσα από τη διευρυμένη εκπαιδευτική τους δράση, εντός και εκτός των σχολικών ορίων, να προωθούν ενεργά τη σημασία, τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που υπάρχουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ένας μικρός αριθμός εκπαιδευτικών οι οποίοι διακρίνονται για τις εργασίες που υλοποίησαν στην τάξη τους, μετά από την παρουσίασή τους στην τελετή λήξης του προγράμματος, συμμετέχουν σε ένα εκπαιδευτικό ταξίδι στις Βρυξέλλες, όπου πραγματοποιείται επίσκεψη στο Ευρωκοινοβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Εκεί ενημερώνονται για τους θεσμούς, το έργο, τους στόχους και τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με απώτερο στόχο τη διάδοση της ευρωπαϊκής ιδέας στη σχολική κοινότητα και τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μελλοντικών πολιτών.

Το Teachers4Europe είναι ακόμα ομολογουμένως, πολύ νέο στην εκπαιδευτική πραγματικότητα. Μετράει μόλις επτά χρόνια ζωής, ωστόσο έχει κατακτήσει πολλούς εκπαιδευτικούς οι οποίοι είναι ενεργοί και συμμετέχουν σε αυτό από προσωπικό ενδιαφέρον, με πρωτότυπες ιδέες και χωρίς ουδεμία οικονομική υποστήριξη παρά μόνο με το μεράκι που τους διακατέχει προκειμένου να προετοιμάσουν τους μαθητές τους, όσο γίνεται περισσότερο και με τον καλύτερο τρόπο, για το αυριανό μέλλον στο πλαίσιο μιας Ενωμένης Ευρώπης.

Teachers 4 Europe- T4E Journal-Θεματικά πακέτα (KIT)

Ωστόσο, η δράση του προγράμματος δε σταματά στο στενό σχολικό πλαίσιο, εφόσον επιχειρείται η διάχυση των αποτελεσμάτων στην τοπική κοινωνία αλλά και σε όλο τον εκπαιδευτικό κλάδο μέσα από την ιστοσελίδα του προγράμματος όπου υπάρχουν αναρτημένες οι εργασίες που έχουν εκπονηθεί από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές τους, τοποθετημένες και τεκμηριωμένες σε ένα θεωρητικό πλαίσιο, με άρθρα για ενημέρωση, θεματικά KIT και το περιοδικό των Teachers4Europe (T4E Journals).

Το περιοδικό Teachers4Europe Journal κυκλοφορεί κάθε τέσσερις μήνες. Είναι ένα περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος με ευρεία θεματολογία. Αποτελείται από άρθρα των Teachers4Europe, όπου τεκμηριωμένα υπογράφουν τις θέσεις και απόψεις τους για ένα θέμα, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους, την ειδικότητά τους αλλά και εκφράζονται για τα όσα τους απασχολούν στον χώρο της παιδείας.

Μετά από την επιτυχημένη κυκλοφορία του T4E Journal και σε συνεννόηση με την Αντιπροσωπεία της Ε.Ε. στην Ελλάδα, όσοι έχουν την διάθεση μπορούν να συμμετέχουν ατομικά ή ομαδικά και να δημιουργήσουν και «θεματικά πακέτα» (KIT), δηλαδή μικρά ηλεκτρονικά αρχεία τα οποία μπορούν να μετατρέπονται σε ολιγοσέλιδα έντυπα, με θεματολογία επιλογής των Teachers4Europe, τα οποία είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του προγράμματος.

Σύμφωνα με τον κ.ο. Περούλακη τον πλέον υποστηρικτή του προγράμματος: «*Η Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα έκανε το 2011 ένα δυναμικό ξεκίνημα στην προσπάθεια ενημέρωσης και επιμόρφωσης των Ελλήνων εκπαιδευτικών σε θέματα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σκοπός απώτερος η έγκυρη ενημέρωση των παιδιών για να μπορούν να είναι οι μελλοντικοί ενεργοί πολίτες της Ε.Ε. Όμως το δίκτυο των εκπαιδευτικών που σχηματίστηκε προχώρησε παραπέρα και με δημιουργικές ιδέες καλύπτει διάφορα πεδία και ανησυχίες... Αυτό το περιοδικό λοιπόν αποτελεί την ενσάρκωση αυτών των ανησυχιών τους.*» (<http://t4ejournal.is-best.net/82-journal-news> πρόσβαση στις 20-9-18)

Σχετικά με τη συμβολή του προγράμματος Teachers4Europe στην ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική αναφέρονται τα ακόλουθα στη Μελέτη Learning Europe at school, Απρίλιος 2013 στην τελική έκθεση προόδου της Ambassador Α. Πριμικήρη (2014), (<http://www.teachers4europe.gr/files/projects/2014/athinaprim@yahoo.com/ergasia.pdf> πρόσβαση στις 16-7-18): «*Το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος που καλύπτει τη διδασκαλία για την Ε.Ε. στις περισσότερες χώρες, κράτη-μέλη, είναι αποσπασματικό. Οι πληροφορίες που υπάρχουν για τη διδασκαλία της Ε.Ε. δεν είναι ιεραρχικά δομημένες ούτως ώστε να οδηγούν τους μαθητές στη σταδιακή προσέγγιση της γνώσης από τα εύκολα στα πιο σύνθετα. Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι εξοικειωμένοι με ευρωπαϊκά θέματα και υπάρχει μικρή αναφορά στο αναλυτικό πρόγραμμα. Ακόμη κι αυτοί που έχουν τα κίνητρα για να διδάξουν, δεν είναι ενήμεροι για τις τρέχουσες εξελίξεις της Ε.Ε. Αντιμετωπίζουν δυσκολίες να προσδιορίσουν τι είναι κατάλληλο να χρησιμοποιήσουν με τις ηλικίες που εργάζονται, λαμβάνοντας υπόψη και τα ενδιαφέροντα των μαθητών τους...».*

Η δράση T4E προσπαθεί να καλύψει με επιτυχία τις διαπιστωμένες αυτές ανάγκες. Οι προσδοκίες του προγράμματος μελλοντικά είναι η συνεργασία και με άλλα σχολεία από Ελλάδα και άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η δημοσιοποίηση των εργασιών των εκπαιδευτικών, η κατηγοριοποίηση με βάση τη θεματολογία του υλικού που έχει δημιουργηθεί, ώστε να είναι εύκολα προσβάσιμο, η διοργάνωση ενός ευρωπαϊκού συνεδρίου όπου θα δημοσιοποιηθούν τα

αποτελέσματα της δράσης και θα δοθεί η δυνατότητα προμήθειας εκπαιδευτικού υλικού σε όλους τους συμμετέχοντες.

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Το παρόν τμήμα της εργασίας περιγράφει με λεπτομέρεια την ακριβή μεθοδολογία, τον σκοπό για τον οποίο γίνεται η συγκεκριμένη έρευνα, το σχετικό δείγμα και τον πληθυσμό που συμμετείχε, συμπεριλαμβανομένων των δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος, της μεθόδου συλλογής των στοιχείων (ερωτηματολόγιο) καθώς επίσης και της στατιστικής ανάλυσης των αποτελεσμάτων που προέκυψαν μέσω του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε.

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τη συμβολή του προγράμματος teachers4europa στην προαγωγή της ευρωπαϊκής συνείδησης-ταυτότητας των μαθητών/τριών της πρώτης σχολικής ηλικίας.

Αρχικά επιχειρήθηκε μια θεωρητική προσέγγιση με βάση Κοινοτικές Συνθήκες και ευρωπαϊκά κείμενα που αναφέρονται σε εκπαιδευτικά προγράμματα με στόχο τη διερεύνηση σχετικά με την έννοια της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση και την προαγωγή της ευρωπαϊκής συνείδησης.

Στη συνέχεια διερευνήθηκαν οι απόψεις εκπαιδευτικών για ζητήματα αναφορικά με την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση, τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα καθώς και ειδικότερα με το πρόγραμμα teachers4europa μέσω ενός ερωτηματολογίου, η ανάπτυξη του οποίου στηρίχθηκε στην προηγούμενη βιβλιογραφική-θεωρητική ανασκόπηση, σε μια προσπάθεια να δώσει όσο το δυνατόν έγκυρες απαντήσεις στα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- Τα ευρωπαϊκά προγράμματα συμβάλλουν στην ποιότητα της εκπαίδευσης;
- Καλλιεργούν στους μαθητές τη συνείδηση του ευρωπαίου πολίτη με την ταυτόχρονη αναγνώριση και διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και της πολιτισμικής τους αυτογνωσίας;
- Συμβάλλουν στην ανάπτυξη της συνεργασίας και της συλλογικότητας;

4.2 Το δείγμα της έρευνας

Στις σύγχρονες έρευνες χρησιμοποιούνται μετρήσεις αντιπροσωπευτικές του υπό μελέτη πληθυσμού. Εφόσον αυτός είναι μεγάλος, η έρευνα καθίσταται κατά γενική ομολογία αδύνατη

ή πολύ δαπανηρή και για το λόγο αυτό καταλήγουμε στη λήψη αντιπροσωπευτικού δείγματος, το οποίο εφόσον επιλεγεί προσεκτικά, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να γίνουν αναφορές στον πληθυσμό. (<https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5075> πρόσβαση στις 5-7-18).

Κατά τον Ζαφειρόπουλο (2005), η δειγματοληψία αφορά τη λήψη ενός τμήματος από ένα ευρύτερο σύνολο και θεωρείται επιτυχής, όταν η επιλογή του δείγματος παράγει αποτελέσματα όσο το δυνατόν ακριβέστερα και γενικεύσιμα. Στην παρούσα έρευνα έγινε, **δειγματοληψία σκοπιμότητας**, αφού επιλέχθηκαν περιπτώσεις εκπαιδευτικών που ικανοποιούν ορισμένες προϋποθέσεις, όπως: α) την ενασχόλησή τους με ευρωπαϊκά προγράμματα και β) ιδιαίτερα με το πρόγραμμα teachers4europe.

Συμμετείχαν εκπαιδευτικοί διαφόρων ειδικοτήτων (δάσκαλοι, καθηγητές μουσικής, ξένων γλωσσών, φυσικής αγωγής, εικαστικών, που εργάζονται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά και διευθυντές σχολικών μονάδων) ανεξάρτητα φύλου και ηλικίας. Αυτή η επιλογή διαφόρων ειδικοτήτων αποσκοπεί αποκλειστικά στη διασφάλιση της αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος, ενώ η αξιοποίηση στην έρευνα των απόψεων τόσο των δασκάλων γενικής αγωγής όσο και των διαφόρων ειδικοτήτων που υπηρετούν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση έγινε από την ανάγκη συλλογής απαντήσεων προερχόμενων από διαφορετικές εκπαιδευτικές εμπειρίες. Η πλειοψηφία των ερωτώμενων εκπαιδευτικών ωστόσο, είναι δάσκαλοι γενικής αγωγής (σε ποσοστό 42,2%) που υπηρετούν στη δημόσια εκπαίδευση και έχουν αυξημένα επαγγελματικά προσόντα και κατά συνέπεια, μεγάλη εκπαιδευτική εμπειρία. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε ηλεκτρονικά μέσω e-mail και μέσω του google drive και την προώθησή του στο διαδίκτυο και στην ομάδα των teachers& ambassador 4 Europe Greece.

4.3 Μεθοδολογικά εργαλεία

Σύμφωνα με τον Ζαφειρόπουλο, (2005, σσ. 15) *«Με τη λέξη μεθοδολογία εννοούμε ένα ολοκληρωμένο σύνολο διαδικασιών και μεθόδων που μπορούν να εφαρμοστούν από έναν επιστήμονα προκειμένου αυτός να διεξάγει μια ερευνητική διαδικασία.»* Αυτή η συγκεκριμένη διαδικασία περιλαμβάνει τεχνικές και διαδικασίες δομημένες σε λογικά βήματα που συνδέονται μεταξύ τους ώστε να επιλύσουν συνολικά ένα πρόβλημα. Ο Drew (1980) στο Judith Bell (1999, σσ. 23) επίσης, θεωρεί ότι *«η έρευνα διεξάγεται προκειμένου να λύσει προβλήματα και να διευρύνει τη γνώση»* και τονίζει ότι *«η έρευνα είναι ένας συστηματικός τρόπος να θέτει κανείς ερωτήματα-μια συστηματική μέθοδος αναζήτησης»*.

Στην περίπτωση που οι ερευνητές διεξάγουν μια μελέτη, ακολουθούν ένα σύνολο συγκεκριμένων σταδίων. Πριν από χρόνια σύμφωνα με τους Kerlinger, (1972) και Leedy &

Otmrod (2010), τα στάδια αυτά ορίστηκαν ως η «επιστημονική μέθοδος» έρευνας. Χρησιμοποιώντας μια επιστημονική μέθοδο λοιπόν, οι ερευνητές αρχικά εντοπίζουν ένα πρόβλημα το οποίο καθορίζει και το σκοπό της έρευνας. Στη συνέχεια επιχειρούν να θέσουν τα ερευνητικά τους ερωτήματα και συγκεντρώνουν για αυτά μια σειρά από δεδομένα, ακολουθώντας μια ποσοτική ή μια ποιοτική πορεία έρευνας. Κατόπιν, αναλύουν τα συλλεγμένα δεδομένα για να εξετάσουν αν αυτά υποστηρίζουν την πρόβλεψη και μπορούν να επιλύσουν επαρκώς το αρχικό πρόβλημα. Μπορούμε να διακρίνουμε δύο είδη ερευνητών: α) οι «ποσοτικοί ερευνητές», οι οποίοι συγκεντρώνουν δεδομένα τα οποία μελετούν και τα συσχετίζουν με κάποια άλλα. Οι μετρήσεις τους πραγματοποιούνται με τη χρήση επιστημονικών τεχνικών, οι οποίες δίνουν ποσοτικά και γενικά συμπεράσματα. Το επιστημολογικό λοιπόν υπόβαθρο της ποσοτικής έρευνας είναι ο ορθολογισμός και ο θετικισμός και β) οι «ποιοτικοί ερευνητές» που ακολουθούν μια ποιοτική προσέγγιση της έρευνας και ενδιαφέρονται περισσότερο να κατανοήσουν τις προσωπικές αντιλήψεις των ερωτώμενων κι αναζητούν περισσότερο μια σε βάθος παρά μια στατιστική ανάλυση, στηριζόμενοι στον κριτικό ρεαλισμό και τον κονστρουκτιβισμό.

Τα πλεονεκτήματα της ποσοτικής έρευνας είναι ότι τα συμπεράσματά της είναι πιο αντικειμενικά και οδηγούν σε γενικευμένα συμπεράσματα, επειδή ακριβώς στηρίζεται σε μετρήσιμα δεδομένα, με μειονέκτημα ίσως ότι τα συμπεράσματα δεν συνδέονται με τα κοινωνικά φαινόμενα και ως εκ τούτου δεν μπορούν να απαντήσουν με σαφήνεια στα «γιατί» και «πώς».

Εδώ ακριβώς έγκειται το πλεονέκτημα της ποιοτικής έρευνας που δίνει έμφαση στο «πώς και γιατί» των κοινωνικών φαινομένων, προσπαθώντας να διερευνήσει τα γενεσιουργά αίτια εμφάνισης και τις συνέπειες τους. Μειονέκτημα της ποιοτικής έρευνας θεωρείται η εξάρτησή της απ' την προσωπικότητα του ερευνητή και τα πολύ περιορισμένα συνήθως δείγματα πληθυσμού. Όπως και να 'χει σε κάθε είδους έρευνα *«η εγκυρότητα των θεωριών κρίνεται κάθε φορά όχι από τον εμπειρικό έλεγχο ή από την ερμηνευτική τους δύναμη, αλλά από το βαθμό στον οποίο οι άνθρωποι αισθανόμενοι ότι η κατάστασή τους έχει περιγραφεί με ακρίβεια αποφασίζουν να την αλλάξουν.»* (Χατζηπαντελή, 1999, σσ. 229).

Στην παρούσα εργασία θεωρήθηκε καταλληλότερος τρόπος έρευνας η ποσοτική έρευνα, η οποία είναι μια πολύ χρήσιμη μέθοδος για την εύρεση σχέσεων ανάμεσα σε διάφορους παράγοντες καθώς και για την περιγραφή και διερεύνηση αντικειμενικών χαρακτηριστικών του υπό έρευνα πληθυσμού. Επίσης η ίδια, δίνει έμφαση στη χρήση προκαθορισμένων ερωτήσεων και επιλογών απαντήσεων σε ερωτηματολόγιο, το οποίο σχεδιάστηκε με τρόπο που να

καλύπτονται τα διερευνητικά ερωτήματα και που συμπληρώνεται από ένα σεβαστό αριθμό ερωτώμενων. Εξάλλου, η ποσοτική έρευνα παρέχει τη δυνατότητα να εξεταστούν οι απόψεις όσο το δυνατόν περισσότερων εκπαιδευτικών, καλείται να επεξηγήσει συμπεριφορές, να ελέγξει θεωρίες και τα στοιχεία που θα συλλεχθούν στη συνέχεια, μπορούν να επεξεργαστούν εύκολα στατιστικά, πράγμα που θα βοηθήσει σημαντικά στην πλήρη κατανόηση του αρχικού προβλήματος. Επιπρόσθετα, προσδίδει έναν απρόσωπο και αντικειμενικό τόνο χωρίς να εισάγονται οι προσωπικές γνώμες και προκαταλήψεις του μελετητή. Τα εργαλεία μέτρησης (ερωτηματολόγια) και το αντιπροσωπευτικό σωστά επιλεγμένο δείγμα, προσδίδουν εγκυρότητα και αντικειμενικότητα στην έρευνα. Είναι μια μέθοδος η οποία συγκεντρώνει αξιόπιστα στοιχεία τα οποία οδηγούν σε συμπεράσματα που μπορούν να γενικευτούν. Άλλωστε η τυποποίηση των στοιχείων που συλλέγονται, η στατιστική ανάλυσή τους και η δυνατότητα προσέγγισης σημαντικού αριθμού πληθυσμού καθιστούν την ποσοτική ως την πιο διαδεδομένη μορφή εμπειρικής έρευνας. Ειδικότερα επιλέχτηκε η παραγωγική ερευνητική προσέγγιση η οποία δίνει τη δυνατότητα για μετάβαση από το «γενικό» στο «ειδικό», αφού εξετάστηκε η υπάρχουσα θεωρία για την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται και με βάση αυτή τη θεωρία αναπτύχθηκαν οι ερευνητικές μας υποθέσεις για έλεγχο. Για να καταλήξει ωστόσο ο ερευνητής σε έγκυρα και επιστημονικά αποτελέσματα δύο είναι τα βασικά ζητήματα στα οποία καλείται να εστιάσει: πρώτον στη συλλογή ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος του υπό μελέτη πληθυσμού και δεύτερον στη διαμόρφωση ενός κατάλληλου για την έρευνα ερωτηματολογίου. Όμως η ποιότητα μιας έρευνας δεν στηρίζεται μόνο στην καταλληλότητα της μεθοδολογίας και της επιλογής των κατάλληλων μέσων, αλλά και στην καταλληλότητα της μεθόδου δειγματοληψίας (suitability of the sampling strategy) (Morrison,1993) ανακτήθηκε από:

[http://www.kkorres.mysch.gr/Project/Korres%20\(2013\),%20Quantitative%20Approaches.pdf](http://www.kkorres.mysch.gr/Project/Korres%20(2013),%20Quantitative%20Approaches.pdf), στις 22-5-18).

Για το λόγο αυτό και καθώς δεν είναι εύκολο ούτε δυνατό ο ερευνητής να μελετήσει κάθε ξεχωριστό άτομο στον υπό μελέτη πληθυσμό (στη δική μας περίπτωση όλους τους εκπαιδευτικούς που έχουν εκπονήσει παρόμοια προγράμματα), είναι αναγκασμένος να επιλέξει κάθε φορά ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα αυτού του πληθυσμού, ώστε να οδηγηθεί σε έγκυρα αποτελέσματα που θα του επιτρέψουν να γενικεύσει τα συμπεράσματα στα οποία οδηγήθηκε. Έτσι, επιλέχθηκε να διανεμηθεί το ερωτηματολόγιο σε εκπαιδευτικούς οι οποίοι είχαν εκπονήσει σε προηγούμενες σχολικές χρονιές το πρόγραμμα teachers4europe, γιατί είναι και οι μόνοι ουσιαστικά οι οποίοι μπορούν να έχουν διαμορφώσει εμπειριστατωμένη άποψη και μπορούν να την εκφέρουν με σαφήνεια. Για το λόγο αυτό και επιχειρήθηκε μια προσπάθεια να

διαμορφωθεί ένα έγκυρο ερωτηματολόγιο ανταποκρινόμενο στις ειδικές απαιτήσεις της έρευνας.

Με βάση το χαρακτήρα του ερευνητικού προβλήματος και τα ερωτήματα που τέθηκαν η δική μας ερευνητική διαδικασία προσέγγισης του προβλήματος χωρίστηκε στις εξής φάσεις:

1. Εξετάστηκε βιβλιογραφικά και διερευνήθηκε θεωρητικά η εκπαιδευτική πολιτική στην Ε.Ε., τα διάφορα εκπαιδευτικά ευρωπαϊκά προγράμματα και οι στόχοι τους ώστε να προσεγγιστεί, όσο γίνεται περισσότερο, το υπό διερεύνηση θέμα, και να υπάρξει ολοκληρωμένη γνώση του ερευνητή επ' αυτού. (δευτερογενής έρευνα με βάση τη βιβλιογραφική ανασκόπηση).
2. Ερευνήθηκε ιδιαίτερος το πρόγραμμα Teachers4Europe και οι σκοποί τους οποίους προσβέυει και υπηρετεί.
3. Διατυπώθηκαν προσεκτικά τα ερευνητικά ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν για χάρη της έρευνας.
4. Μελετήθηκαν οι τρόποι έρευνας στην εκπαίδευση (σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας), ώστε να επιλεγθεί το καταλληλότερο διερευνητικό εργαλείο.
5. Σχεδιάστηκε προσεκτικά και δημιουργήθηκε ερωτηματολόγιο το οποίο και διανεμήθηκε στους εκπαιδευτικούς για την ανάλυση των απαντήσεών τους. Τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν ηλεκτρονικά μέσω e-mail και διαδικτυακά μέσω google drive. Μάλιστα αναρτήθηκε και στον ιστότοπο των Teachers & Ambassadors 4 Europe Greece. Επιλέχτηκε ο ηλεκτρονικός αυτός τρόπος γιατί είναι ένας ταχύτατος τρόπος συλλογής πληροφοριών, είναι καινοτόμος (ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού παρακινείται από έρευνες μέσω e-mail) και το κόστος του είναι συνήθως μηδενικό από τη στιγμή που οι ηλεκτρονικές εγκαταστάσεις υπάρχουν παντού.
6. Μελετήθηκαν διεξοδικά τα αποτελέσματα, αναλύθηκαν και εξήχθησαν τα σχετικά συμπεράσματα χρησιμοποιώντας το υπολογιστικό φύλλο excel για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων, δεδομένου ότι είναι εύχρηστο και απλοϊκό στη χρήση του για ερευνητές οι οποίοι δεν έχουν προχωρημένες στατιστικές γνώσεις και δεξιότητες. (πρωτογενής έρευνα).

Η συγκεκριμένη έρευνα διήρκεσε δύο περίπου μήνες, κατά τη διάρκεια της οποίας δε συναντήθηκαν ανυπέρβλητα εμπόδια. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι στοχεύαμε στη συλλογή περισσότερων ερωτηματολογίων καθώς είναι μια έρευνα που απευθύνεται σε ένα κοινό τουλάχιστον 1000 εκπαιδευτικών που έχουν επιμορφωθεί και υλοποιήσει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα teachers4europe και παρόλο που το ερωτηματολόγιο αναρτήθηκε στον κοινωνικό

ιστότοπο δικτύωσης teachers & ambassadors 4 europe Greece δεν υπήρξε η αναμενόμενη ανταπόκριση, γεγονός που γεννά πραγματικά ερωτηματικά για το ποιος είναι ο καταλληλότερος τρόπος προσέλκυσης περισσότερων συμμετεχόντων σε έρευνες.

4.4 Το ερωτηματολόγιο

Το πιο συνηθισμένο μέσο συλλογής δεδομένων και μέσο επικοινωνίας μεταξύ ερευνητή και ερωτώμενων στις ποσοτικές ερευνητικές προσεγγίσεις, είναι το ερωτηματολόγιο προκειμένου να συγκεντρώσουμε συγκεκριμένου τύπου πληροφορίες σε σύντομο χρονικό διάστημα και το οποίο στη συνέχεια εύκολα θα αναλυθεί διεξοδικά μέσα από τη στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων. Τα μειονεκτήματα των ερωτηματολογίων ότι ο ερευνητής δεν είναι εύκολο να αποσαφηνίσει τις ανοιχτού τύπου ερωτήσεις και υποχρεώνει έτσι, τον ερωτώμενο να απαντήσει πολύ συγκεκριμένα, θεωρήθηκαν λιγότερα έναντι των πλεονεκτημάτων που είναι τα εξής:

- Είναι σαφώς οικονομικότερα
- Μπορούν να αποσταλούν ταυτόχρονα σε ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπων
- Είναι εύκολη η δημιουργία τους και ομολογουμένως λιγότερο χρονοβόρο ως μέθοδος
- Οι ερωτώμενοι μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα προστατευόμενοι πάντα από την ανωνυμία τους
- Ο ερευνητής δεν μπορεί να επηρεάσει σε καμία περίπτωση τις απαντήσεις
- Είναι ευκολότερη η ανάλυση των τελικών αποτελεσμάτων

(https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5360/1/01_chapter_04.pdf, πρόσβαση στις 27-6-18).

Στην συγκεκριμένη έρευνα το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε είναι απόλυτα δομημένο, όπως άλλωστε και στις περισσότερες ποσοτικές έρευνες, αφού όπως υποστηρίζει Henerson (1987) για τον σχεδιασμό ενός δομημένου ερωτηματολογίου καλό είναι να ακολουθούνται ορισμένοι βασικοί κανόνες. Δόθηκε λοιπόν έμφαση στην τεχνική αρτιότητά του προσπαθώντας να εξασφαλίσει την πληρότητα όσον αφορά την κάλυψη του ερευνώμενου χαρακτηριστικού, συνοχή των ερωτημάτων προκειμένου η σκέψη του ερωτώμενου να κατευθύνεται ευκολότερα στις σωστές απαντήσεις και σαφήνεια στη διατύπωση μονοσήμαντων ερωτήσεων με την επιλογή κατάλληλων λέξεων, αφού απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς με υψηλά επαγγελματικά προσόντα. Έγινε επίσης προσπάθεια να είναι σύντομο και περιεκτικό για να μην κουράζει τους ερωτώμενους και να αυξηθεί ο βαθμός ανταπόκρισής τους.

Γενικά η δομή του ερωτηματολογίου αποτελείται από τα εξής μέρη:

- Τίτλος: Το πρόγραμμα Teachers4Europe

(για το είδος της έρευνας που πραγματοποιείται με τη χρήση του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου)

- Κυρίως ερωτηματολόγιο

Το κυρίως ερωτηματολόγιο αποτελείται από ερωτήσεις σε κλίματα Likert καθώς χρησιμοποιούνται περισσότερο σε τέτοιου είδους έρευνες για τη δυνατότητα που προσφέρουν κατά τον Κ. Ζαφειρόπουλο (2005) να μην καταγράφουν τη γενική συμφωνία ή ασυμφωνία με μία πρόταση αλλά και το βαθμό συμφωνίας. Συχνά είναι επταβάθμιες, πενταβάθμιες, τετραβάθμιες ή τριβάθμιες. Στο συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο χρησιμοποιήθηκε κλίμακα με τέσσερις βαθμίδες θέλοντας να αποφευχθεί η χρήση κλίμακας με μεσαίο σημείο, οπότε έμμεσα ο ερωτώμενος να επιλέξει από τη μία ή την άλλη πλευρά της κλίμακας. Οι ερωτήσεις έχουν οργανωθεί σε ομάδες ομοειδών ερωτήσεων, γεγονός που διευκολύνει τον ερευνητή και δημιουργεί στον ερωτώμενο την αίσθηση ότι η έρευνα έχει σημασία, νόημα και κατεύθυνση. Επίσης υπάρχει μια αρίθμηση των ερωτήσεων η οποία δεν είναι ενιαία για ολόκληρο το ερωτηματολόγιο, αλλά χωριστή για κάθε ενότητα. Συγκεκριμένα περιέχει:

- Μια σειρά συγκεκριμένων ερωτήσεων που περιέχουν δημογραφικά και βιογραφικά στοιχεία του ερωτώμενου: φύλλο, ηλικία, χρόνια προϋπηρεσίας, εκπαίδευση, επάγγελμα, οικογενειακή κατάσταση
- Μια σειρά ερωτήσεων που είναι σχετικές με το θέμα της έρευνας αλλά το μελετούν γενικότερα.
- Μια σειρά ερωτήσεων που αποτελούν τον πυρήνα του ερωτηματολογίου και έχουν άμεση σχέση με το προς διερεύνηση θέμα.

Κεντρικοί άξονες του ερωτηματολογίου

Τα ερευνητικά ερωτήματα που συμπεριλήφθηκαν στο ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνά μας για τις απόψεις των εκπαιδευτικών για την προαγωγή της ευρωπαϊκής συνείδησης μαθητών που βρίσκονται στη σχολική ηλικία, διαμορφώθηκαν στις εξής θεματικές ενότητες:

A. Ενότητα

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

(6 ερωτήσεις)

B. Ενότητα

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

(5 ερωτήσεις διαβαθμισμένης κλίμακας και μία πολλαπλής επιλογής)

Γ. Ενότητα

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Teachers4Europe

(13 ερωτήσεις διαβαθμισμένης τετραβάθμιας κλίμακας Likert και μια ανοιχτού τύπου ερώτηση)

Πιο συγκεκριμένα οι ερωτήσεις στο ερωτηματολόγιο επιλέχθηκαν ώστε:

- ✓ Να σχετίζονται φυσικά με τους συγκεκριμένους στόχους της έρευνας.
- ✓ Να είναι όσο γίνεται περισσότερο δομημένες για την πιο εύκολη ανάλυσή τους.
- ✓ Να είναι μικρές περιεκτικές, εύκολα κατανοητές και διατυπωμένες με σαφήνεια.
- ✓ Να περιλαμβάνουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος (ατομικά στοιχεία, επιμόρφωση, εμπειρία ως προς το θέμα).
- ✓ Έγιναν κατηγοριοποιήσεις σε ερωτήσεις που δημιουργούν αμηχανία όπως για παράδειγμα η ηλικία.
- ✓ Οι ερωτήσεις που αναφέρονται στο ίδιο θέμα συγκεντρώθηκαν στην ίδια συγκεκριμένη ενότητα.
- ✓ Προηγήθηκαν οι ερωτήσεις γενικού τύπου των ειδικών, ώστε το ερωτηματολόγιο να έχει απόλυτη συνάφεια και λογική.
- ✓ Αποφεύχθηκαν ερωτήσεις που περιλαμβάνουν ολοκληρωτική άρνηση.
- ✓ Ύπαρξη ερωτήσεων σε κοινώς αποδεκτή διαβαθμισμένη κλίμακα (τετραβάθμια).
- ✓ Προβλέφθηκε να υπάρχουν ερωτήσεις κλειστού τύπου υποδεικνύοντας μια σειρά πιθανών απαντήσεων, παρόλο το μειονέκτημα τους ότι δεν παρέχουν τη δυνατότητα να εκφραστούν αυθόρμητα τα άτομα του συγκεκριμένου δείγματος, γιατί επιτρέπουν τη χρήση ποσοτικών αναλύσεων.
- ✓ Ερωτήσεις σχετικές με τη δυνατότητα εξειδίκευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα με βάση τις υπάρχουσες εκπαιδευτικές συνθήκες στην Ελλάδα.
- ✓ Στο τέλος του ερωτηματολογίου, προστέθηκε μία χαρακτηριστική ερώτηση ανοιχτού τύπου, με την οποία ελεύθερα οι ερωτώμενοι μπορούσαν να εκφράσουν την άποψή τους για τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να προαχθεί η ευρωπαϊκή συνείδηση στους μαθητές.

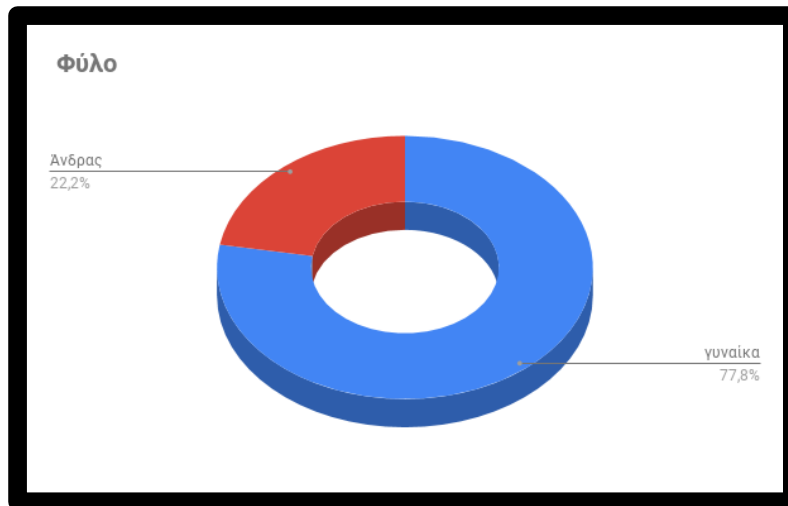
Εγκυρότητα και αξιοπιστία

Η εξασφάλιση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας της έρευνας ήταν ο βασικός σκοπός του ερευνητή, τόσο στο κομμάτι της συλλογής των δεδομένων όσο και στην μεταγενέστερη φάση της τελικής επεξεργασίας και ανάλυσής τους. Για το λόγο αυτό το ερωτηματολόγιο που κάθε φορά χρησιμοποιήθηκε έχει σχεδιαστεί με καλά στοχευμένες ερωτήσεις ώστε τα αποτελέσματα να θεωρούνται έγκυρα και απολύτως αντιπροσωπευτικά. Και επειδή «Συχνά ως εγκυρότητα αναφέρεται η ιδιότητα του ερωτηματολογίου να μετρά αυτό που ισχυρίζεται ότι μετρά»(Baker, 1988, et al., σε: Ζαφειρόπουλος,2005). Τα κριτήρια ελέγχου εγκυρότητας, τα οποία και ακολουθήθηκαν κατά τη σύνταξη του ερωτηματολογίου είναι τα ακόλουθα: Η **Εγκυρότητα περιεχομένου**, ώστε οι ερωτήσεις να αναπαριστούν και να περιγράφουν με επάρκεια το φαινόμενο που καλείται το ερωτηματολόγιο να εξετάσει. Η **Εγκυρότητα πρόβλεψης**, στο βαθμό στον οποίο οι προβλέψεις και οι εκτιμήσεις που εξάγονται από τις ερωτήσεις στο υπό διερεύνηση ερωτηματολόγιο, επιβεβαιώνονται από τη μετέπειτα συμπεριφορά των συμμετεχόντων στην έρευνα. Τέλος η **Φαινομενική εγκυρότητα**, όπου ένα ερωτηματολόγιο που παρουσιάζει φαινομενική εγκυρότητα πείθει τον ερωτώμενο για την αξία του και το σκοπό του , οπότε και απαντάει απρόσκοπτα. Γενικότερα η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου αφορά το βαθμό εσωτερικής συνάφειας και συνέπειας που εμφανίζει. Εκφράζει δηλαδή κατά πόσο μπορεί να παράγει αποτελέσματα απαλλαγμένα από σφάλματα μέτρησης, τα οποία ο ερευνητής θέλει να πιστεύει ότι έχει εξασφαλίσει. Το ερωτηματολόγιο για λόγους αξιοπιστίας, παρατίθεται στο παράρτημα.

5. Στατιστικά στοιχεία και ανάλυση των απαντήσεων της έρευνας

Α΄ Ενότητα – Γενικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών

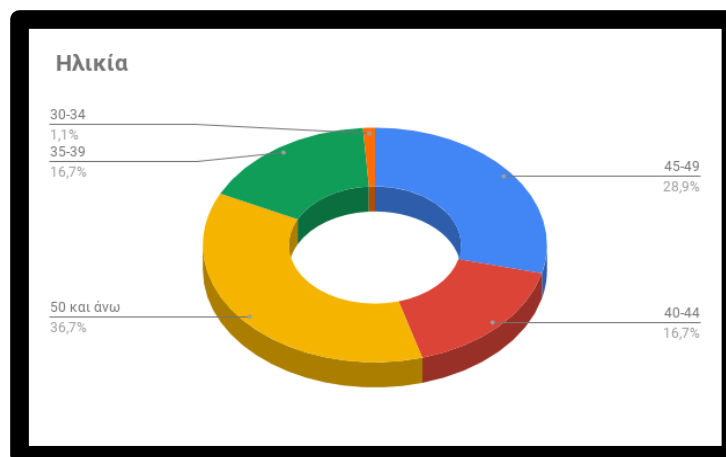
Θέλοντας να περιγράψουμε το προφίλ των ερωτηθέντων στη συγκεκριμένη έρευνα, η πρώτη ενότητα στο ερωτηματολόγιο περιείχε ερωτήσεις που αφορούσαν δημογραφικά στοιχεία, ερωτήσεις που αφορούσαν την κατάρτισή τους καθώς και την επαγγελματική τους κατάσταση, έξι συνολικά στον αριθμό. Απαντήθηκαν συνολικά 90 ερωτηματολόγια τα οποία είχαν προωθηθεί σε εκπαιδευτικούς διαφόρων ειδικοτήτων. Η πλειονότητα των ερωτηθέντων και σε ποσοστό 77,8% ήταν γυναίκες, ενώ αρκετά μικρότερος ήταν ο αριθμός των ανδρών που συμμετείχαν στην έρευνα. Σε σύνολο 90 ατόμων μόλις οι 20 ήταν άνδρες που αντιστοιχεί σε ποσοστό 22,2%.

Γράφημα 1ο: Κατανομή ανά φύλο

Η ηλικία των ερωτηθέντων ποικίλει, γεγονός που αποδεικνύει ότι εκπαιδευτικοί διαφόρων ηλικιών είναι σε θέση και έχουν τη διάθεση να ασχοληθούν με προγράμματα που προωθούν την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, καινοτομούν στο διδακτικό τους έργο και δείχνουν να είναι ενημερωμένοι γύρω από τις ευρωπαϊκές δράσεις. Ωστόσο μπορούμε να συμπεράνουμε από τα στατιστικά στοιχεία ότι ένα μεγάλο ποσοστό της τάξεως του 36,7% (33 άτομα) είναι εκπαιδευτικοί με μεγάλη διδακτική εμπειρία εφόσον ανήκουν στην ηλικία των πενήντα ετών και άνω. Το ποσοστό αυτό μπορεί να ερμηνευθεί και από την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αναφέρει ότι το 49% των εκπαιδευτικών στην Α/θμια είναι άνω των 50 ετών. (<http://www.alfavita.gr/arthron/ekpaideysi/48-eton-o-mesos-oros-ilikias-ton-ekpaideytikon-sta-ellinika-sholeia> πρόσβαση στις 18-7-18).

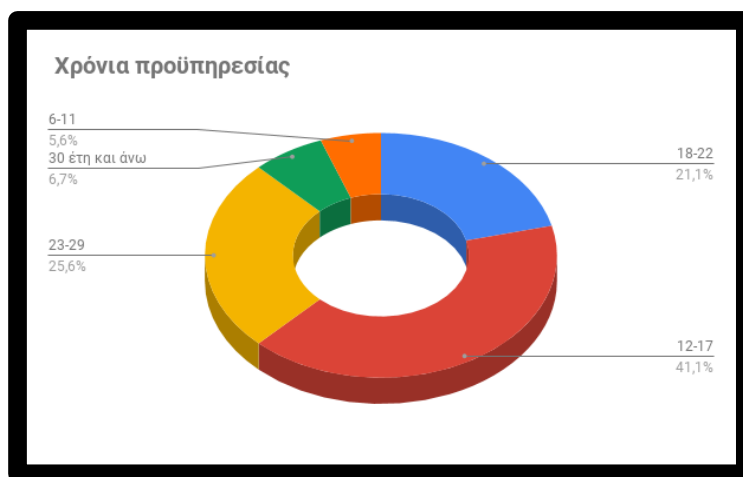
Το μικρότερο ποσοστό, μόλις 1,1%, αφορά τις ηλικίες από 30 έως 34 χρονών. Οι ηλικίες 35 έως 39 και 40 έως 44 διεκδικούν αμφότερες το ποσοστό του 16,7% και οι 45 έως 49 το ποσοστό 28,9% (26 άτομα).

Γράφημα 2ο: Κατανομή ανά ηλικία

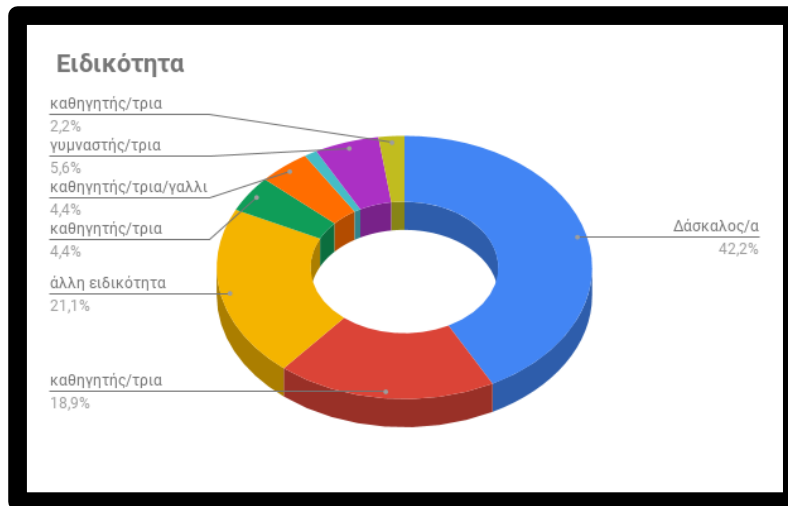
Όσον αφορά τα χρόνια προϋπηρεσίας τους, το 25,6% (23 άτομα) έχουν από 23 έως 29 χρόνια επαγγελματικής εμπειρίας και μόλις πέντε άτομα και σε ποσοστό 5,6% έχουν την λιγότερη προϋπηρεσία από έξι έως έντεκα χρόνια. 37 άτομα έχουν προϋπηρεσία από 12 έως 17 χρόνια

(41,1%), 19 άτομα έχουν 18 έως 22 χρόνια (21,1%) και έξι εκπαιδευτικοί βρίσκονται στο απόγειο της καριέρας τους με υπηρεσία 30 έτη και πάνω σε ποσοστό 6,7%. Πιθανόν οι εκπαιδευτικοί με αρκετά χρόνια υπηρεσίας να νιώθουν ότι μπορούν να ανταποκριθούν με επιτυχία στις απαιτήσεις ενός ευρωπαϊκού προγράμματος και να θέλουν να δοκιμάσουν κάτι νέο στον τρόπο διδασκαλίας τους, προκειμένου να εμφυσησουν στους μαθητές τους τις αρχές της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης, προετοιμάζοντάς τους για το κοινό ευρωπαϊκό μέλλον.

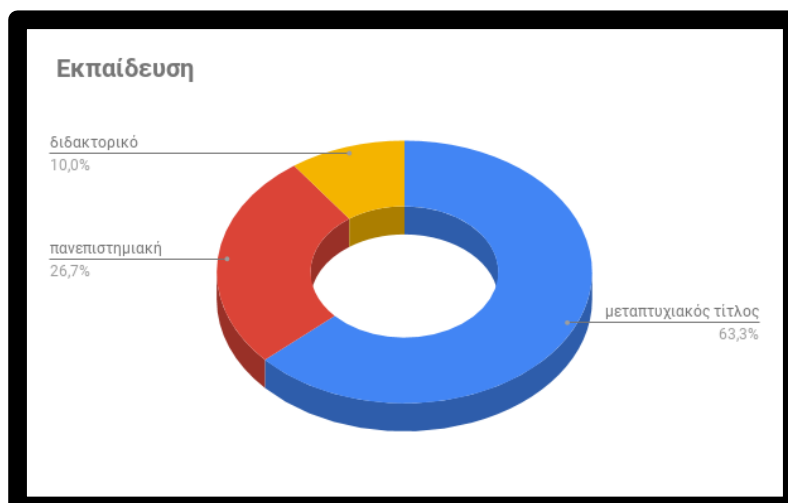
Γράφημα 3ο: Κατανομή ανά χρόνια προϋπηρεσίας

Η ειδικότητα στην οποία ανήκουν οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα ποικίλει. Ωστόσο το μεγαλύτερο μερίδιο διεκδικούν οι δάσκαλοι και σε ποσοστό 42,2%, πιθανόν λόγω του ότι ο δάσκαλος της τάξης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι αυτός που κατεξοχήν κυριαρχεί στο καθημερινό σχολικό πρόγραμμα, γεγονός που του δίνει τη δυνατότητα να δράσει ευέλικτα και να αξιοποιήσει τις διδακτικές του ώρες προς όφελος του προγράμματος. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων έχουν λιγότερες ευκαιρίες να ενσωματώσουν στη διδακτέα ύλη και ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα καθώς έχουν πολύ λιγότερες ώρες διδασκαλίας στα τμήματα που διδάσκουν. Παρόλα αυτά, οι ξενόγλωσσοι εκπαιδευτικοί, ιδιαίτερα οι καθηγητές/τριες αγγλικών παρουσιάζουν ένα ενδιαφέρον ποσοστό του 18,9%, των γαλλικών 4,4% και των γερμανικών 2,2%. Το μικρότερο ποσοστό των γαλλόφωνων και γερμανόφωνων καθηγητών εξηγείται εύκολα από το γεγονός ότι διδάσκουν μόνο στην πέμπτη και έκτη τάξη του δημοτικού και έχουν σαφώς λιγότερες ώρες διδασκαλίας. Ένα ποσοστό 5,6% είναι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής, ένα 4,4% καθηγητές/τριες πληροφορικής, μόλις το 1,1% καθηγητές/τριες μουσικής και το υπόλοιπο ποσοστό του 21,1% είναι εκπαιδευτικοί διαφόρων ειδικοτήτων (όπως θεατρικής αγωγής), η παρουσία των οποίων εμπλουτίζει το σχολικό πρόγραμμα.

Γράφημα 4ο :Κατανομή ανά ειδικότητα

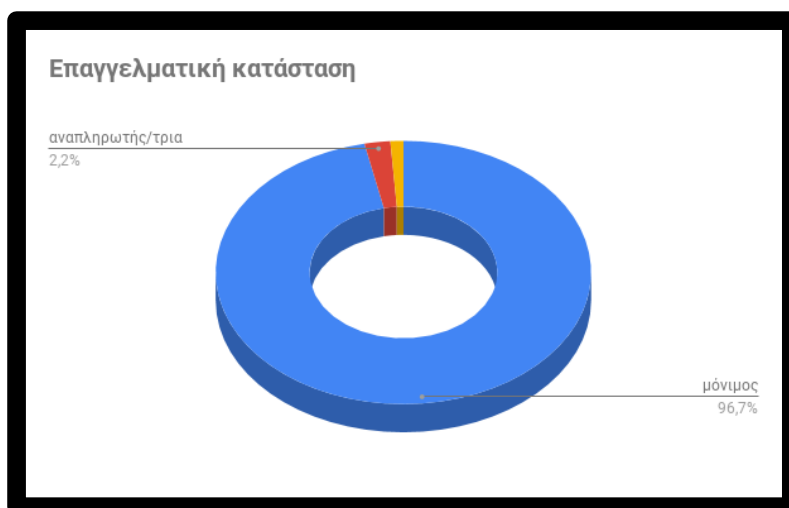
Οι Έλληνες εκπαιδευτικοί είναι εργαζόμενοι με υψηλά επαγγελματικά προσόντα, έχοντας συναίσθηση της ανάγκης να εξελιχθούν για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στο σύγχρονο και απαιτητικό περιβάλλον της εκπαίδευσης, σύμφωνα πάντα και με τις αποφάσεις του Συμβουλίου στις Συνθήκες της Μπολόνια, της Λισαβόνας (1999, 2000) και των Συνόδων της Ε.Ε. που ακολούθησαν, ότι η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών μέσω της διά βίου μάθησης είναι η βασική προϋπόθεση για να μπορέσει να ανταποκριθούν πλήρως στο νέο τους ρόλο στην κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας (http://www.pi-schools.gr/paideia_dialogos/prot_epimorf.pdf πρόσβαση στις 18-7-18). Αυτό είναι προφανές, από το γεγονός ότι σε σύνολο ενενήντα ερωτηθέντων στην παρούσα έρευνα οι περισσότεροι έχουν φροντίσει να εμπλουτίσουν και να επικαιροποιήσουν τις γνώσεις τους με επιπλέον τίτλους σπουδών. Έτσι εξ αυτών ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (63,3%) κατέχουν μεταπτυχιακούς τίτλους, ένα 10% έχει αποκτήσει διδακτορικό και μόνο το 26,7% έχει παραμείνει στην αρχική πανεπιστημιακή του εκπαίδευση.

Γράφημα 5ο:Κατανομή ανά εκπαίδευση

Το τελευταίο γράφημα της πρώτης ενότητας του ερωτηματολογίου, αναπαριστά σαφώς την επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων. Στην πλειονότητά τους είναι μόνιμοι εκπαιδευτικοί και σε ποσοστό 96,7% (87 άτομα) ενώ μόλις το 2,2% (2 άτομα) είναι αναπληρωτές και το 1,1% (ένας) ωρομίσθιοι, που πιθανόν οφείλεται στο γεγονός ότι οι αναπληρωτές και οι ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί με τις συνεχείς μετακινήσεις τους, την επισφαλή εργασία τους και μη έχοντας ένα σταθερό εργασιακό περιβάλλον, δε βρίσκουν πρόσφορο έδαφος ώστε να ασχοληθούν με ανάλογα ευρωπαϊκά προγράμματα, τα οποία όμως μπορούν να τους προσδώσουν διδακτικές εμπειρίες και να τους προωθήσουν επαγγελματικά. Σε αυτό συμφωνεί και η έκθεση του ΟΟΣΑ, «Εκπαίδευση για ένα Λαμπρό Μέλλον στην Ελλάδα» στην οποία σημειώνεται ότι οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί έχουν επισφαλείς θέσεις, δεν γνωρίζουν το σχολείο που θα βρίσκονται την επόμενη χρονιά και ενδεχομένως γι' αυτό να είναι απρόθυμοι να επενδύσουν στην περαιτέρω επαγγελματική τους ανάπτυξη .

(<http://www.alfavita.gr/arhron/ekpaideysi/oi-anaplirotes-antiprosopoyyn-konta-sto-15-toy-ekpaideytikoy-prosopikoy> πρόσβαση στις 18-7-18)

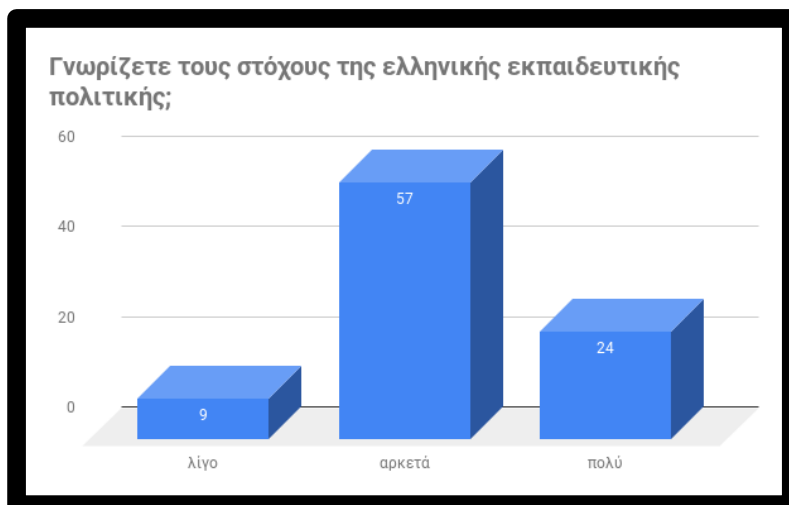

Γράφημα 6ο: Κατανομή ανά επαγγελματική κατάσταση

Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ-Εκπαιδευτική πολιτική

Η δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου απαρτίζεται από 5 ερωτήσεις διαβαθμισμένης τετραβάθμιας κλίμακας (πολύ-αρκετά-λίγο-καθόλου) και μία ερώτηση πολλαπλής επιλογής. Στην ερώτηση εάν γνωρίζουν τους στόχους της **ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής** 57 ερωτώμενοι (63,3%) απάντησαν ότι τη γνωρίζουν αρκετά, 24 (26,7%) πολύ, και 9 (10%) απάντησαν ότι τη γνωρίζουν λίγο. Εδώ θα έχει ιδιαίτερη σημασία να επισημανθεί η αναγκαιότητα της γνώσης των στόχων της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής από όλους τους εκπαιδευτικούς δεδομένου ότι για να μπορούν να είναι αποτελεσματικοί στο χώρο εργασίας τους θα πρέπει να γνωρίζουν ακριβώς τους συγκεκριμένους στόχους του εκπαιδευτικού συστήματος που υπηρετούν. Μ' αυτόν τον τρόπο η σχολική μονάδα μπορεί να διαμορφώσει τη «δική της» εκπαιδευτική πολιτική, στο πλαίσιο των στόχων της εθνικής εκπαιδευτικής

πολιτικής, ώστε να εξυπηρετεί άμεσα τις ανάγκες της κοινωνίας στο πλαίσιο της οποίας λειτουργεί.

Γράφημα 1ο :Γνωρίζετε τους στόχους της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής;

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε τη γνώση των στόχων της **ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής** από τους εκπαιδευτικούς. Οι 57 απάντησαν αρκετά (63,3%), οι 16 πολύ (17,8%), ποσοστό ίδιο με αυτούς που απάντησαν ότι τους γνωρίζουν λίγο (17,8%), ενώ μόλις ένας απάντησε ότι δεν τους γνωρίζει καθόλου (1,1%). Δεδομένου ότι όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν εκπονήσει τουλάχιστον ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα θεωρείται λογικό η πλειονότητα των απαντήσεων να βρίσκεται ανάμεσα στην απάντηση «πολύ» ή «αρκετά», εφόσον τα ευρωπαϊκά προγράμματα οφείλουν την ύπαρξή τους στην προσπάθεια της ευρωπαϊκής ένωσης να πετύχει τους στόχους της στον τομέα της εκπαίδευσης και η θέσπισή τους είναι το κύριο μέσο άσκησης της τυπικής εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα κράτη-μέλη (Σταμέλος και Βασιλόπουλος ,2004, σσ.114).

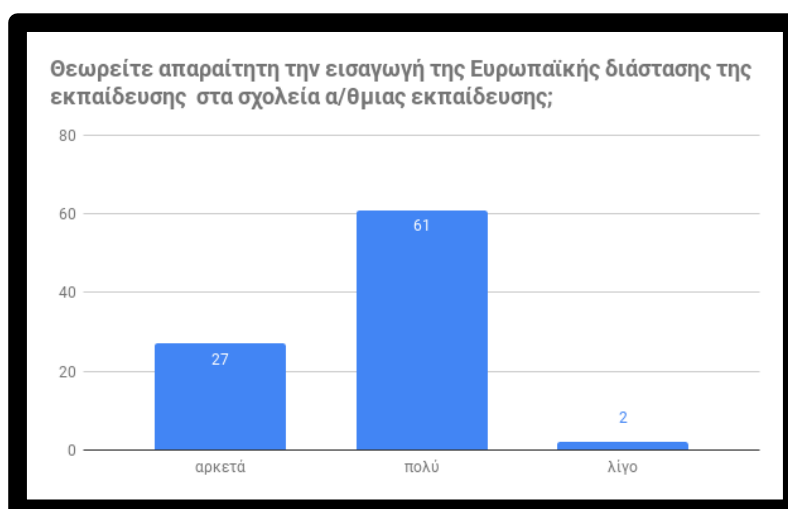

Γράφημα 2ο:Γνωρίζετε τους στόχους της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής;

Η τρίτη ερώτηση είχε σκοπό να διερευνήσει αν οι εκπαιδευτικοί θεωρούν απαραίτητη την εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης στα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξεως του 2,2% δηλαδή 2 άτομα απάντησαν λίγο,

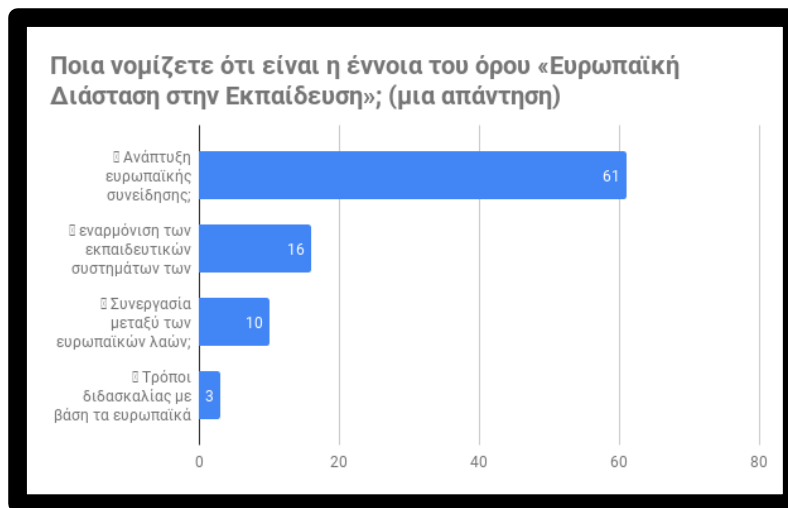
ενώ 27 απάντησαν αρκετά (ποσοστό 30%) και οι 61 ερωτώμενοι, ποσοστό (67,8%), απάντησαν ότι θεωρούν την εισαγωγή της στο σχολικό χώρο πολύ απαραίτητη. Οι απόψεις τους εναρμονίζονται και με το άρθρο 126 της συνθήκης του Maastricht όπου «η κοινοτική δράση θα αποβλέπει στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης».

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT> πρόσβαση στις 24-9-18

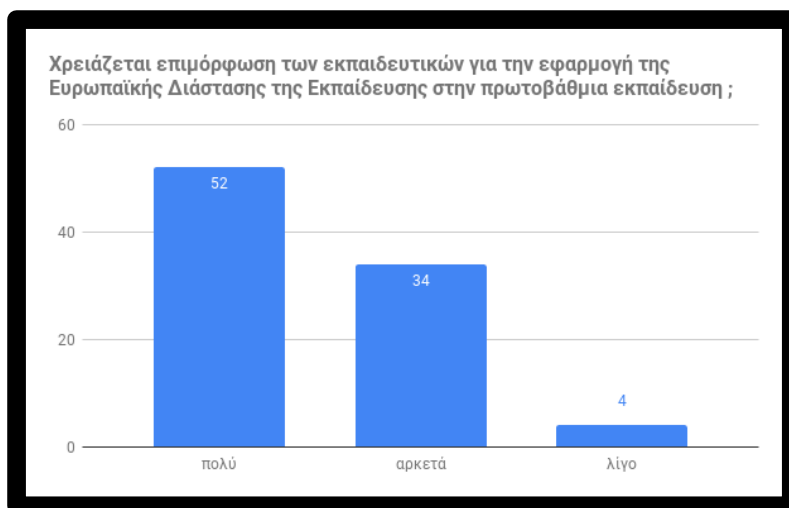
Γράφημα 3ο: Θεωρείτε απαραίτητη την εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης στα σχολεία α/θμιας εκπ/σης;

Στην ερώτηση του γραφήματος 4 οι ερωτηθέντες έπρεπε να επιλέξουν μόνο μία απάντηση ώστε να αναδειχθεί η άποψη που έχουν για το ποια είναι η έννοια του όρου «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση» και πώς την αντιλαμβάνονται τελικά οι ίδιοι. Τρεις εκπαιδευτικοί και σε ποσοστό 3,3% απάντησαν ότι ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση συνιστούν οι τρόποι διδασκαλίας με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα, δέκα εκπαιδευτικοί (ποσοστό 11,1%) η συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών, δεκαέξι (ποσοστό 17,8%) η εναρμόνιση των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών-μελών ως προς τα Προγράμματα Σπουδών και σύμφωνα με τον Μπαγάκη (2003:70) η ευρωπαϊκότητα στα προγράμματα σπουδών μπορεί να προωθηθεί μέσα από την παροχή γνώσεων, ικανοτήτων/δεξιοτήτων και συμπεριφορών. Ωστόσο η πλειονότητα των 61 εκπαιδευτικών (ποσοστό 67,8%) θεωρούν πρώτιστη την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής συνείδησης των μαθητών. Αξίζει να σημειωθεί, τέλος, ότι η ανάπτυξη της ευρωπαϊκής συνείδησης κατέχει τον πρωταρχικό και μείζονα ρόλο, με προφανή σκοπό να οδηγήσει στην αντίληψη της ύπαρξης της ευρωπαϊκής ταυτότητας από μέρους των μαθητών.

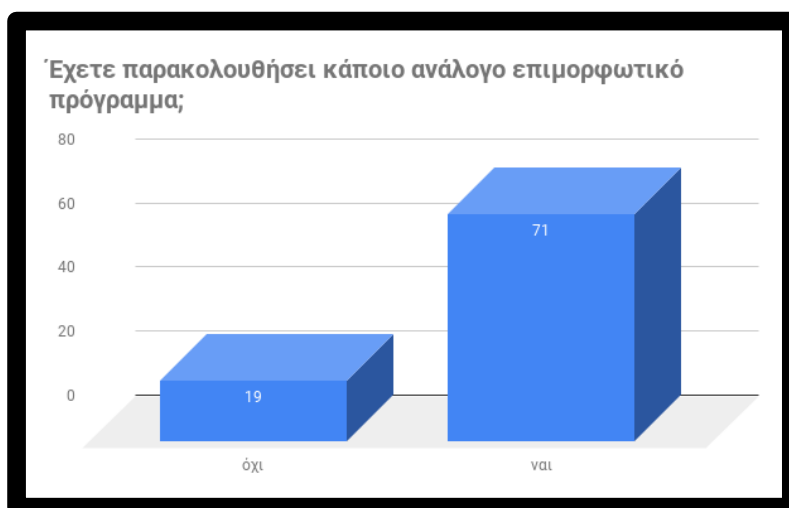
Γράφημα 4ο: Ποια νομίζετε ότι είναι η έννοια του όρου "Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση";

Η ανάγκη για επιμόρφωση στην «κοινωνία της γνώσης» είναι αδιαμφισβήτη και σύμφωνα με τον Ξωχέλλη (2005), η αφετηρία κάθε επιμόρφωσης πρέπει να βασίζεται σε δύο παραμέτρους: τις προτεραιότητες της εκπαιδευτικής πολιτικής και τις επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, αποσαφηνίζοντας ότι με τον όρο «επιμορφωτικές ανάγκες» εννοούμε το σύνολο των διδακτικών αντικειμένων που κρίνει ο εκπαιδευτικός ότι πρέπει να τα προσεγγίσει πολύπλευρα, ώστε να βελτιώσει το παιδαγωγικό-εκπαιδευτικό του προφίλ (Γκόλιαρης, 1998). Η αναγκαιότητα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής διάστασης της Εκπαίδευσης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση φαίνεται καθαρά από τις απαντήσεις των ερωτώμενων, αφού οι 52 (57,8%) επισήμαναν ότι χρειάζεται πολύ, οι 34 (37,8%) αρκετά και μόλις 4 (4,4%) απάντησαν λίγο. Οι απαντήσεις αυτές συνάδουν και με την προσέγγιση της ευρωπαϊκής ένωσης σε θέματα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της ανάγκης αλλαγής του ρόλου τους, ανταποκρινόμενοι στις απαιτήσεις της σύγχρονης ευρωπαϊκής κοινωνίας της πληροφορίας και της γνώσης, της κοινωνικής συνοχής και της ενεργητικής συμμετοχής των πολιτών. (http://www.pi-schools.gr/download/programs/erevnes/ax_poiot_xar_prot_defit_ekp/poiot_ekp_erevn/s_357_390.pdf πρόσβαση στις 23-7-18).

Γράφημα 6ο: Χρειάζεται επιμόρφωση των εκπ/κών για την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Διάστασης της Εκπ/σης στην Α/θμια εκπαίδευση;

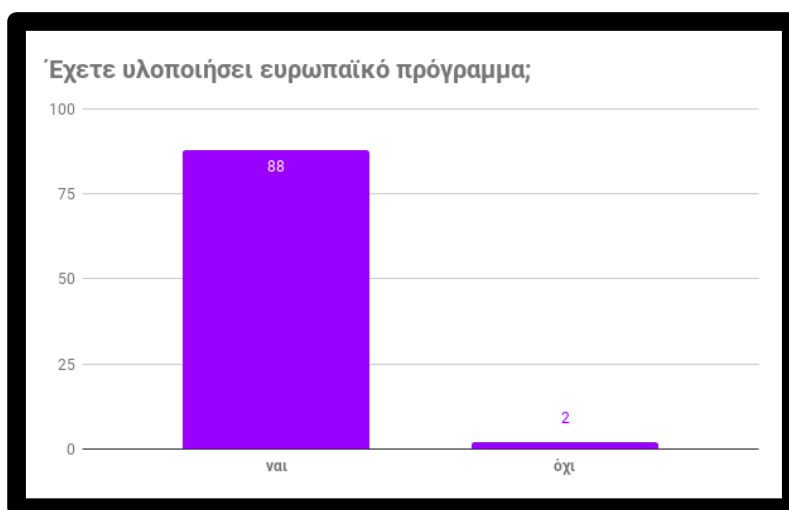
Η τελευταία ερώτηση αυτής της ενότητας αναφέρεται στην παρακολούθηση από μέρους των εκπαιδευτικών κάποιου ανάλογου επιμορφωτικού εκπαιδευτικού προγράμματος, το οποίο θα τους παρείχε σημαντική βοήθεια και καθοδήγηση στην υλοποίηση ευρωπαϊκού προγράμματος. Ένα μικρό ποσοστό 21,1% (19 άτομα) απάντησε όχι, ενώ το 78,9% (71 άτομα) απάντησε ναι. Η ποιότητα των εκπαιδευτικών σαφώς συμβάλλει στην βελτίωση της εκπαίδευσης. Όσο καλύτερος είναι ο εκπαιδευτικός τόσο καλύτερα θα είναι και τα αποτελέσματα στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών του. Επομένως είναι αναγκαίο να τους παρέχεται εξαιρετική εκπαίδευση αποκτώντας τα απαραίτητα προσόντα μέσα από ανάλογα επιμορφωτικά προγράμματα για την επίτευξη των ζητούμενων στόχων. Αξιοποιώντας κατάλληλα αυτό το εκπαιδευτικό προσωπικό η Ευρώπη θα μπορέσει να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει.

Γράφημα 6ο: Κατανομή από: Έχετε παρακολουθήσει κάποιο ανάλογο επιμορφωτικό πρόγραμμα;

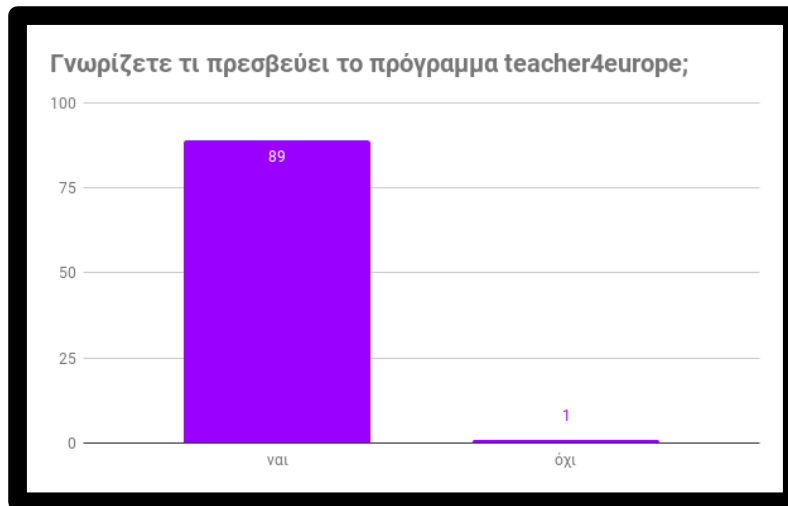
Γ' ενότητα – Το πρόγραμμα teachers4europe

Η τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου εστιάζει αποκλειστικά στο πρόγραμμα teachers4europe και στο κατά πόσο αυτό προάγει σημαντικά την ευρωπαϊκή συνείδηση στους/στις μαθητές/τριες ώστε να αντιληφθούν και την ύπαρξη της ευρωπαϊκής ταυτότητάς τους πέρα από την εθνική. Στο πρώτο ερώτημα εάν έχουν υλοποιήσει, δηλαδή, σχετικό ευρωπαϊκό πρόγραμμα οι 88 ερωτηθέντες απάντησαν «ΝΑΙ» και μόνο 2 απάντησαν «ΟΧΙ». Εφόσον το ερωτηματολόγιο απευθυνόταν αποκλειστικά σε εκπαιδευτικούς που έχουν υλοποιήσει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα teachers4europe, οι δύο αυτές αρνητικές απαντήσεις οφείλονται ίσως από το γεγονός ότι το teachers4europe είναι ένα πρόγραμμα το οποίο βρήκε πρωτεργάτες στην Ελλάδα αποκλειστικά και μόνο και ενώ υποστηρίζεται από την αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα και στηρίζεται στις αρχές της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, ωστόσο δεν έχει τύχει αποδοχής ακόμα και δεν υλοποιείται από άλλα ευρωπαϊκά κράτη όπως για παράδειγμα το Comenius, το οποίο πλέον έχει αντικατασταθεί από το Erasmus+:Comenius για τις δραστηριότητες του προγράμματος που αφορούν αποκλειστικά τους τομείς της σχολικής εκπαίδευσης, ώστε να έχει παγιωθεί στη συνείδηση όλων ως ευρωπαϊκό πρόγραμμα.

Γράφημα 1ο : Έχετε υλοποιήσει ευρωπαϊκό πρόγραμμα;

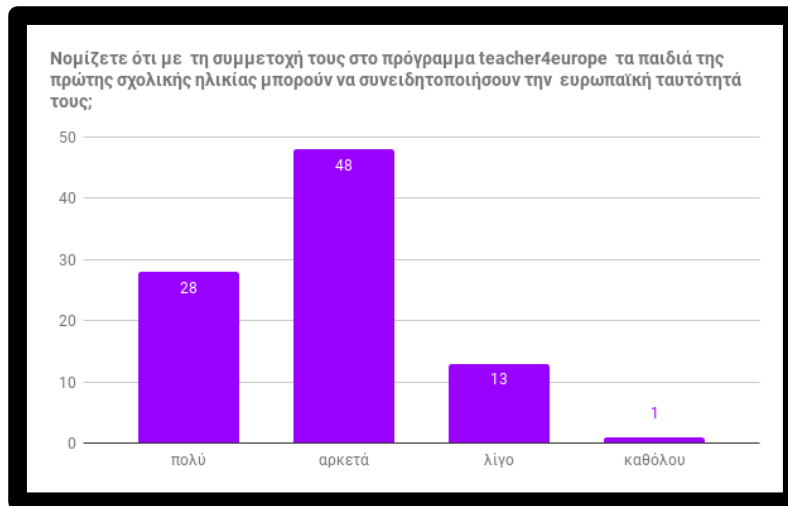
Οι απαντήσεις στην επόμενη ερώτηση που αφορά στο εάν γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί τις γενικές αρχές και τι πρεσβεύει το teachers4europe, ήταν αναμενόμενο να είναι θετικές στην πλειοψηφία τους, εφόσον πριν υλοποιήσει κάποιος εκπαιδευτικός το συγκεκριμένο πρόγραμμα ενημερώνεται και επιμορφώνεται σχετικά για τους συγκεκριμένους στόχους του προγράμματος και τις διαδικασίες υλοποίησής του από τους Ambassadors/πρεσβευτές του προγράμματος. Η μία αρνητική απάντηση δεν μπορεί να ερμηνευθεί παρά μόνο πιθανόν από το γεγονός να προέρχεται από εκπαιδευτικό ο οποίος πρώτη φορά συμμετέχει σε αυτό το πρόγραμμα και δεν έχει ακόμα αποκτήσει ολοκληρωμένη άποψη για το φάσμα δράσης και το τελικό όραμα του teachers4europe.

Γράφημα 2ο : Γνωρίζετε τι πρεσβεύει το πρόγραμμα Teachers4Europe;

Οι απαντήσεις στο 3^ο γράφημα αναπαριστούν καθαρά τις απόψεις των εκπαιδευτικών για το αν το πρόγραμμα teachers4europa βοηθάει πραγματικά τα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας να συνειδητοποιήσουν την ευρωπαϊκή τους ταυτότητα. Το μεγαλύτερο ποσοστό του 53,3% (48 εκπαιδευτικοί) απάντησαν αρκετά, το 31,1% (28 εκπαιδευτικοί) απάντησε πολύ, το 14,4% λίγο και μόνο το 1,1% απάντησε καθόλου, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν στη συμβολή του προγράμματος για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας και γι' αυτό το στηρίζουν και το υλοποιούν στις τάξεις τους, προσδοκώντας τα θετικά αποτελέσματά του στη συνείδηση των μαθητών τους. Οι απαντήσεις αυτές ταυτίζονται και με τα αποτελέσματα σχετικής έρευνας για την αξιολόγηση της επίδρασης των ευρωπαϊκών προγραμμάτων εκπαίδευσης σε εκπαιδευτικούς από την Κύπρο από το Ίδρυμα Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων (ΙΔΕΠ) το 2015, όπου σημειώνεται ότι με τις σχολικές συμπράξεις επετεύχθη «Διεύρυνση γνώσεων σχετικών με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις κοινές ευρωπαϊκές ρίζες και την ευρωπαϊκή ταυτότητα, απόκτηση σφαιρικής αντίληψης για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.»

(http://www.erasmusplus.cy/uploadfiles/IDEP/Publications/IDEP/Evaluation_of_Influence_to_CY_Ben.pdf πρόσβαση στις 29-7-18). Άλλωστε σύμφωνα και με «Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τα μαθήματα των Κοινωνικών Επιστημών στο Δημοτικό-Οδηγός για τον Εκπαιδευτικό» δίνεται ιδιαίτερη έμφαση και στην «Ευρωπαϊκή ταυτότητα και Ιδιότητα του Πολίτη». Χαρακτηριστικά τονίζει: «*Το να είσαι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην πλήρη του έννοια, προϋποθέτει επίσης ένα ιδιαίτερο είδος συνείδησης. Στην πλειοψηφία των χωρών η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής διάστασης-συχνά διευρυμένης για να συμπεριλάβει τη διεθνή διάσταση-είναι μεταξύ των γενικών στόχων των αναλυτικών προγραμμάτων. Αυτή η Ευρωπαϊκή διάσταση καλύπτεται στις περισσότερες περιπτώσεις από την εκπαίδευση για την Ιδιότητα του Πολίτη, καθώς και την ιστορία, τη γεωγραφία, τις πολιτικές και κοινωνικές επιστήμες, τις περιβαλλοντικές σπουδές, τη λογοτεχνία, τη μουσική και την τέχνη.*»(Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,2010) Επομένως το Teachers4Europe δρα υποστηρικτικά προς αυτή την κατεύθυνση.

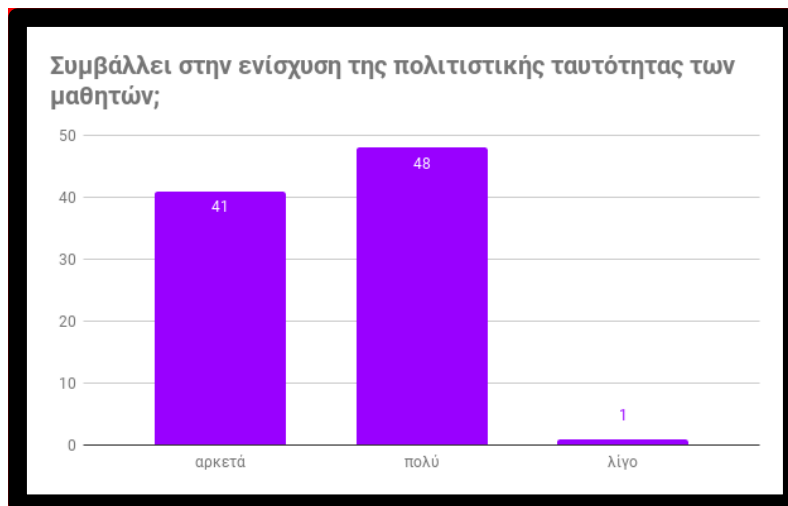

Γράφημα 3ο : Νομίζετε ότι με τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα teachers4europe τα παιδιά συνειδητοποιούν την ευρωπαϊκή ταυτότητά τους;

Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα είναι ουσιαστικά, ένα «σύμπλεγμα» διαφορετικών πολιτισμών, μια πολυμορφία παραδόσεων και αξιών το οποίο οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν αναγνωρίζοντας πρώτα τη δική τους πολιτιστική ταυτότητα η οποία περιλαμβάνει τη γλώσσα, τη θρησκεία, την κοινή ιστορία και την τέχνη σε όλες της τις μορφές. Η ταυτότητα κάθε ανθρώπου συνδέεται αναπόσπαστα με την πολιτιστική του ταυτότητα και οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών για τη συμβολή του προγράμματος στην ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας των μαθητών τους ήταν σε ποσοστό 53,3% πολύ, 45,6% αρκετά και 1,1 % λίγο. Ανάλογα αποτελέσματα αναφέρονται σε δελτίο τύπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Δεκέμβρη του 2012, για τις συμπράξεις μέσω του προγράμματος ανταλλαγών Comenius ότι έχουν μεγάλο αντίκτυπο στην πολιτισμική συνείδηση και έκφραση των μαθητών ([http://europa.eu/rapid/press-release IP-12-1352 el.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1352_el.htm) πρόσβαση στις 29-7-18). Τα αποτελέσματα αυτά είναι πλήρως εναρμονισμένα με το ελληνικό Διαθεματικό Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) σύμφωνα με το οποίο επιβάλλεται η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας των μαθητών στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Είναι γεγονός ότι η σύνθεση της ελληνικής κοινωνίας μεταβάλλεται διαρκώς με αποτέλεσμα να αυξάνεται η πολιτισμική ποικιλότητα. Αυτή η κατάσταση μπορεί να θεωρηθεί υγιής υπό το πρίσμα της αναζωογόνησης των κυρίαρχων παραδόσεων, ωστόσο είναι απαραίτητο κάθε άτομο να μάθει να συμβιώνει με άλλους, σεβόμενο τον πολιτισμό και τη γλώσσα τους. Ταυτόχρονα, όμως, θα πρέπει να διατηρεί την εθνική και πολιτισμική του ταυτότητα (http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/1Geniko_Meros.pdf πρόσβαση στις 29-7-18).

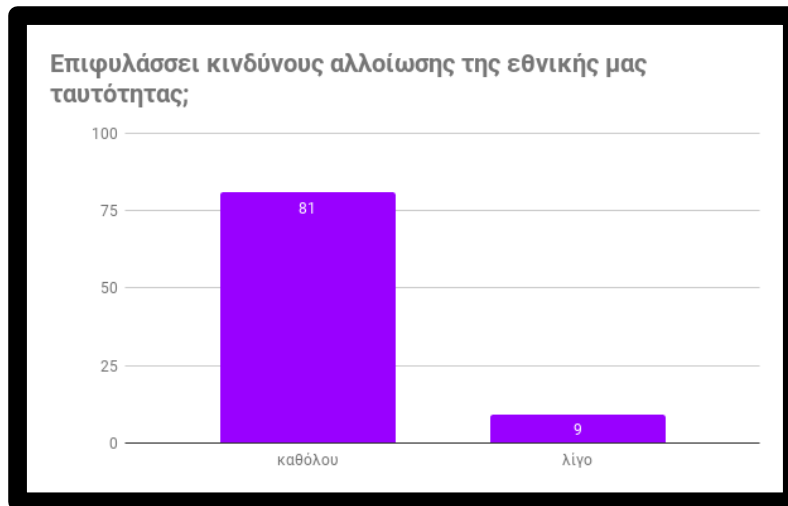
Αυτό είναι και το ζητούμενο στη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης που πραγματοποιήθηκε στο Στρασβούργο στις 14-11-17 ,όπου ο ευρωπαϊκός χώρος εκπαίδευσης θα πρέπει να περιλαμβάνει τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ενίσχυση του αισθήματος της ευρωπαϊκής ταυτότητας και του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

[http://europa.eu/rapid/press-release IP-17-4521 el.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4521_el.htm) πρόσβαση στις 25-9-18

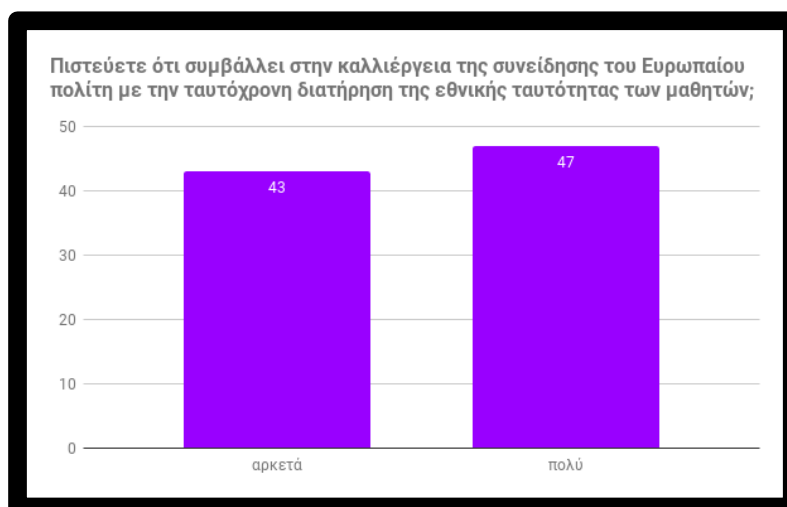
Γράφημα 4ο :Συμβάλλει στην ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας των μαθητών;

Αυτό που φαίνεται να ανησυχεί αρκετούς οι οποίοι ασχολούνται με την ευρωπαϊκή ενοποίηση είναι ο κίνδυνος αλλοίωσης της εθνικής μας ταυτότητας. Εφόσον τον κυριότερο ρόλο στην αναπαραγωγή της εθνικής ταυτότητας και την εθνική διαπαιδαγώγηση τον κατέχει η εκπαίδευση διαμέσου του εθνικού σχολικού συστήματος το οποίο υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί, είναι και οι αρμόδιοι να απαντήσουν σε αυτό το ερώτημα. Απάντησαν λοιπόν ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα σε ποσοστό 90% δεν επιφυλάσσει καθόλου τέτοιου είδους κινδύνους και μόνο το 10% φάνηκε προβληματισμένο και θεωρεί ότι κρύβει κάποιο μικρό τέτοιο κίνδυνο. Στο σημείο αυτό οφείλουμε να αναφερθούμε στις σκέψεις του κ. Θεοτοκά που δημοσιεύτηκαν το 1954 στην εφημερίδα «Ελεύθερος λόγος» όπου μεταξύ άλλων αναφέρονται και τα εξής: «Για να φτάσει κάποτε στην ολοκλήρωσή της η ιδέα της ευρωπαϊκής ενότητας θα έχει να υπερνικήσει βουνά ολόκληρα από μύθους, προλήψεις, προκαταλήψεις,θα στηρίζεται στον οφειλόμενο σεβασμό προς την ελευθερία των ατόμων και των εθνών...Δεν θα καταλύσει τον εθνισμό μας, αλλά τουναντίον θα τον προφυλάξει, θα τον εξασφαλίσει και θα του δώσει καινούριες δυνατότητες για να αναπτύξει ό,τι καλύτερο μέσα του έχει...» (<http://ebooks.edu.gr/new/books-pdf.php?course=DSGL-A118> πρόσβαση στις 27-7-18). Λόγια που συνταυτίζονται απόλυτα με τις ιδέες και τους σκοπούς της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

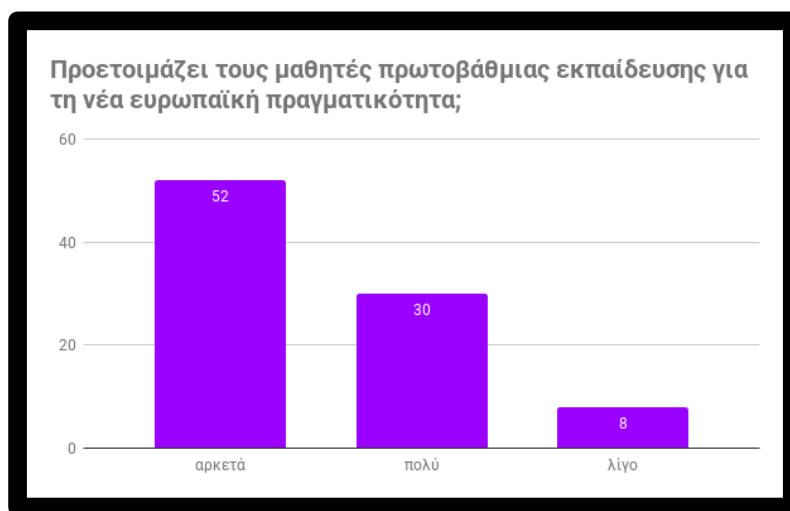
Γράφημα 5ο:Επιφυλάσσει κινδύνους αλλοίωσης της εθνικής μας ταυτότητας;

Επειδή η διαδικασία δημιουργίας εθνικών ταυτοτήτων ενεργοποιεί διασπαστικές δυνάμεις γεννήθηκε η ανάγκη να δημιουργηθεί ανάμεσα στους ευρωπαίους πολίτες η αίσθηση μιας κοινής ταυτότητας. Ανάμεσα στους στόχους λοιπόν των περισσότερων ευρωπαϊκών προγραμμάτων είναι και η καλλιέργεια της συνείδησης του Ευρωπαίου πολίτη. Έτσι στην παρούσα έρευνα κρίθηκε απαραίτητη η ύπαρξη μιας ερώτησης που να αναφέρεται στο αν το teachers4europa συμβάλλει στην καλλιέργεια της συνείδησης του Ευρωπαίου πολίτη με την ταυτόχρονη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των μαθητών. Οι 47 ερωτώμενοι απάντησαν ότι συμβάλλει πολύ (52,2%) και οι 43 αρκετά (47,8%). Η εθνική με την ευρωπαϊκή ταυτότητα θα έρθουν σε σύγκρουση μόνο εάν η ευρωπαϊκή κοινότητα δε σεβαστεί την ιδιαιτερότητα ενός έθνους και προσπαθήσει να αλλοιώσει τον πολιτισμό του. Η συνύπαρξη των δύο ταυτοτήτων προϋποθέτει σεβασμό στις πανανθρώπινες αξίες της ευρωπαϊκής ιδέας στην οποία στοχεύει να γίνουν κοινωνοί οι μαθητές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα teachers4europa (<http://www.teachers4europa.gr/ourgoal> πρόσβαση στις 27-7-18). Πολλοί σκεπτικιστικές ωστόσο υποστηρίζουν ότι «ευρωπαϊκή ταυτότητα» δεν υπάρχει. Όμως αυτό που έχει εδώ σημασία είναι η δημιουργία της αίσθησης του «οικείου», ένα «κοινό ευρωπαϊκό σπίτι» μέσα από τη δημιουργία πραγματικά ευρωπαϊκών χώρων εκπαίδευσης και έρευνας με την εδραίωση πανευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η οικοδόμηση της αίσθησης της κοινής ταυτότητας και του κοινού πολιτισμού. Τότε θα έχουμε ενθαρρυντικά αποτελέσματα.

Γράφημα 6^ο: Πιστεύετε ότι συμβάλλει στην καλλιέργεια της συνείδησης του Ευρωπαϊού Πολίτη διατηρώντας ταυτόχρονα την εθνική ταυτότητα;

Η ευρωπαϊκή κοινωνία γίνεται πιο πολύπλοκη και ποικιλόμορφη, εμπλουτίζοντας τις παραδοσιακές εθνικές κοινωνίες με νέα πολιτιστικά στοιχεία. Οι μαθητές πρέπει να είναι προετοιμασμένοι γι' αυτό και να αποκτήσουν αρχές αλληλεγγύης, κοινωνικής δράσης και συμμετοχής στα κοινά για να αντιμετωπίσουν τη νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Η επόμενη ερώτηση λοιπόν που αναπαριστά το 7^ο γράφημα διερευνά αν προετοιμάζει τους μαθητές για τη νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Το 57,8% απάντησε αρκετά, το 33,3% πολύ και το 8,9% απάντησε λίγο. Οι μαθητές μας είναι οι μελλοντικοί Ευρωπαίοι πολίτες που υπερβαίνουν τα στενά όρια του έθνους-κράτους και είναι ενεργητικά παρόντες στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι, όπως στοχεύει και το ίδιο το πρόγραμμα: «να εμπλουτίσουν τις γνώσεις και εμπειρίες των μαθητών Δημοτικών Σχολείων σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και τη βελτίωση της συμμετοχής τους ως ενεργοί ευρωπαίοι πολίτες μέσα σε αυτό, σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο». (<http://www.teachers4europe.gr/calls/call-2017-2018/call-2017-2018-primary/2813-call-2017-2018-primary> πρόσβαση στις 25-7-18).

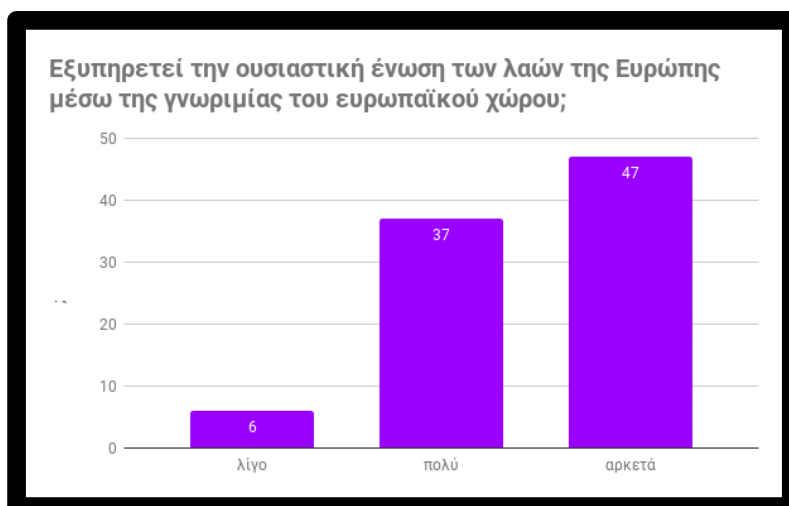
Γράφημα 7^ο: Προετοιμάζει τους μαθητές πρωτοβάθμιας εκπ/σης για τη νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα;

Οι Ευρωπαίοι πολίτες, λόγω της οικονομικής κρίσης τα τελευταία χρόνια αναρωτιούνται όλο και περισσότερο για τα οφέλη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και κλονίζεται η εμπιστοσύνη τους απέναντι στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Τη δυσπιστία αυτή των Ελλήνων απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτυπώνει ξεκάθαρα η Εθνική Ανάλυση για την Ελλάδα στο πλαίσιο έρευνας για την Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής επιτροπής στην Ελλάδα, το φθινόπωρο του 2014, εφόσον σε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (76%) οι Έλληνες τείνουν να μην εμπιστεύονται το θεσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb82/eb82_el_el_nat.pdf
πρόσβαση στις 25-9-18

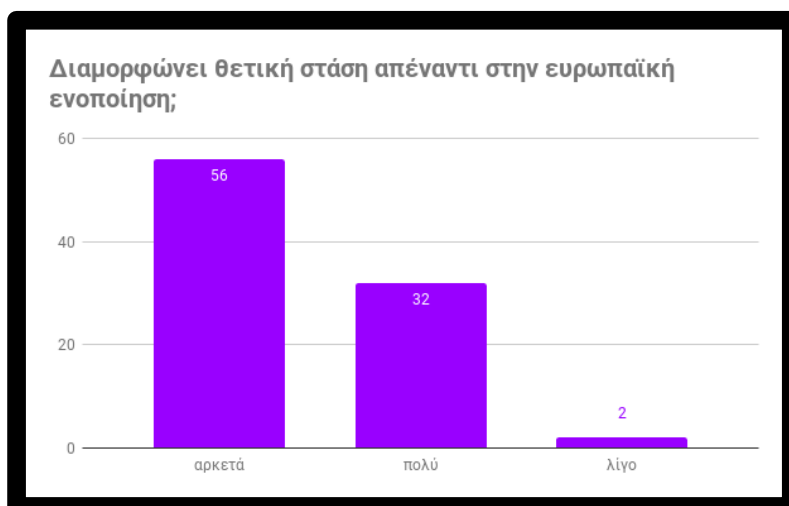
Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει λοιπόν να ανακτήσει αυτή την εμπιστοσύνη των πολιτών της και αυτό μπορεί να γίνει όταν κάποιος γνωρίσει καλά την ίδια, τους θεσμούς και τις αρχές της, ώστε να κατανοήσει τα οφέλη από την αλληλεξάρτηση των λαών της Ευρώπης. Τότε και η “Ένωση” θα είναι ουσιαστική. Γι' αυτό και κρίθηκε απαραίτητη η ερώτηση εάν το πρόγραμμα

εξυπηρετεί την ουσιαστική ένωση των λαών της Ευρώπης και οι ερωτηθέντες απάντησαν σε ποσοστό 41,1% πολύ, σε ποσοστό 52,2% αρκετά και μόλις 6,7% λίγο.

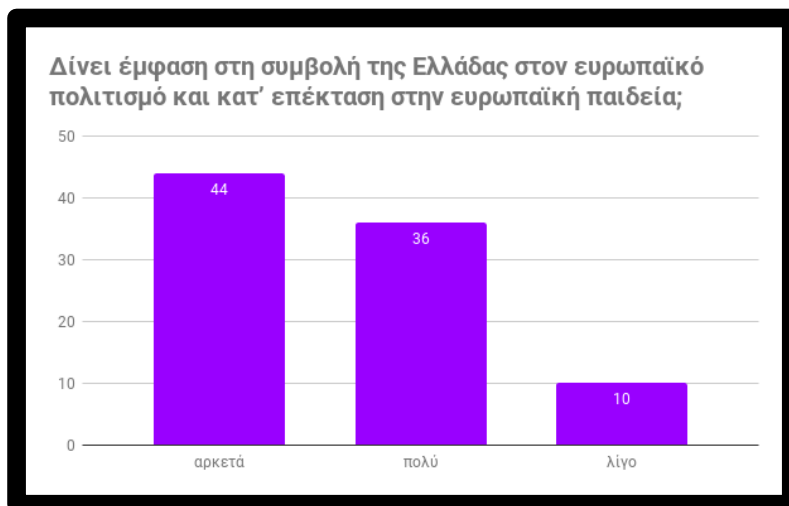
Γράφημα 8^ο: Εξυπηρετεί την ουσιαστική ένωση των ευρωπαϊκών λαών μέσω της γνωριμίας του ευρωπαϊκού χώρου;

Το ζητούμενο στην ευρωπαϊκή πολιτική είναι η ομαλή ευρωπαϊκή ενοποίηση και για να ενοποιηθεί η Ευρώπη χρειάζεται να καλλιεργηθεί «η ευρωπαϊκή ιδέα». Χρειάζεται δηλαδή να βρουν οι Ευρωπαίοι τα κοινά στοιχεία που τους συνδέουν. Η εκπαιδευτική πολιτική κάθε κράτους-μέλους με τα εκπαιδευτικά προγράμματα μπορεί να συμβάλει σ' αυτό; 56 εκπαιδευτικοί (35,6%) απάντησαν ότι το teachers4europe διαμορφώνει πολύ τη θετική στάση απέναντι στην ευρωπαϊκή ενοποίηση, κάνοντας τους μαθητές κοινωνούς της Ευρωπαϊκής Ιδέας, 32 (62,2%) απάντησαν αρκετά και 2 άτομα απάντησαν (2,2%) λίγο. Απαντήσεις που συμβαδίζουν με τους στόχους του προγράμματος οι μαθητές «να αποτελέσουν μέλη μίας Παν-Ευρωπαϊκής Κοινότητας που θα προωθεί και θα ενθαρρύνει πρωτοβουλίες σχετικές με την ένωση των κρατών ...» (<http://www.teachers4europe.gr/ourgoal> πρόσβαση στις 27-7-18).

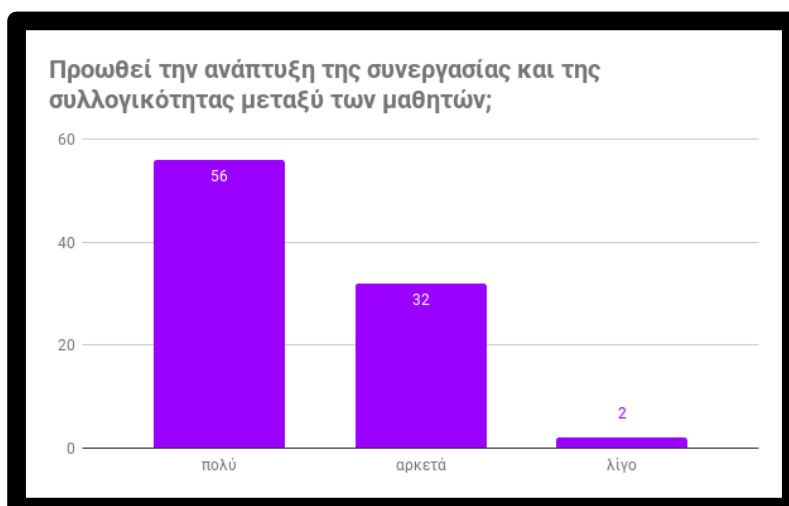
Γράφημα 9ο : Διαμορφώνει θετική στάση απέναντι στην ευρωπαϊκή ενοποίηση;

Ο ελληνικός πολιτισμός έχει επηρεάσει στο πέρασμα των αιώνων τον ευρωπαϊκό και οι ιδέες των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων τον έχουν διαποτίσει με τις ιδέες του. Ωστόσο στο ερώτημα αν η υλοποίηση του teachers4europa, δίνει έμφαση σε αυτή τη συμβολή της Ελλάδας στον ευρωπαϊκό πολιτισμό και κατ' επέκταση στην ευρωπαϊκή παιδεία, 44 ερωτώμενοι απάντησαν αρκετά (48,9%), 36 (40%) απάντησαν πολύ και 10 άτομα (11,1%) απάντησαν λίγο. Για τους Έλληνες άλλωστε, η αναγνώριση από τους Ευρωπαίους γείτονές μας, της συμβολής της κληρονομιάς του αρχαίου κλασικού πολιτισμού στον ευρωπαϊκό, έχει μέγιστη σημασία.

Γράφημα 10^ο : Δίνει έμφαση στη συμβολή της Ελλάδας στον ευρωπαϊκό πολιτισμό και στην ευρωπαϊκή παιδεία;

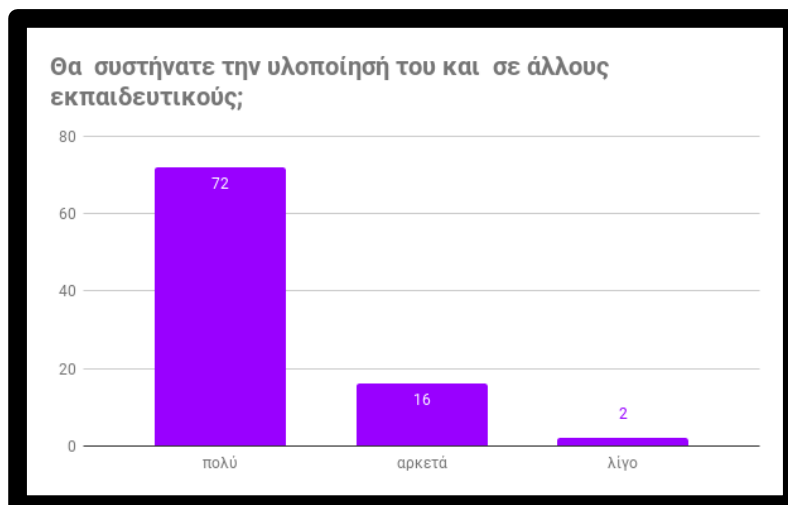
Το 11^ο γράφημα αναπαριστά καθαρά τις απαντήσεις στην ερώτηση αν το πρόγραμμα προωθεί την ανάπτυξη της συνεργασίας και της συλλογικότητας μεταξύ των μαθητών σύμφωνα πάντα με τις αρχές της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής. Το 62,2% απάντησε πολύ, το 35,6% αρκετά και το 2,2% λίγο. Στην ίδια προαναφερθείσα έρευνα του ΙΔΕΠ (βλ. ανωτέρω) σημειώνεται ότι ενδυναμώθηκε το ομαδικό πνεύμα και η ομαδική εργασία και ενισχύθηκαν οι σχέσεις μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών.

Γράφημα 11^ο : προωθεί τη συνεργασία και τη συλλογικότητα μεταξύ των μαθητών;

Το ζητούμενο σε κάθε πρόγραμμα που πραγματοποιείται είναι η βιωσιμότητά του και η μετέπειτα εξέλιξή του. Έτσι στην ερώτηση προς τους εκπαιδευτικούς «αν θα συστήνανε την

υλοποίησή του σε άλλους εκπαιδευτικούς», το 80% των ερωτηθέντων απάντησε πολύ, το 17,8% αρκετά και το 2,2 % λίγο.

Γράφημα 12^ο : Θα συστήνατε την υλοποίησή του σε άλλους εκπ/κούς;

Στην ανοιχτή ερώτηση ποιο άλλο ευρωπαϊκό πρόγραμμα έχουν υλοποιήσει οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί εκτός από το teachers4europa λάβαμε τις παρακάτω απαντήσεις:

24 εκπαιδευτικοί έχουν υλοποιήσει το πρόγραμμα e Twinning

13 εκπαιδευτικοί έχουν υλοποιήσει πρόγραμμα Erasmus

11 εκπαιδευτικοί έχουν υλοποιήσει πρόγραμμα Comenius

Δηλαδή περισσότεροι από τους μισούς εκπαιδευτικούς φαίνεται ότι έχουν ευρωπαϊκό προσανατολισμό στον επαγγελματικό τους χώρο και εκπονούν στη συνέχεια ανάλογα προγράμματα δίνοντας στη διδακτική διαδικασία ευρωπαϊκή πνοή και προσανατολισμό. Ο σύγχρονος ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολύπλοκος αφού καλείται να εξευρωπαϊσει τη εκπαιδευτική διαδικασία και ταυτόχρονα να καλλιεργήσει την εθνική ταυτότητα των νέων, γεγονός που αποδεικνύεται ότι έχει κατακτηθεί από τους ερωτώμενους με τη συμμετοχή τους σε ανάλογα προγράμματα.

Στο ερωτηματολόγιο θεωρήθηκε απαραίτητο να υπάρξει και μια ανοιχτού τύπου ερώτηση στην οποία δεν προτείνονται τιμές για να επιλέξουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα, ώστε να εκφραστούν ελεύθερα και δημιουργικά στο υπό μελέτη θέμα. Οι δυσκολίες της ανάλυσής της έγκειται στο γεγονός ότι ο καθένας από τους διαφορετικούς ερωτώμενους σύμφωνα με τον Ζαφειρόπουλο (2005), έχει ένα διαφορετικό πλαίσιο αναφοράς. Για το λόγο αυτό αναλύθηκε με ποιοτικό και όχι ποσοτικό τρόπο, δίνοντας μια παρουσίαση των απαντήσεων που πάρθηκαν. Εκ των υστέρων θα μπορούσε να γίνει κατηγοριοποίηση των απαντήσεων και δημιουργία διαφόρων κατηγοριών, ώστε να μετατραπούν οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου σε ερωτήσεις κλειστού τύπου και να είναι δυνατή η ποσοτική-στατιστική επεξεργασία τους (Ζαφειρόπουλος, 2005). Ο τρόπος αυτός όμως επειδή εμπεριέχει «αυθαιρέσια» από τη μεριά του ερευνητή αφού οι αρχικές επιλογές των ερωτώμενων δεν έγιναν με βάση ένα συγκεκριμένο πλαίσιο απαντήσεων, δηλαδή σταθερό δειγματικό χώρο, τον οποίο κατηγοριοποιούμε αυθαίρετα στη συνέχεια, γι' αυτό και δεν έγινε ποσοτική ανάλυση σ' αυτή την ερώτηση, αλλά αναζητήθηκαν κοινές λέξεις κλειδιά ομαδοποιώντας τις δοθείσες απαντήσεις.

Ζητήθηκε λοιπόν να αναφέρουν οι ερωτώμενοι ένα τουλάχιστον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε το σχολείο να συμβάλει στην υποστήριξη της «Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση». Επειδή όμως κάθε ανοιχτή ερώτηση ελλοχεύει τον κίνδυνο της μη συμπλήρωσής της λόγω του περισσότερου χρόνου που πρέπει να διαθέσει ο καθένας, έτσι και στην έρευνά μας δε συμπληρώθηκαν δύο απαντήσεις αυτού του ερωτήματος στα 90 ερωτηματολόγια. Έχουμε λοιπόν 88 απαντήσεις, από τις οποίες οι 39 αναφέρονταν στην υλοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων από μέρους των εκπαιδευτικών, 21 απαντήσεις αφορούσαν ανταλλαγές και επικοινωνία μεταξύ σχολείων των ευρωπαϊκών χωρών με κοινές δράσεις και 13 επισήμαναν την ανάγκη εκπαίδευσης των μαθητών στα ευρωπαϊκά ιδεώδη με στόχο την κατανόηση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας και τη διδασκαλία ποικίλων μαθημάτων σχετικών με τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 4 εκπαιδευτικοί υποστήριζαν ότι πρέπει να αναδειχθεί ο πολιτισμός και να δοθεί έμφαση στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και 3 εκπαιδευτικοί θεώρησαν σημαντικό την καθιέρωση ανοιχτών εκδηλώσεων προς την ευρύτερη κοινωνία με θέματα που αφορούν όλη την Ευρώπη, προωθώντας γιορτές σε συνεργασία με φορείς όπως πρεσβείες διαφόρων κρατών έτσι ώστε οι μαθητές να αποκτούν μια σφαιρική εικόνα της ευρωπαϊκής πραγματικότητας. Προέκυψαν κατόπιν και οι 8 διαφοροποιημένες απαντήσεις που παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα:

Αναφέρατε έναν τουλάχιστον τρόπο που θα μπορούσε το σχολείο να συμβάλει στην υποστήριξη της «Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση»
Βελτίωση στη διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων
Επιμορφώνοντας το διδακτικό του προσωπικό σχετικά με τους τρόπους προώθησης αυτής της διάστασης και εμπλέκοντας τους μαθητές μέσω projects
Μαθαίνοντας την ιστορία διαθεματικά και διακρατικά
Μεράκι εκπαιδευτικών
Μέσω εξοικείωσης με τις ΤΠΕ (web II)
Πρόσκληση ατόμων
Προωθώντας με σύντομα περιεκτικά projects τους βασικούς στόχους της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής
Υιοθέτηση της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου

6. Συμπεράσματα - Συζήτηση για μια «ευρωπαϊκή παιδεία» στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Συνοψίζοντας τα συμπεράσματα από την ερευνητική μας προσπάθεια τόσο στο θεωρητικό όσο και στο ερευνητικό μέρος, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση οι εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων και ανεξαρτήτως ηλικίας συμμετέχουν σε ευρωπαϊκά προγράμματα με στόχο να προσδώσουν στη διδασκαλία τους μια ποιοτική και ευρωπαϊκή διάσταση, δίνοντας έτσι θετική απάντηση στο **πρώτο ερευνητικό ερώτημα αν τα ευρωπαϊκά προγράμματα συμβάλλουν στην ποιότητα της εκπαίδευσης**. Το γεγονός αυτό υποστηρίζεται και στην έρευνα των Γολικίδου και Τζιμογιάννη (2014) όπου αναφέρεται ότι «...*Το πρόγραμμα είχε πολύ θετική επίδραση στους μαθητές για την προσωπική τους ανάπτυξη μετά από την επαφή με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με συνήθειες και πραγματικότητες διαφορετικές από τις δικές τους...*»

(<http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete/article/view/206/116> πρόσβαση στις 27-7-18).

Έρευνες ανάλογες για το πρόγραμμα teachers4europa και την αποτελεσματικότητά του στην προαγωγή της ευρωπαϊκής συνείδησης και απόκτησης της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών δεν υπάρχουν γιατί είναι ένα πολύ νέο πρόγραμμα, μόλις από το 2011 ενεργό, και υλοποιούμενο μόνο από τη χώρα μας. Ωστόσο παρόμοιες έρευνες για άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα όπως το Comenius και το e Twinning έχουν διεξαχθεί. Όπως χαρακτηριστικά σχολιάζει η Gilleran (2017), διευθύντρια της παιδαγωγικής επιτροπής του eTwinning «...*η συμμετοχή στο πρόγραμμα αφορά ανθρώπους, εκπαιδευτικούς, μαθητές, διευθυντές, προσωπικό υποστήριξης, εκπαιδευτές και παιδαγωγικούς συμβούλους από όλα τα κράτη-μέλη της E.E., που είναι ενωμένοι σε έναν κοινό σκοπό: να φέρουν σε επαφή τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές από όλη την Ευρώπη για το χτίσιμο μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας ...*».

Όσον αφορά το **δεύτερο ερευνητικό ερώτημα εάν καλλιεργούν στους μαθητές τη συνείδηση του ευρωπαίου πολίτη με την ταυτόχρονη αναγνώριση και διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και της πολιτισμικής τους αυτογνωσίας**, τα αποτελέσματα της έρευνάς μας ήταν θετικά με την πλειονότητα των εκπαιδευτικών να υποστηρίζουν την επίδραση του προγράμματος teachers4europes ως προς αυτή την κατεύθυνση. Κάτι το οποίο επιβεβαιώνεται και από την προαναφερθείσα έρευνα των Γολικίδου και Τζιμογιάννη (2014) για το πρόγραμμα Comenius, όπου εξήχθη το συμπέρασμα, ότι ενισχύθηκε η διαπολιτισμική διάσταση της εκπαίδευσης των μαθητών και ενισχύθηκε το κίνητρο να μοιράζονται την πολιτιστική τους ταυτότητα. Επίσης ένα μεγάλο ποσοστό εκπαιδευτικών της τάξεως του 69% θεωρεί ότι

ενδυναμώθηκε η ευρωπαϊκή ταυτότητα των μαθητών από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα. Στην ίδια έρευνα βρίσκεται και η απάντηση στο **τρίτο ερώτημα αν συμβάλλουν στην ανάπτυξη της συνεργασίας και της συλλογικότητας**, εφόσον διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές στο πλαίσιο του προγράμματος έμαθαν να συνεργάζονται από απόσταση (<http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete/article/view/206> πρόσβαση στις 27-7-18).

Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της ενωμένης Ευρώπης, το να ζούμε δηλαδή ειρηνικά με τα κοινά πολιτισμικά στοιχεία και τις διαφορές που μας χαρακτηρίζουν ως έθνη, είναι νέα στοιχεία βασικά για μια μελλοντική τάξη πραγμάτων. Αυτό μπορεί στο σχολικό πλαίσιο να επιτευχθεί με πολλούς τρόπους.

Κατά τον Πανταζή σε: Μπαγάκης, (2003:79), **η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση πρέπει να δώσει στην εσωτερική και εξωτερική δομή των εκπαιδευτικών συστημάτων έναν συνολικό ευρωπαϊκό προσανατολισμό**. Όσον αφορά τα Προγράμματα Σπουδών πρέπει να επιλέγονται σχεδιασμοί ενασχόλησης με την ευρωπαϊκή διάσταση σε περισσότερους κλάδους μαθημάτων, όπως η Ιστορία, η Γεωγραφία, οι Ξένες γλώσσες και να συνεργάζονται τα ευρωπαϊκά εθνικά ινστιτούτα στην ανάπτυξη Προγραμμάτων Σπουδών αλλά και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να δημιουργήσει ένα κεντρικό δίκτυο πληροφοριών.

Στον τομέα του **διδασκτικού υλικού είναι ανάγκη τα σχολικά εγχειρίδια** να έχουν, ευρωπαϊκές προοπτικές για να επιδιώκεται η συνειδητοποίηση της δικής μας κουλτούρας των αξιών και κανόνων μας, η κριτική αντίληψη της δική μας και διαφορετικής συμπεριφοράς ιδιαίτερα εκείνων που σχετίζονται απόλυτα με την «ταυτότητα», την ανοχή και την αποδοχή διαφορετικών πολιτισμικών υποβάθρων.

Επιπλέον **στον τομέα της εκπαίδευσης των δασκάλων** πρέπει τα πανεπιστημιακά ιδρύματα να έχουν ευρωπαϊκή προοπτική, να εξασφαλιστεί η συνεργασία μεταξύ των πανεπιστημιακών σχολών αλλά και οι ανταλλαγές εκπαιδευτικών, ώστε να διαχέονται οι νέες ιδέες ευκολότερα.

Ακολούθως **στον τομέα της σχολικής οργάνωσης** η καθημερινή σχολική ζωή πρέπει να φέρνει στο φως τα ευρωπαϊκά κοινωνικά και πολιτισμικά στοιχεία, να προάγονται ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα με σχολικές δραστηριότητες προσανατολισμένες στην κοινή ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική.

Σύμφωνα με το **Δίκτυο RIF** (Reseau des Institutions de Formation) το οποίο αποτελεί ένα σύγχρονο δίκτυο εκπαίδευσης εκπαιδευτικών με στόχο την ευρωπαϊκή διάσταση, οι οποίοι συγκεντρώθηκαν τον Οκτώβριο του 1989 στο Nijmegen της Ολλανδίας στο πλαίσιο του πρώτου Θερινού Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου, και το υποδίκτυο (**Δημιουργία βασικού**

curriculum ευρωπαϊκής διάστασης για το δημοτικό σχολείο) « η ανάπτυξη ενός curriculum είναι ταυτόχρονα διαδικασία και αποτέλεσμαείναι ανάγκη αυτό να είναι βασισμένο στο σχολείο, να σχεδιαστεί και να ετοιμαστεί από δασκάλους...να δοκιμαστεί στην τάξη, να αξιολογηθεί, να αναδιαρθρωθεί και να ξαναδοκιμαστεί μέχρι να γίνει ικανοποιητικό...η ευρωπαϊκή διάσταση δεν είναι ένα ξεχωριστό μάθημα, που θα προστεθεί στο πρόγραμμα σπουδών του δημοτικού σχολείου , αλλά πρέπει να ενσωματωθεί οργανικά στο υπάρχον, όπου είναι πρόσφορο...». (Παπούλια-Τσελέπη, σε: Κοσμόπουλος,1996 σσ. 304)

Έτσι οι στόχοι για τα παιδιά της **πρώτης σχολικής ηλικίας** στο πλαίσιο της κοινής ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, θα μπορούσαν να συνοψιστούν στους εξής:

α) το σχολείο οφείλει να καλλιεργήσει συστηματικά τη συναίσθηση της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας,

β) να αναπτύξει στους νεαρούς Ευρωπαίους πολίτες τη γνώση της κοινής μας κληρονομιάς,

γ) να καλλιεργήσει γενικά στάσεις αμοιβαίου σεβασμού, ανοχής και κατανόησης όλων των λαών και,

δ) να αναπτύξει την ικανότητα των παιδιών, ώστε να αναγνωρίζουν την προκατάληψη και τις διακρίσεις πάσης φύσεως προκειμένου να τα βοηθήσει να τις ξεπεράσουν (Παπούλια-Τσελέπη, σε: Κοσμόπουλος,1996, σσ. 305). Τα ευρωπαϊκά προγράμματα και ιδιαίτερα το υπό μελέτη Teachers4Europe διέπονται σαφώς από αυτές τις αρχές οι οποίες περιγράφονται ξεκάθαρα στους στόχους της.

Μια Ευρώπη που διασώζει την αξία της πολιτιστικής πολυμορφίας και διαφυλάττει την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, συμβάλλει μ' αυτό τον τρόπο στην κοινωνική ανάπτυξη και την κατανόηση μεταξύ των λαών, καλλιεργώντας ένα πνεύμα ομόνοιας και αगाστής συνεργασίας. Το αίσθημα ενός ανθρώπου ότι ανήκει λειτουργικά σε ένα ενιαίο σύνολο με κοινό μέλλον μπορεί να δημιουργηθεί μόνο μέσα από μια κοινή πολιτική αντίληψη, η οποία διαμορφώνεται από την εκπαίδευση και τον πολιτισμό. Και αν δεχτούμε την ύπαρξη μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτισμικής παράδοσης και μια εν δυνάμει ευρωπαϊκή ταυτότητα η οποία ανάγεται στην κοινή ευρωπαϊκή παράδοση, τότε η ευρωπαϊκή διάσταση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων συνιστά το μέσο με το οποίο θα παγιωθεί η έννοια της «ευρωπαϊκής ταυτότητας» στη συνείδηση των παιδιών. Αυτό είναι και το χρέος μας ως εκπαιδευτικοί, να προετοιμάσουμε όσο γίνεται καλύτερα τους μαθητές μας προκειμένου να αντιμετωπίσουν το κοινό ευρωπαϊκό μέλλον, διδάσκοντας την ευρωπαϊκή ιστορία και τον πολιτισμό δίνοντας έμφαση στα κοινά χαρακτηριστικά και την κοινή πορεία που έχουν χαράξει διαφορετικοί

ευρωπαϊκοί λαοί, διδάσκοντας τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η Ε.Ε., μέσω των ευκαιριών που δίνουν τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα. Η χώρα μας χρειάζεται να κάνει πολλά ακόμα προς αυτή την κατεύθυνση αφού σύμφωνα με την ετήσια έκθεση για την Εκπαίδευση, 2016, του Κέντρου Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής (https://www.kanep-gsee.gr/wp-content/uploads/2017/04/H_Elliniki_protovathmia_deuterothmia_ekpaideusi_meros_B.pdf πρόσβαση στις 23-7-18), η Ελλάδα προσεγγίζει ικανοποιητικά τους ευρωπαϊκούς στόχους (ευρωπαϊκά πλαίσια αναφοράς), αλλά όχι με την ανάπτυξη μηχανισμών στο πλαίσιο ενός δομημένου στρατηγικού σχεδιασμού. Κάτι το οποίο υποστηρίζει και η έρευνα των Καψάλη & Κεσίδου (2002), όπου διαπιστώθηκε ότι στα σχολικά εγχειρίδια υπάρχουν σχετικές αναφορές στην ευρωπαϊκή διάσταση διάσπαρτες και μη συστηματικές και τα σχολικά εγχειρίδια παρουσιάζουν μια οικουμενική παρά ευρωπαϊκή διάσταση. Την έλλειψη αυτή καλούνται να συμπληρώσουν τα διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα. Προγράμματα τα οποία δεν υπαγορεύονται από το επίσημο Πρόγραμμα Σπουδών του Υπουργείου Παιδείας, αλλά ενεργοποιούνται από εκπαιδευτικούς με μεράκι και ενδιαφέρον οι οποίοι θέλουν να μεταδώσουν στους μαθητές τους το ευρωπαϊκό όραμα της ενοποίησης.

Η παρούσα ερευνητική προσπάθεια φιλοδοξεί να αναδείξει τη σημαντικότητα του προγράμματος teachers4europa στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών και εφόσον έκλεισε εφτά χρόνια ζωής και συνεχίζει να στηρίζεται από τους εκπαιδευτικούς, να δώσει ίσως το ερέθισμα για την υιοθέτηση και προβολή του και από άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Εφόσον το ζητούμενο είναι μια Ευρώπη-ήπειρος αριστείας με διεξαγωγή ερευνών και μια ανοικτή Ευρώπη με μαθησιακή κινητικότητα, πρέπει να εργαστούμε για να δημιουργήσουμε έναν ελκυστικό ευρωπαϊκό χώρο εκπαίδευσης. Τα καινοτόμα εκπαιδευτικά προγράμματα και το Teachers4 Europe μπορούν να συμβάλλουν σε αυτό αποφασιστικά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι ίδιοι οι Ευρωπαίοι πολίτες υποστηρίζουν ότι είναι συμβατή η εθνική με την ευρωπαϊκή ταυτότητα, όπως προκύπτει από έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το διεθνές διεπιστημονικό ερευνητικό πρόγραμμα EURONAT, από το Σεπτέμβριο του 2001, με στόχο να μελετηθεί «*αν η αφοσίωση που έχουν οι πολίτες ενός κράτους για το έθνος τους συμβαδίζει με την ευρωπαϊκή τους ταυτότητα*» (<http://www.ekt.gr/el/news/9795> πρόσβαση στις 18-9-18).

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε εννιά χώρες (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Βρετανία, Γερμανία, Αυστρία, Πολωνία Τσεχία, Ουγγαρία) και διαπιστώθηκε ότι οι πολίτες μπορούν να διαχωρίσουν την εθνική από την ευρωπαϊκή τους ταυτότητα, ενώ αντιλαμβάνονται την Ευρώπη μέσα από την ιστορική και πολιτιστική της κληρονομιά.

Ωστόσο τα δεδομένα που προέκυψαν από την ελληνική έρευνα μπορούν να συνοψιστούν στα εξής: «Μετά τη σύσταση του νεοελληνικού κράτους, υπάρχει στενή διαλεκτική σχέση μεταξύ ελληνικής ταυτότητας και Ευρώπης. Για την Ελλάδα, αυτή είναι μια ιδιόμορφη σχέση εξάρτησης και ασυμμετρίας και χαρακτηρίζεται από εντάσεις, αντιφάσεις και πολύπλοκα σύνδρομα. Οι εντάσεις και αντιφάσεις όμως δεν είναι απόρροια κάποιας ασυμβατότητας μεταξύ ελληνικής και νεωτερικής ευρωπαϊκής ταυτότητας, αλλά δημιουργούνται κυρίως από πολιτικο-οικονομικούς παράγοντες και συγκυρίες και από τη διαδικασία και προσπάθεια μεταμόρφωσης μιας μακράς διαχρονικής πολιτισμικής κληρονομιάς σε σύγχρονη πολιτική ταυτότητα.»(<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/SCAD/article/view/9010/9234> πρόσβαση στις 18-9-18).

Αυτό λοιπόν που θα πρέπει να κάνει το ελληνικό σχολείο είναι να ενσωματώσει στους κόλπους του ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα που προάγουν την ευρωπαϊκή συνείδηση των μικρών μαθητών του, ώστε να γίνουν συνειδητοποιημένοι και ενεργοί Ευρωπαίοι Πολίτες. Το Teachers4Europe αποτελεί ένα τέτοιο πρόγραμμα όπως έχει προκύψει από την παρούσα έρευνα. Αποτελεί ελληνική πρωτοβουλία και προωθήθηκε αποτελεσματικά από όλους τους συντελεστές του προγράμματος στον ευρωπαϊκό χώρο, αφού η πρόσφατη εξέλιξη της πορείας του είναι η ένταξή του στη δράση KA3-χάραξη πολιτικής του Erasmus+, η οποία υποστηρίζει τις μεταρρυθμίσεις της δημόσιας πολιτικής των κρατών-μελών. Η εξέλιξη αυτή βρίσκει σύμφωνα τα συμπεράσματα της έρευνας ότι το πρόγραμμα προάγει την ευρωπαϊκή συνείδηση των μαθητών, στοιχείο απαραίτητο για την ενεργό συμμετοχή τους στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και επομένως η υιοθέτησή του και από τους εταίρους μας, οπωσδήποτε θα το αναβαθμίσει σε επίπεδο τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό.

Επιλέχθηκε λοιπόν, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για υλοποίηση από το προσεχές έτος και για τρία χρόνια και συγκεκριμένα από τις 31.12.2018 έως τις 31.12.2021 με τίτλο: **“Teachers4Europe: Setting an Agora for Democratic Culture”**.

Τη σύμπραξη αυτή απαρτίζουν το Κέντρο Ερευνών Πανεπιστημίου Πειραιώς της Ελλάδας, το οποίο είναι και ο Συντονιστής του Έργου, το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, η Ελληνική Επιτροπή της UNESCO, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της Κύπρου, το Gottfried Wilhelm Leibniz Universität Hannover στη Γερμανία, το Universitatea Babeş - Bolyai της Ρουμανίας, το St Margaret College στη Μάλτα, το EURACTIV στο Ηνωμένο Βασίλειο και το Learn to Change – Change to Learn[L2C] της Γαλλίας.

Το αναγεννημένο πλέον, καινοτόμο αυτό πρόγραμμα, στοχεύει στην αναβάθμιση του υφιστάμενου προγράμματος και στην επέκτασή και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, του

υπάρχοντος Δικτύου Εκπαιδευτικών «Teachers4Europe-T4E». Συντονιστής του έργου ορίζεται το Πανεπιστήμιο Πειραιώς μέσω της Έδρας Jean Monnet στις Πολιτικές της εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Έρευνας και Καινοτομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Τμήματος Διεθνών κι Ευρωπαϊκών Σπουδών. Συμμετέχουσες χώρες στο πρόγραμμα είναι η Κύπρος, η Γαλλία, η Γερμανία, η Μάλτα και η Ρουμανία, οι οποίες μιμούμενες την ελληνική πρακτική θα δημιουργήσουν επίσης Δίκτυα “T4E”, με στόχο την ανάδειξη εκπαιδευτικών πρακτικών, οι οποίες θα γίνουν μοχλοί ανάπτυξης του ευρωπαϊκού οράματος και της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης, επαναπροσδιορίζοντας τις ευρωπαϊκές αξίες για τη δημοκρατία, όπως και η έννοια της αγοράς. Η αγορά πρέπει να γίνει ο τόπος όπου ασκείται ο ελεύθερος διάλογος, η ενεργός συμμετοχή των πολιτών για τη λήψη αποφάσεων σε ισότιμη βάση. Για να επιτευχθεί αυτό, επιβάλλεται η αλληλεγγύη και η συνέργεια, να κυριαρχήσουν έναντι του Ανταγωνισμού ανάμεσα στους ευρωπαϊκούς λαούς

(<http://edutrip.eu/en/edu/14-news/191-t4e-ka3> πρόσβαση στις 2-10-18).

Το πρόγραμμα στοχεύει λοιπόν, στη δημιουργία ενός διασυνοριακού εκπαιδευτικού δικτύου, το οποίο θα προασπίζει τις δημοκρατικές αξίες, τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και τη διαπολιτισμική κατανόηση από όλους τους λαούς, προωθώντας τις αξίες της Ε.Ε., όχι απλά ως παιδαγωγική διαδικασία στο σχολικό πλαίσιο, αλλά κυρίως ως τρόπος ζωής.

Η εκ νέου υλοποίηση του προγράμματος ωστόσο διαφοροποιείται και αποκτά έναν πιο επιστημονικό χαρακτήρα, περιλαμβάνοντας πέντε βασικά στοιχεία: α) Τη δημιουργία ενός Εικονικού Περιβάλλοντος Εκπαίδευσης β) Θερινά Σχολεία, με μέλη των δικτύων γ) Εκπαιδεύσεις on-line και on-site από ακαδημαϊκούς και ειδικούς προς τους πρεσβευτές και τους εκπαιδευτικούς δ) Πιστοποίηση της κατάρτισης και ε) Οργάνωση Πολιτικού Διαλόγου για την Εκπαίδευση και τη Δημοκρατία, σε εθνικό επίπεδο και στις Βρυξέλλες, με στόχο την αναδιάρθρωση των εκπαιδευτικών συστημάτων. Εν αναμονή της εξέλιξης αυτής, η παρούσα έρευνα εξέτασε το “Teachers4Europe” ως προς τη συμβολή του στην προαγωγή της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών. Μια μεταγενέστερη, ίσως τη συμπληρώσει και δώσει νέα αποτελέσματα για την μελλοντική πορεία του προγράμματος στο ευρωπαϊκό στερέωμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Baker, (1988), Litwin, (1995), Ψαρρού και Ζαφειρόπουλος, (2001), Borg και Call,(1989), Henerson k.a., (1987). Σε: Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005). *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία;*

Gilleran, A. “eTwinning-A New Path for European Schools” στο e Learning Papers (Vol.5, September 2007), σσ. 9.

Jarvis, (2000). Σε: Μπαγάκης, Γ.(2003): *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδ. μεταίχμιο, σσ. 45.

John Creswell, (2016). *Η Έρευνα στην Εκπαίδευση, Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας*, δεύτερη ελληνική έκδοση, Αθήνα: Εκδ. Ίων.

Judith Bell.(1999). *Μεθοδολογικός Σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας*, Αθήνα: εκδ. Gutenberg, σσ. 23.

Henerson κ.α., 1987), Javeau, (1996). Σε: Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005), *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία;* Αθήνα.

Kerlinger, (1972), Leedy & Ormrod, (2010). Σε: J. CRESWELL (2016). *Η Έρευνα στην Εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδ. Ίων.

Pantazis, (2002). Σε: Μπαγάκης, Γ.(2003): *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδ. μεταίχμιο, σσ.78.

Παπούλια. Π-Τζελέπη,(1996), *Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών*, σε: *Η εκπαίδευση στην ενωμένη Ευρώπη*, σσ.304.

Αθανασούλα-Ρέππα, Α., Κουτούζης, Μ., Χατζηευστρατίου, Ι. (1999), *Διοίκηση εκπαιδευτικών Μονάδων Κοινωνική και Ευρωπαϊκή Διάσταση της Εκπαιδευτικής Διοίκησης*, 3, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Ασδεράκη, Φ., Γκούσιος, Χ.(2011) *Εκπαιδευτικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Η πρόκληση της πολυγλωσσίας*, εκδόσεις έλλην.

Βούκανου, Μαρία (2009). *Ευρωπαϊκή διάσταση και πρόγραμμα σπουδών: η διερεύνηση της εισαγωγής των ευρωπαϊκών αξιών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*, Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Γκόβαρης, Χ., Ρουσσάκης, Ι. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση, Πολιτικές στην εκπαίδευση*, Αθήνα.

Γκόλιαρης, Χ. (1998). *Οι επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών της α/θμιας εκπαίδευσης (έρευνα)*, Σύγχρονη Εκπαίδευση.

Δαράρας, Αν.(2003). *Σύγχρονα θέματα ευρωπαϊκής εκπαίδευσης: ευρωπαϊκή ταυτότητα-ευρωπαϊκή διάσταση στα αναλυτικά προγράμματα*. Σε: Μπαγάκης Γ. : *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο, σσ.66 & 67 & 70

- Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005). Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Αθήνα: Εκδ. Κριτική Α.Ε, σσ.15.
- Ζήγος, Στ. (1988). Η εκπαιδευτική πολιτική της ευρωπαϊκής κοινότητας, Αθήνα: εκδόσεις Δίπτυχο, σσ.12.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1998). Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ένα σύντομο οδοιπορικό στην ιστορία, τους θεσμούς και τις βασικές πολιτικές της, έκδοση Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, , Αθήνα, σσ.52.
- Ζμας, Αρ. (2003). Σε Μπαγάκης Γ.: *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο σσ.120.
- Μιχαηλίδης, Κ. (2017) Σε: *Θεματικοί Κύκλοι, Έκφραση Έκθεση για το Γενικό Λύκειο*, εκδόσεις Διόφαντος, σσ.459.
- Κακαβούλης, Αλ. (1993). Ευρωπαϊκή διάσταση στην παιδεία, Αθήνα, σσ.58 και 73 και 99.
- Καψάλης, Α., Κεσίδου, Α. (2002). «Η ευρωπαϊκή διάσταση στα σχολικά βιβλία του ελληνικού Δημοτικού Σχολείου», Μακεδόν, τ.10, σσ.51-62.
- Μαυρογιώργος, Γ. Σε Μπαγάκης, Γ., (2003). *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο σσ. 365.
- Μπαγάκης, Γ. (επιμ), (2003). Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Ξωχέλλης, Π. (2005). Οι εκπαιδευτικοί στον σύγχρονο κόσμο. Ο ρόλος και το επαγγελματικό προφίλ σήμερα, η εκπαίδευση και η αποτίμηση του έργου του. Αθήνα: Εκδ. τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Κοσμόπουλος, Α., Υφαντή, Α. ,Πετρουλάκης, Ν.(1996). Η εκπαίδευση στην ενωμένη Ευρώπη, Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος, Πρακτικά, 5^ο Διεθνές Συνέδριο 27/28/29 Σεπτεμβρίου 1991, Πάτρα, (επιμ) β' έκδοση, Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2010). *Διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγράμματος σπουδών και αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών κοινωνικής και πολιτικής αγωγής*, Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Διαθεματικό Πλαίσιο Σπουδών* (ΦΕΚ τ.β'303/13-3-03).
- Πανταζής, Β. (2003). Η «ευρωπαϊκή διάσταση» ως πρόκληση για μια διαπολιτισμική εκπαίδευση, στο: Μπαγάκης Γ. *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, εκδόσεις μεταίχμιο, σσ.79.
- Παντίδης, Στ. & Πασιάς, Γ. (2003). Ευρωπαϊκή Διάσταση στην εκπαίδευση. Όψεις, θεωρήσεις, Προβληματισμοί, Α' Gutenberg, Αθήνα, σσ.47-48 και σσ.333.
- Παντίδης, Στ., Πασιάς, Γ. στο: Μπαγάκης Γ. (επιμ.), «*Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*», εκδ. Μεταίχμιο, σσ.47.

Παπαγιάννης, Δονάτος,(2008) στο « *Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*» σελ.86.

Πριμικήρη, Αθ. (2016). Ευρωπαϊκή διάσταση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης: Η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών μέσω της Δράσης Teachers4Europe, Εργασία μεταπτυχιακού μαθήματος, Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

Σταμέλος, Γ., Βασιλόπουλος, Α., Καβασακάλης, Α. (2015). Εισαγωγή στις Εκπαιδευτικές πολιτικές, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, www.Kallipos.gr.

Σταμέλος, Γ., Βασιλόπουλος, Α., (2004). Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, Αθήνα: εκδ. Μεταίχμιο, σσ.114.

Τσαούσης, Δ. Γ., (1996). Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, Αθήνα,σ.10-11.

Φλουρής, Γ & Καλογιαννάκη, Π. (1996): Η Ευρώπη ως λόγος και ως πολιτισμική αξία: Μια πιλοτική έρευνα για τις στάσεις των Ελλήνων μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στο: Α. Κοσμόπουλος, Α. Υφαντή, Ν. Πετρουλάκης (επιμ) *Η εκπαίδευση στην ενωμένη Ευρώπη: πρακτικά; 5ο Διεθνές Συνέδριο, 27-29 Σεπτεμβρίου 1991, Πάτρα/Παιδαγωγική εταιρεία Ελλάδος, β' έκδοση, ελληνικά γράμματα, 1996, σσ. 377.*

Υφαντή, Α., (2002). Οι επιρροές της παγκοσμιοποίησης στις εκπαιδευτικές πρακτικές: Η περίπτωση του εκπαιδευτικού στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε Μπαγάκης, Γ.(2003). *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2003, σσ.44

Χατζηπαντελή, Π.Σ., (1999). Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού, Αθήνα: Μεταίχμιο, σσ. 229.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

(Morrison, 1993). Ανακτήθηκε 22 Μαΐου,2018 από

[http://www.kkorres.mysch.gr/Project/Korres%20\(2013\),%20Quantitative%20Approaches.pdf](http://www.kkorres.mysch.gr/Project/Korres%20(2013),%20Quantitative%20Approaches.pdf).

www.pi-schools.gr/programs/epim_stelexoi/epim_yliko/book6.pdf. Ανακτήθηκε 12 Μαρτίου, 2018.

<https://eur-lex.europa.eu> .Ανακτήθηκε 19 Μαρτίου,2018.

Δανασσής – Αφεντάκης (1994). Ανακτήθηκε 23 Ιουνίου, 2018.

<http://epub.lib.uoa.gr/index.php/parousia/issue/view/73>

Γολικίδου και Τζιμογιάννη (2014). Ανακτήθηκε 27 Ιουλίου, 2018

<http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete/article/view/206/116>.

www.pi-schools.gr/programs/epim_stelexoi/epim_yliko/book6.pdf. Ανακτήθηκε 12 Μαρτίου, 2018.

Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 177 της 06/07/1988 σ. 0005 – 0007. Ανακτήθηκε 19 Μαρτίου, 2018, από <https://eur-lex.europa.eu>.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>. Ανακτήθηκε 3 Αυγούστου, 2018.

https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf. Ανακτήθηκε 29 Ιουνίου, 2018.

Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 195 της 18/07/1994 σ. 0026, Ανακτήθηκε 3 Ιουνίου, 2018, από <https://eur-lex.europa.eu>.

http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-96-122_el.htm. Ανακτήθηκε 3 Ιουνίου, 2018.

https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_of_amsterdam_el.pdf. Ανακτήθηκε 6 Μαΐου, 2018.

http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf. Ανακτήθηκε 11 Μαΐου, 2018).

http://www.teachers4europe.gr/ekpaideutiko_periehomeno/oikonomikh-thesmikh_diastash_ths_ee/yposthriktiko_yliko/odhgos_sas_gia_th_sunthikh_tis_lisbon_eu_2010.pdf . Ανακτήθηκε 6 Μαΐου, 2018).

https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/eu_citizenship/consolidated-treaties_el.pdf#page=121. Ανακτήθηκε 20 Μαΐου, 2018).

http://www.elliepek.gr/gr_html/gr_ejournal/efarmpaid_3.html. Ανακτήθηκε 10 Ιουλίου, 2018.

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/sas/article/view/544>.

http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/1Geniko_Meros.pdf. Ανακτήθηκε 28 Ιουνίου, 2018.

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/el_greek_6.pdf. Ανακτήθηκε 23 Ιουνίου, 2018.

<http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>. Ανακτήθηκε 21 Σεπτεμβρίου, 2018.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:51993PC0708>. Ανακτήθηκε 28 Ιουνίου, 2018.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11043>. Ανακτήθηκε 29 Μαΐου, 2018.

<https://www.minedu.gov.gr/2012-07-19-10-59-39/2012-07-24-09-19-14/162-eu-programs-sub/epimerous-programmata/3636-comenius-prosxoliki-kai-sxoliki-ekpaideysi>. Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου, 2018.

https://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1352_el.pdf. Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου, 2018.

<http://www.etwinning.gr>. Ανακτήθηκε 19 Ιουνίου, 2018.

www.iky.gr/el/erasmusplus-ka1. Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου, 2018.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11043>. Ανακτήθηκε 19 Ιουνίου, 2018, και 29 Μαΐου, 2018).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52004DC0153>. Ανακτήθηκε 3 Ιουλίου, 2018.

<https://publications.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/50ef7569-db91-4194-ba33-f65419101fb4/language-el>. Ανακτήθηκε 1 Αυγούστου, 2018.

http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_el. Ανακτήθηκε 27 Σεπτεμβρίου, 2018.

https://www.iky.gr/el/iky-rss/item/download/3242_43757add7812978aaa418cc728e0e700. Ανακτήθηκε 17 Σεπτεμβρίου, 2018).

http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_el. Ανακτήθηκε 27 Σεπτεμβρίου, 2018).

www.aftodioikisi.gr/paideia/posoi-ellines-exoun-epofelitheia-apo-programma-erasmus. Ανακτήθηκε 17 Σεπτεμβρίου, 2018.

www.euractiv.gr/section/ekpaideysi/news/to-erasmus-eklise-30-chronia-ke-antimetopizi-nees-proklisis. Ανακτήθηκε 17 Σεπτεμβρίου, 2018.

<http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>. Ανακτήθηκε 18 Σεπτεμβρίου, 2018.

<http://www.ekt.gr/el/news/21952>. Ανακτήθηκε 18 Σεπτεμβρίου, 2018

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/PROKIRIKSEIS-ERGA/Erga/OSOS/2018-03-30_prosklisi_OSOS.pdf. Ανακτήθηκε 19 Αυγούστου, 2018.

<http://www.teachers4europe.gr/welcome>. Ανακτήθηκε 27 Ιουνίου, 2018.

<http://www.haniotika-nea.gr/os-diktio-energon-eiropen-politon-me-kinitiria-dinami-tin-tipiki-ekpedefsi/>. Ανακτήθηκε 11 Ιουνίου, 2018.

<http://www.teachers4europe.gr/ourgoal>. Ανακτήθηκε 26 Ιουνίου, 2018 και 27 Ιουλίου, 2018.

<http://www.teachers4europe.gr/calls/call-2017-2018/call-2017-2018-primary/2813-call-2017-2018-primary>. Ανακτήθηκε 20 Μαΐου, 2018 και 25 Ιουλίου, 2018.

<http://europedirect.eliamep.gr>. Ανακτήθηκε 26 Ιουνίου, 2018.

<http://t4ejournal.is-best.net/82-journal-news>. Ανακτήθηκε 20 Σεπτεμβρίου, 2018.

<http://www.teachers4europe.gr/files/projects/2014/athinaprim@yahoo.com/ergasia.pdf>. Ανακτήθηκε 16 Ιουλίου, 2018.

<https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5075>. Ανακτήθηκε 5 Ιουλίου, 2018.

https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5360/1/01_chapter_04.pdf. Ανακτήθηκε 27 Ιουνίου 2018.

<http://www.alfavita.gr/arhron/ekpaideysi/48-eton-o-mesos-oros-ilikias-ton-ekpaideyikon-sta-ellinika-sholeia>. Ανακτήθηκε 18 Ιουλίου, 2018.

http://www.pi-schools.gr/paideia_dialogos/prot_epimorf.pdf. Ανακτήθηκε 18 Ιουλίου, 2018.

<http://www.alfavita.gr/arhron/ekpaideysi/oi-anaplirotes-antiprosopoygn-konta-sto-15-toy-ekpaideyitikoy-prosopikoy>. Ανακτήθηκε 18 Ιουλίου, 2018.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>. Ανακτήθηκε 24 Σεπτεμβρίου 2018.

http://www.pi-schools.gr/download/programs/erevnes/ax_poiot_xar_prot_defk_ekp/poiot_ekp_erevn/s_357_390.pdf. Ανακτήθηκε 23 Ιουλίου, 2018.

http://www.erasmusplus.cy/uploadfiles/IDEP/Publications/IDEP/Evaluation_of_Influence_to_CY_Be_n.pdf. Ανακτήθηκε 29 Ιουλίου, 2018.

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1352_el.htm. Ανακτήθηκε 29 Ιουλίου, 2018.

http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/1Geniko_Meros.pdf. Ανακτήθηκε 29 Ιουλίου, 2018.

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4521_el.htm. Ανακτήθηκε 25 Σεπτεμβρίου, 2018.

<http://ebooks.edu.gr/new/books-pdf.php?course=DSGL-A118>. Ανακτήθηκε 27 Ιουλίου, 2018.

http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb82/eb82_el_el_nat.pdf. Ανακτήθηκε 25 Σεπτεμβρίου, 2018.

<http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete/article/view/206>. Ανακτήθηκε 27 Ιουλίου, 2018.

Ετήσια έκθεση για την Εκπαίδευση, 2016, του Κέντρου Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής
https://www.kanep-gsee.gr/wp-content/uploads/2017/04/H_Elliniki_protovathmia_deutrovathmia_ekpaideusi_meros_B.pdf.
Ανακτήθηκε 23 Ιουλίου, 2018.

<http://www.ekt.gr/el/news/9795>. Ανακτήθηκε 18 Σεπτεμβρίου, 2018.

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/SCAD/article/view/9010/9234>. Ανακτήθηκε 18 Σεπτεμβρίου, 2018.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι,

είμαι εκπαιδευτικός/δασκάλα και ανήκω στη μεγάλη οικογένεια των teachers4europa από το 2012. Το καινοτόμο αυτό πρόγραμμα με ενέπνευσε να ασχοληθώ εκτενέστερα και να διεξάγω έρευνα με τίτλο: «Η συμβολή των ευρωπαϊκών προγραμμάτων σχολικής εκπαίδευσης στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών/τριών: Η περίπτωση του προγράμματος teachers4europa» στο πλαίσιο της διπλωματικής μου εργασίας του ΠΜΣ «Οργάνωση και Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων» του ΑΤΕΙΘ Θεσσαλονίκης.

Το ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όλων των ειδικοτήτων, οι οποίοι έχουν υλοποιήσει το πρόγραμμα teachers4europa στο σχολείο τους. Είναι ανώνυμο, η συμπλήρωσή του προαιρετική και θα συμβάλλει ιδιαίτερα στην διεξαγωγή της έρευνας.

Σας ευχαριστώ για τον χρόνο σας.

Με εκτίμηση

Παυλίδου Βάια

A. Δημογραφικά στοιχεία

1. Φύλλο

Ανδρας

Γυναίκα

2. Ηλικία

25-29 30-34 35-39 40-44 45-49 50 και άνω

3. Χρόνια προϋπηρεσίας

1-5 6-11 12-17 18-22 23-29 30 έτη και άνω

4. Ειδικότητα:

Δάσκαλος/α

Γυμναστής/στρια

Καθηγητής/τρια Αγγλικών

Καθηγητής/τρια Γερμανικών

Καθηγητής/τρια Γαλλικών

Εικαστικών

Καθηγητής/τρια Πληροφορικής

Καθηγητής/τρια μουσικής

Άλλη ειδικότητα

5. Εκπαίδευση

Πανεπιστημιακή εκπαίδευση

Μεταπτυχιακός τίτλος

Διδακτορικό

6. Επαγγελματική κατάσταση:

Μόνιμος/η Αναπληρωτής/τρια Ωρομίσθιος/α

B. Εκπαιδευτική πολιτική

1. Γνωρίζετε τους στόχους της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

2. Γνωρίζετε τους στόχους της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

3. Θεωρείτε απαραίτητη την εισαγωγή της Ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης στα σχολεία α/θμιας εκπαίδευσης;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

4. Ποια νομίζετε ότι είναι η έννοια του όρου «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση»; (μία απάντηση)

- ✓ Ανάπτυξη ευρωπαϊκής συνείδησης;
- ✓ Συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών;

- ✓ εναρμόνιση των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών-μελών ως προς τα αναλυτικά προγράμματα;
- ✓ Τρόποι διδασκαλίας με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα;

5.Χρειάζεται επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Διάστασης της Εκπαίδευσης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

6. Έχετε παρακολουθήσει κάποιο ανάλογο επιμορφωτικό πρόγραμμα;

Ναι
όχι

Γ. Το πρόγραμμα teachers4europe

1.Έχετε υλοποιήσει κάποιο ευρωπαϊκό πρόγραμμα;

Ναι
Όχι

2. Αν ναι ποιο πρόγραμμα υλοποιήσατε;

.....

3.Γνωρίζετε τι προσβέγει το πρόγραμμα teacher4europe;

Ναι
Όχι

4.Νομίζετε ότι με τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα teacher4europe τα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας μπορούν να συνειδητοποιήσουν την ευρωπαϊκή ταυτότητά τους;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

5.Συμβάλλει στην ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας των μαθητών;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

6.Επιφυλάσσει κινδύνους αλλοίωσης της εθνικής μας ταυτότητας;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

7. Πιστεύετε ότι συμβάλλει στην καλλιέργεια της συνείδησης του ευρωπαίου πολίτη με την ταυτόχρονη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των μαθητών;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

8. Προετοιμάζει τους μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

9. Εξυπηρετεί την ουσιαστική ένωση των λαών της Ευρώπης μέσω της γνωριμίας του ευρωπαϊκού χώρου;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

10. Διαμορφώνει θετική στάση απέναντι στην ευρωπαϊκή ενοποίηση;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

11. Δίνει έμφαση στη συμβολή της Ελλάδας στον ευρωπαϊκό πολιτισμό και κατ' επέκταση στην ευρωπαϊκή παιδεία;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

12. Προωθεί την ανάπτυξη της συνεργασίας και της συλλογικότητας μεταξύ των μαθητών;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

13.Θα συστήνατε την υλοποίησή του και σε άλλους εκπαιδευτικούς;

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
καθόλου

14.Αναφέρατε έναν τουλάχιστον τρόπο που θα μπορούσε το σχολείο να συμβάλει στην υποστήριξη της «Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση».

.....
.....